

Esztergom-Nyergesújfalui Kistérség Területfejlesztési Konceptiója

Bajót

Dömös

Esztergom

Lábatlan

Mogyorósbánya

Nyergesújfalu

Pilismarót

Süttő

Tát

Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulás

2500 Esztergom, Széchenyi tér 1.

**Esztergom, 2005. november 30.
Elfogadva 2005. december 19-én**

Koncepcióért felelős szervezet:

Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulás
2500 Esztergom, Széchenyi tér 1.
☎ 06 33 500-790
fax: 06 33 413-808
email: kisterseg@esztergom.hu

A koncepció készítője:

Terület- és Vidékfejlesztési Bt.
Seprenyi Rita
ügyvezető

Közreműködők:

Hummel Rudolf
vidékfejlesztési menedzser

A felülvizsgálatot végző csoport

Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulás

Török János	Bajót község polgármestere
	Dömös község polgármestere
Meggyes Tamás	Esztergom város polgármestere, elnök
Török István	Lábatlan város polgármestere
Prohászka Tibor	Mogyorósbánya község polgármestere
Miskolczi József	Nyergesújfalu város polgármestere
Benkovics József	Pilismarót község polgármestere
Nagy Endre	Süttő község polgármestere
Szenes Lajos	Tát nagyközség polgármestere, alelnök

Tartalomjegyzék:

Bevezetés – Előzmények

A programkészítés célja:

1. AZ EZTERGOM-NYERGESÚJFALUI KISTÉRSÉG HELYZETFELTÁRÁSA

1.1. A térség elhelyezkedése

1.2. Természeti adottságok és viszonyok, a térség környezeti állapota

1.2.1. Domborzat

1.2.2. Talajok

1.2.3. Növényzet és állatvilág

1.2.4. Éghajlat

1.2.5. Vízrajz

1.2.6. Környezeti állapot

1.3. Gazdasági adottságok, viszonyok leírása

1.3.1. Megközelíthetőség

1.3.2. Infrastruktúra (ivóvíz, szennyvízelvezetés, villamos energia, gázellátás, telekommunikáció)

1.3.3. Ipar

1.3.4. Kereskedelem, vendéglátás és szolgáltatás

1.3.4.1. Kereskedelem

1.3.4.2. Vendéglátás

1.3.5. A térség mező- és erdőgazdálkodása

1.3.5.1. Agrárgazdaság

1.3.5.2. Erdőgazdálkodás

1.4. A térség demográfiai helyzete és folyamatai

1.4.1. Demográfiai helyzet

1.4.2. Lakáshelyzet

1.4.3. Foglalkoztatási viszonyok

1.4.3.1. Foglalkoztatottság

1.4.3.2. Munkanélküliség

1.5. A térség idegenforgalma, turizmusa

1.5.1. Idegenforgalmi vonzó tényezők

1.6. Közösségi szolgáltatások

1.6.1. Oktatás

1.6.2. Egészségügy és szociális ellátás

1.7. Kultúra, sport, szabadidő

2. A KISTÉRSÉG ERŐSSÉGEI ÉS GYENGESÉGEI (SWOT ELEMZÉS)

2.1.1. Belső adottságok

2.1.2. K
 ülső környezet

2.1.3. A
 térség fejlesztésének lehetséges irányai

2.1.4.
 Stratégiai irányok

2.1.5.
 Problémafa, célfa

3. STRATÉGIAI PROGRAM

3.1. Általános célkitűzések

- [3.2. Sajátos, speciális célkitűzések](#)
- [3.3. A kistérség struktúrája és alprogramjai](#)
- [3.4. Stratégia](#)
- [3.5. Prioritások](#)
- [3.6. Alprogramok](#)
- [3.7. A stratégiai program jövőképe](#)

4. OPERATÍV PROGRAM

4.1. Az operatív program tervezésének, megvalósulásának és hatásainak jellemzői

- [4.3. A megvalósítás érvényesítése](#)
- [4.4. A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszere](#)
- [4.5. Források](#)
- [4.6. A területfejlesztés intézményrendszere](#)
- [4.7. A területfejlesztés hatékonysága](#)
- [4.8. Partnerség](#)

5. Projektek

- 5.1. Legfontosabb 3 térségi projekt
 - Címe, megvalósítás helye, időtartama
 - Rövid tartalmi összefoglaló
 - Tevékenységenkénti ütemezés
 - Indokoltság
 - Célok (átfogó, specifikus)
 - Célcsoport
 - Partnerek
 - Hatások (közvetlen, hosszú távú) (multiplikátor hatás)
 - Eredmény és hatás indikátorok
 - Fenntarthatóság
- 5.2. 22 középtávú projektötlet
 - Címe, megvalósítás helye, időtartama
 - Rövid tartalmi összefoglaló
 - Célok (átfogó, specifikus)

Felhasznált irodalom

Mellékletek (Jegyzőkönyvek, jelenléti ívek)

Bevezetés – Előzmények

A programkészítés célja:

A térségek és a települések rendezése mindig csak fejlesztési akciókhoz kötötten realizálható, így a rendezési típusú terveket fejlesztési típusú tervek alapozzák meg. A fejlesztési tervek tartalmazzák azokat a társadalmi, szociális, gazdasági célú fejlesztési igényeket, melyek realizálásához kötődnek az adott területek és települések rendezési lehetőségei. A fejlesztési típusú tervek ismerete nélkül nem készíthető reális terület- vagy településrendezési terv, mert ez utóbbiaknak éppen az a legfontosabb céljuk, hogy a várható fejlesztéseket megfelelően integrálják a meglévő környezetbe és települési szövetbe, rögzítsék az egyes fontosabb beruházások helyét. Ehhez azonban először el kell határozni, hogy milyen beruházásokat akarunk megvalósítani, mire van szükség, s csak az után jöhet annak mérlegelése, hogy azt hogyan és hol valósítsuk meg, ami viszont már a rendezési tervezés feladata.

A területfejlesztés összetett feladat. Tervezéskor figyelembe kell venni a település fizikai-ökológiai adottságait, infrastrukturális ellátottságát, földrajzi-gazdasági helyzetét, környezetét, hagyományait, polgárainak szociális körülményeit, együttműködési készségét és nem utolsósorban a külvilággal kialakított kapcsolatrendszerét.

A működő, a helyben jónak látszó fejlesztési döntések és megoldások sikere a külvilágtól is függ, hiszen egy adott település a többiek **vonzásában** és **taszításában** él, akarva-akaratlan számítani kell rájuk a jövőt tervezve.

A fejlesztéséről gondolkodva befolyásoló tényezőnek kell tekintenünk a körülöttünk lévő, egyre táguló világot: a környező országokkal kiépülő (avagy éppen kiépíthető) kapcsolatokat, az európai vagy éppen a világkonjunktúrát, a fölöttébb nehezen kiszámítható, hiszen részben ezektől függő hazai lehetőségeket.

Ha ma, vagy a közeljövőben "fejlesztésről" beszélünk, tudnunk kell, hogy a múlt melyik állapotához keresünk folytonosságot, minek a felelevenítése hordoz jövőt, és hogy a jelen körülményeiből mi az, amit elvetnünk és mi az, amit tudomásul kell vennünk. Tudnunk kell, hogy fejlesztési óhajunk és erre irányuló cselekedetünk mihez kapcsolódik, milyen érzékelhető tendenciára reagál, hogyan, miképpen és mire rímel a kistérségben, a megyében, a régióban. Ismernünk kell a térség helyét, szerepét saját környékén. Tudnunk kell azt is, hogy a "fejlesztés" nem minden esetben gyarapodás, hanem valaminek a megszünte, leépítése,

átigazítása is. És persze képzés, oktatás, a magatehetetlenek felkarolása, életkedv és jövőképadás.

Felértékelődött az emberi-hivatali rátermettség, ügyesség. Az a polgármester, aki a pályázati rendszerben és a kapcsolatok immár nemzetközi építésében tájékozott, az a testület, amelyik békében van egymással, amelyben az emberi viszonyok rendezettek, a jogkörök tisztázottak és elhatároltak, az az önkormányzat, amely helybéli társadalmi kapcsolatokat keres, és munkájában azokra épít, az hosszú távon, éppen a fejlesztés eredményeiben fog különbözni a máshogyan munkálkodótól. A testületbéli megértés és tolerancia, a civil szervezetekkel való együttélési-tudás persze nemcsak a szerencse, nemcsak a véletlen dolga, hanem tudatos fejlesztőmunka eredménye is.

Nincs értéktelen település, amely nem, vagy éppen visszafejlesztendő, és nincs értékesebb, amely az előző kárára előnyt élvez. Mai települések azért vannak ott, ahol, mert valamikor valakik a megélhetés lehetőségét remélve és megtalálva odatelepültek. Átélve a századokat utódaik egy része ma is ott él. Sokunkat különféle kényszerek ide-oda vetettek, vetnek vagy vetni fognak. Bizonyára vannak, akik boldogulásukat keresve ma is máshová mennek, vagy mennének. De akár megmaradva, akár máshová költözve az ember településen él. Másokkal együtt, akiket szeret, vagy csak elfogad, akik iránt közömbös, avagy éppen elutasítja némelyiket.

Végezetül: a fejlesztési koncepció elkészítése – a kételkedők véleményének tiszteletben tartása mellett is – az önkormányzati lét továbbfejlesztésének sarkalatos eleme lehet.

Esztergom, 2005. november 30.

A koncepció készítői

I. Az Esztergom és Nyergesújfalu Kistérség Helyzetfeltárása

Forrás: Esztergom és Nyergesújfalu kistérség Vidékfejlesztési Program 2005.

1.1. A Térség elhelyezkedése

Az Esztergom és Nyergesújfalu Kistérség a Közép-Dunántúli Régióban, Komárom-Esztergom megyében található, területe 304,66 km², népessége 56544 fő. Északon a szlovákiai Párkány (Štúrovo) központú Déli Régió (Južný región), Keleten Pest megye kistérségei, a szobi és a szentendrei, délen a dorogi és a tatabányai, nyugaton a tatai kistérség határolja

Keleten a Visegrádi-hegység és a Pilis, Nyugaton a Gerecse hegység nyúlik be a kistérség területébe. Északról a Duna határolja a térséget, mely vízbázisként, fontos transzkontinentális közlekedési, szállítási útvonalként, és az árvizek miatt veszélyforrásként is meghatározó jelentőségű a kistérség szempontjából.

A kistérség hosszan elnyúlik a Duna mentén, ezért a települések között lehetetlen koherens térszerkezet megteremtése. Nyugati végpontjának számító Süttőnek Tata, Tatabánya és Komárom felé is léteznek kapcsolatai, Dömös és Pilismarót ugyanakkor a *Dunakanyar kiemelt üdülőkörzet* szerves része, kapcsolatai így inkább Visegrád irányában erősek. Mindeközben a térség központjának számító Esztergom mindössze 45 km-re fekszik az amúgy is közép-európai mértékű gravitációs erővel bíró fővárostól, mellyel a történelem folyamán szervesen kialakult migrációs és gazdasági kapcsok sora köti össze.

Az utóbbi három évben jelentős változások történtek a kistérség geopolitikai viszonyaiban, miután 2001. október 11-én újra átadták a forgalomnak a felújított Mária Valéria hidat. Ennek köszönhetően az eladdig „zsákszerű” kistérség kinyílt: nem egyszerűen a régi természetföldrajzi adottságok váltak újra evidenssé, hanem regionális, interregionális, sőt, bizonyos mértékig transzkontinentális szempontból is megnőtt a térség jelentősége. Míg 2001 előtt csak ide vezettek az utak, ma tovább is vezetnek, és ennek megfelelően a két határ menti kistérség forgalma dinamikus emelkedést mutat. A híd hatása azonban nem merül ki a két határváros látogatottságának, turisztikai vonzerejének növekedésében. A Mária Valéria híd az utóbbi években fontos térségszervező erővé vált.

1.2. Természeti adottságok és viszonyok, a térség környezeti állapota

1.2.1. Domborzat

Az esztergomi kistérséghez tartozó 9 település bel- és külterülete 9 természetföldrajzi kistáj területébe nyúlik bele (térkép) különböző mértékben (táblázat). A kistérség arculatát a legjelentősebb kistáj, az Almás-táti Duna-völgy határozza meg. A következőkben a kistájak általános jellemzését adjuk.

1. Almás-táti Duna-völgy

A Dunának Dunaalmástól Esztergomig, a Gerecse lejtőitől a mederig terjedő, alacsony helyzetű hullámos, teraszos völgsíkja, melyet a Gerecséből érkező mellékpatakok felszabdaltak. A csak helyenként pár kilométer széles völgszegélyen a Duna teraszai kulisszaszerűen emelkednek egymás fölé. Az ártér természetfeletti magassága 110 m alatt van, a teraszfelszíneket 150 m felett már általában a Gerecséhez számítják.

Az ártér nedves termőhelyet nyújt, míg a teraszlépcsők általában északias kitettséget biztosítanak a termelés számára.

Földtani adottságok: A teraszok homokos-kavicsos rétegsorát lösz és iszapos-homokos lejtőüledék takarja. A mellékpatakok az ártér peremére lapos, löszös-homokos hordalékkúpokat építettek. A mélyebb rétegek mérsékelten víztározó jellegűek.

2. Nyugat-Gerecse

A Nyugat-Gerecsét éles szerkezeti vonalak, peremi törések határolják, szeizmikusan érzékeny terület.

Jól karsztosodó triász mészkőből épült fennsíkja Ny és É felé teraszos hegyláb felszínnel ereszkedik az Ártal-ér és a Duna-völgy felé. Karsztjelenségei közül említést érdemel a Szelim-barlang. A fennsíkperemet és ehhez kapcsolódó teraszfelszíneket aprólékos tagoltság és nagy relatív relief jellemzi. A laza üledéken intenzív formálódó mély, eróziós völgyrendszerek hálózata alakult ki. A lejtők ma is dinamikusan változnak. Csuszamlások, suvadások, rogyások, omlások területenként változó formatípusai jelzik a domborzat labilis egyensúlyi viszonyait.

Területenként igen változó domborzati adottságai következtében a területhasznosítás is sokirányú. A kedvezőtlen domborzati adottságú térszinek erdőgazdasági hasznosításúak.

3. Központi-Gerecse

Szerkezeti árkok, hegyközi medencék keretezik, töréses szerkezetű, viszonylag kiemelt fennsík. Tetőfelszínei 600 m fölé magasodnak. Domborzatát jól karsztosodó mészkő építi fel. Minden oldalról meredek szerkezeti lejtőkkel, fennsíkperemekkel határolódik el környezetétől. Aprólékos tagoltság jellemzi. Karsztos formákban, barlangokban gazdag kistáj.

Uralkodóan erdőgazdasági hasznosítású, természetvédelmi körzet.

4. Keleti-Gerecse

A Központi-Gerecséhez K-en alacsony helyzetű sásbércsorok és tágas hegyközi medencék, széles eróziós völgyek formacsoportjaiból álló kistáj, a Keleti-Gerecse kapcsolódik.

Átlagos tszf-i magassága 300-350 m. Erősen tagolt medencedombságok kategóriájában tartozik, sűrű völgyháló jellemzi. A terület erdőgazdálkodásra alkalmas, természetvédelmi terület.

5. Gerecsei kismedencék

A Gerecse sásbércsorait ÉÉNY–DDK irányban árkok, tágasabb medencék és szűkebb eróziós völgyek tagolják. A hegység medencéinek alapzatában harmadidőszaki homok, agyag és homokkő található. A kismedencék az ún. aprólékosan tagolt medencedombságok típusába tartoznak. Ezek jellegzetessége a nagyfokú lejtőváltozékonyság, ami mezőgazdasági

szempontból kedvezőtlen adottság. Ezt tovább erősíti a lejtőkön megfigyelhető felületi és barázdás erózió, valamint a völgytalpak feliszapolódása.

6. Pilisi hegyek

A Pilis hegység morfológiai szempontból sásbércsorozat, amelyet árkos medencék tagolnak. Alacsony középhegység, átlagos magassága 450–500 méter. Legmagasabb csúcsa 700 m fölötti. Erősen tagolt hegység, melyet az eróziós völgyek sorokra tagolnak. Uralkodó kőzete a dolomit és a mészkő. Karsztos fennsíkok és lejtők jellemzik, gyakoriak a karsztos barlangok és a hévizes járatok. A medencék felszíne laza kőzetekből épül fel.

7. Pilisi medencék

A Pilis medencéi közül a kistérség területére a Dorogi-medence esik. A medence talaja laza üledékes, lejtőlöszös, kisebb dombok tarkítják.

8. Visegrádi-Dunakanyar

A kistáj tektonikusan előre jelzett, megközelítőleg szimmetrikus, eróziós folyóvölgy. Területének közel 20 %-a közepes magasságú síkság, mintegy 80 %-a völgytalp. Tszf-i magassága 107–220 m között váltakozik. Az árterek átlagos magassága 120 m. Pilismarót és Dömös területén intenzív lejtőpusztulással találkozhatunk. A domborzati adottságok elsősorban a rekreációs célú területhasznosításnak kedveznek.

9. Visegrádi-hegység

A Visegrádi-hegység elsősorban andezites vulkanikus hegység. Mintegy 55 %-a hátság típusú középhegység, kb. 30 %-a alacsony dombláb és lejtő, és közel 15 %-a alacsony középhegységi fennsík. Tengerszint feletti magassága 220–700 méter.

Az északi és keleti lejtőkön jelentékeny erózió figyelhető meg. A kistáj összességében a mezőgazdasági művelésre alkalmatlan. Egy részén erdőgazdálkodás folyik. Leginkább rekreációs célokra hasznosítható.

A Duna-Ipoly Nemzeti Park területe.

1.2.2. Talajok

A Duna árterében nyers öntés és öntés réti talajok, a magasabb térszínek löszös üledékein csernozjom barna erdőtalajok és barnaföldek találhatók. A durva, meszes dunai homokon képződő nyers öntések szervesanyag-tartalma 0,5 % alatti, vízgazdálkodásuk a homokra jellemzően gyenge. Termékenységük gyenge, a IX. termékenységi kategóriában sorolhatók. Zömmel vizenyős rétekekkel borított területek. A réti öntéstalajok mechanikai összetétele homokos vályog, vízgazdálkodásuk, szervesanyag-tartalmuk és ennek következtében termékenységük is kedvezőbb, a VI. termékenységi kategóriába tartoznak. A csernozjom barna erdőtalajok mechanikai összetétele homokos vályog. Vízgazdálkodásuk közepes, felszíntől karbonátosak. Az V. termékenységi kategóriába sorolhatók. A barnaföldek mechanikai összetétele vályog, vízgazdálkodásuk kedvező, termékenységi besorolásuk megegyezik a csernozjom barna erdőtalajokéval (V. termékenységi kategória).

A Nyugat-Gerecse mészkővonulatain az erdővel borított rendzinák a jellemző talajképződmények (47 %). A löszös üledékeken kialakult agyagbemosódásos barna erdőtalajok kis területet (3 %) foglalnak el. Mechanikai összetételük vályog, vízgazdálkodási tulajdonságaik kedvezőek, kémhatásuk gyengén savanyú. A sík térszinek szántóként (50 %), a domboldalak legelőként hasznosulnak (40 %). Termékenységi besorolásuk VI. talajminőségi kategória.

A Központi-Gerecse kistáját zömmel (86 %) mészkövön képződött rendzinák borítják. Ezeknek a sekély termőrétegű, durva vázrészeket tartalmazó, szélsőséges víz- és hőgazdálkodású talajoknak a természetes termőképessége gyenge. Túlnyomóan (95 %) erdővel borítottak. A kistáj üledékekkel fedett peremi és medencei területein barnaföldek alakultak ki. Mechanikai összetételük vályog, vízgazdálkodási tulajdonságaik kedvezőek. Termékenységi besorolásuk V. talajminőségi kategória. Ezek is főleg erdővel borítottak.

A Keleti-Gerecsén a mészkő-kiemelkedések rendzináinak területi részaránya 7 %. Szinte teljes egészében erdőterületek. A kistáját zömmel (87%) löszös üledéken képződött, vályog mechanikai összetételű, kedvező vízgazdálkodású barnaföldek borítják. Az V. talajminőségi kategóriába tartoznak. A jelzett terület legnagyobb része (40%) szántó, ezen kívül erdő, rét, szőlő is előfordul kisebb arányban.

A Gerecsei kismedencék területét 24 %-ban erdő borítja, mely mészkövön képződött rendzinákon található. 71%-ot tesz ki a löszös üledéken kialakult vályog mechanikai összetételű barnaföld. Ezek a területek mezőgazdasági művelésre alkalmasak, termékenységi besorolásuk szerint az V. kategóriába tartoznak. 70 %-ban szántó, 10%-ban szőlő található rajtuk.

A Pilisi-hegyek 85%-át erdőtalaj borítja. Ez legnagyobb arányban barnaföld (31%), ezen kívül rendzina (27%) és agyagbemosódásos barna erdőtalaj (27–27%) található még itt. A kistérség déli szegélyénél, Esztergom-Kertváros határában földes és köves kopárokkal is találkozhatunk. A meszes kőzeten képződött rendzinák 70%-ban erdővel fedettek (Kesztlöc és Piliscsév határában szőlőt is telepítettek rá). Esztergom-Kertváros térségében egy nagyobb összefüggő területen csernozjom barna erdőtalaj is megtalálható. Mechanikai összetétele homokos vályog, vízgazdálkodása kedvező. Termékenységi besorolása VI. kategóriás. Egy része mezőgazdasági művelés alatt áll, nagyobb részén települések fekszenek. A Kenyérmezei-patak völgye réti öntéstalaj.

A Pilisi medencét határoló lejtőkön rendzinák képződtek. Ezek mezőgazdasági művelésre szinte teljesen alkalmatlanok, nagyobb részükön erdő található, több helyütt mészkövet bányásznak.

A lejtők aljában vályog mechanikai összetételű löszös és homokos talajok találhatóak, amelyeket szintén bányásznak.

A Visegrádi –Dunakanyar jellemző talajtípusai a szegény meszes homok, a különböző mechanikai összetételű nyers öntéstalaj, a dombvidéken barnaföld, valamint az

agyagbemosódásos barna erdőtalaj. (Utóbbi majdnem teljes egészében erdő borította terület.) A barnaföldek mezőgazdasági művelés alatt állnak. A föld minősége azonban (az erózió előrehaladtának megfelelően) igen változó (III–VIII. kategória). Mindez jelzi, hogy a Duna melléke mezőgazdasági termelésre kevésbé alkalmas.

A Visegrádi-hegység jellemző talaja az andezit alapú agyagbemosódásos barna erdőtalaj. Az ormokon, a gerinceken fekete nyirok talajok képződtek. Mindkét típusú talaj 90 %-ban vagy egészében erdővel borított. A Dunára néző lejtőkön viszonylag alacsony (V–VIII. osztályú) termőképességű, vályog mechanikai összetételű barnaföldek alakultak ki, melyek néhol kőzettörmelékkel keverték. A magasabb területeken a föld termőképességi értéke csak IX–X. osztályú. Összességében mezőgazdálkodásra alkalmatlan terület, erdőgazdálkodáshoz viszont kiváló.

1.2.3. Növényzet-és állatvilág

Florisztikai-növényföldrajzi szempontból a Közép-európai flóratertület Pannonicum flóratartományának Bakonyicum és Eupannonicum flóraidékeihez tartozik a kistérség. A visegrádi-pilisi-veszprémi flóra erdőtársulásai között cseres tölgyesek, illír jellegű molyhos tölgyesek, bokorerdők és gyertyános kocsánytalan tölgyes szálerdők (bükkös szigetekkel) találhatóak. A Visegrádi-hegységben és a Pilisben zömében a cseres-tölgyesek, gyertyános-tölgyesek, a Gerecsében és a Vértes déli részén a száraz mészkedvelő tölgyesek, karsztbokorerdők jellemzőek, míg a Vértes északi, magasabb részén (a megyében) inkább gyertyános-tölgyesek, elegyes bükkösök, cseres-tölgyesek. A Bakonyalja megyei részén cseres-tölgyesek a legjellemzőbbek.

A kisalföldi természetes növénytakaróra a tatárjuharos lösztölgyesek, a gyöngyvirágos kocsányos tölgyesek és a löszpusztai erdőtársulások jellemzőek.

Nyílt társulásként a – pusztai társulásokon túl – mocsár- és szárazodó láprétek, sziki rétek, sziklagyepek, és a pusztafüves lejtős sztyepprétek terjedtek el. Fontos lágyszárú fajok a sásfélék, a füles kankalin, a sziklai üröm, a vértesi imola, a husáng, a pirosuló hunyor és a késeiszegfű például, de több védett növényfaj is található a kistérségben..

Az Euro-turáni faunavidék Közép-dunai faunakerületének Ósmátra (Matricum) és Alföld (Pannonicum) körzetei továbbá a Kisalföld (Arrabonicum) és a Dunántúli-középhegység (Pilisicum) faunajárásai találkoznak itt. Az állatvilág a hegyvidékeken a legfajgazdagabb, a síkvidéki területek apróvadakban, míg a domb- és hegyvidéki erdős területek inkább nagyvadakban bővelkednek. A emlős fajok sokrétűségén túl (vadászhatók: pl. szarvas, őz, dámvad, vaddisznó, muflon, róka, üregi nyúl) gazdag a kistérség madárvilága is (vércse, kerecsen sólyom, parlagi sas, egerészölyv, kabasólyom, baglyok, gyurgyalag, kövirigó, kakukk, harkály stb.). Köszönhető ez részben az Öreg-tó 1990 óta nemzetközileg is védett vízimadár pihenő- és telelőhelyének is (pl. vetési lúd, nyári lúd, sirály és réce fajok, nagy lilik, feketenyakú vöcsök, kárókatona, bíbic, kormos szerkő). A több védett állatfaj (pl. darázsölyv, fekete gólya, fekete harkály stb.) mellett számottevő értéket képvisel a barlangok jelentős denevérállománya és a természetes és mesterséges vizek – a sok tározó, halastó – élővilága is.

1.2.4. Éghajlat

Az Almás-táti Dunavölgy mérsékelt meleg és száraz éghajlatú kistáj. Kevéssel 1200 óra alatti az évi napfénytartalom. Az évi középhőmérséklet kevéssel 10,0 °C alatti, a fagymentes időszak 185 nap körüli. Az évi abszolút hőmérsékleti maximumok és minimumok értéke: 34,0

°C illetve 16,5 °C. Mindössze 600 mm évi csapadékkal számolhatunk, és ebből a nyári félévre mintegy 330 mm jut. Hótakaróval – a sokévi átlag alapján – mintegy 35 napon át borított a talaj, 24 cm átlagos maximális hóvastagsággal. Leggyakoribb a Ny-i szélirány. Gabonafélék és kapásnövények termesztésére egyaránt alkalmas, más vízigényesebb kultúrnövények csak öntözéssel termesztethők.

A **Nyugat-Gerecse** mérsékelt hűvös-mérsékelt száraz, de az É-i részeken már mérsékelt meleg kistáj. 1970-1980 óra napsütésre számíthatunk egész évben. A hőmérséklet évi átlaga 9,5 °C körüli. A 10 °C középhőmérsékletet meghaladó napok száma 182-184, tavaszi határnapja április 17-19., az őszi október 18. az északi vidékeken 183 nap körüli. Délen 185-186 nap a fagymentes időszak hossza. A kistáj középső vidékein az évi csapadékösszeg 650 mm körüli, É-on és D-en valamivel kevesebb. A tenyészidőszakban 330-360 mm a megszokott. Évente általában 40-45 napon át a talajt összefüggő hótakaró borítja, átlagos maximális vastagsága 30 cm körüli. Uralkodó szélirány az ÉNy-i. A kistáj erdőgazdálkodásra is, de az éghajlat főként a nem túl hosszú tenyészidejű növények termesztésére kedvező.

A **Központi-Gerecse** mérsékelt hűvös és a mérsékelt meleg éghajlati típus határán fekvő kistáj. A csapadéklátottságot tekintve mérsékelt száraz. Az évi napfénytartam 1980 óra körüli.

A hőmérséklet évi és vegetációs időszaki átlaga 9,4 °C körüli, illetve 16-16,2 °C. A 10 °C középhőmérsékletet meghaladó napok április 15 után kezdődnek és október 18-ig tartanak (évi kb. 183 nap). A tavaszi fagyok április 20. körül szűnnek meg, és mintegy 182 nap után, október 18-20. között lépnek fel újra. A nyári legmelegebb napok hőmérsékleti maximumainak sokévi átlaga 32,0 °C körüli, a téli leghidegebb napok minimumainak átlaga – 16,0 °C körüli.

A csapadék évi összege 600-650 mm, a nyári féléve 330-340 mm. A hótakarós napok átlagos száma 45 körüli, a legmagasabban fekvő területeken eléri az 50-et. Az átlagos maximális hóvastagság 35 cm körüli. Az ÉNy-i szélirány az uralkodó. Főként erdőgazdálkodásra és szántóföldi kultúrák számára alkalmas a terület és az éghajlat.

A **Keleti Gerecse** mérsékelt hűvös-mérsékelt száraz, de már közel a mérsékelt meleg éghajlati típushoz. A napsütés órák évi összege 1970–1980 között mozog. Az évi középhőmérséklet 9,7 °C. Évente 185 napon keresztül a napi középhőmérséklet meghaladja a 10 °C-ot. A fagymentes időszak április 18-tól október 17-ig tart (182 nap). A csapadék évi összege 600 mm körül alakul, a nyári időszakban 330–340 mm körül. A kistáj magasabban fekvő részein a hótakarós napok száma meghaladja a 40-et (ez az adat a többi területeken 35–40 között alakul). Az átlagos maximális hóvastagság 30 cm körül van. A leggyakoribb szélirány az ÉNY-i és az É-i.

A hőigényesebb, de a rövidebb tenyészidejű, nem túl fagyérzékeny növények termesztésére is alkalmas az éghajlat

A **Gerecsei kismedencék** kistáj alá eső területek mérsékelt száraz éghajlatúak. Éves szinten a napsütéses órák száma eléri az 1970-et. Az évi középhőmérséklet 9,5–9,7 °C között alakul. 185 napon keresztül a napi középhőmérséklet meghaladja a 10 °C-t. A fagymentes időszak 183 napig tart általában. A csapadék éves szinten 600–650 mm között van, ebből a nyári félévre 330–360 mm jut. A hótakarós napok száma 35 és 40 között alakul, a hó

maximális vastagsága általában 25–30 cm szokott lenni. A medencék, völgyek tájolása miatt a kistáj viszonylag szelesebbnek mondható. Az uralkodó szélirány az ÉNY-i.

A Pilisi-hegység kistáj jellemzője a mérsékelt száraz éghajlat. A napsütéses órák száma 1950 körül, az évi középhőmérséklet 9–9,5 °C között alakul. A napi középhőmérséklet általában 187 napon keresztül meghaladja a 10 °C-ot, de a tetőkön a 180 napot se mindig éri el. A hegység fagymentes napjainak száma 180 körüli, de a kistérséghez tartozó északi területeken csak 173–175-re tehető. Az éves csapadék mennyisége az északi területeken 650 mm, a magasabb területeken a 800 mm-t is eléri. Ugyanilyen különbség figyelhető meg a nyári csapadékmennyiségben is: a hegy lábánál 350–370, a tetőkön 400–450 mm közötti. A hótakarós napok száma általában 50, a legmagasabb területeken azonban akár 90 is lehet. Az átlagos maximális hóvastagság 40–50 cm. A hegység tájolása miatt szelesebb terület, az uralkodó szélirány az ÉNY-i. A magasabb területek erdőgazdálkodásra, a völgyek és a lankás területek a nem túl hőigényes növénykultúrák termesztésére alkalmasak.

A Pilisi-medence mérsékelt nedves éghajlatú kistáj. Éves szinten a napsütéses órák száma 1950 körül alakul. Az évi átlaghőmérséklet 9 °C. 182–187 napon keresztül a napi átlaghőmérséklet meghaladja a 10 °C-ot, mintegy 175 napon keresztül fagymentes a terület. Az évi csapadékmennyiség 700–750 mm között van. A tenyészidőszakra ebből 350–370 mm jut. A talajt évente 40–45 napig takarja hó, amelynek átlagos maximális vastagsága 30–40 cm. Az uralkodó szélirány az ÉNY-i. A nem túl hosszú fagymentes időszak a kevésbé hőigényes és nem fagyérzékeny növények termesztését indokolja.

A Visegrádi Dunakanyar kistáj mérsékelt száraz éghajlatú. A napos órák száma éves szinten 1950, az évi középhőmérséklet 9,5–10 °C között alakul. A többi kistájénál lényegesen magasabb azon napoknak a száma (189), amelyeken a napi átlaghőmérséklet meghaladja a 10 °C-ot. A fagymentes időszak 184 napot tesz ki. Az éves csapadék mennyiség 600–650 mm, a tenyészidőszakban 340–350 mm. A hótakarós napok száma 35 körüli, az átlagos maximális hóvastagság 20–25 cm. Az uralkodó szélirány itt is az ÉNY-i. A kistáj adottságai az erdőgazdálkodás mellett elsősorban a turizmusnak kedveznek.

A Visegrádi-hegység kistáj vonatkozásában a nagy szintkülönbségnek köszönhetően a hegység magasabb területein a hegy lábától eltérő éghajlati viszonyokat figyelhetünk meg. A magasabban fekvő részekre a hűvös, az alacsonyabban fekvőkre a mérsékelt hűvös éghajlat jellemző.

A napsütéses órák száma éves szinten 1950 körül mozog, de a hegy csúcsokon eléri a 2000 órát is. A hegység legmagasabb pontján, a Dobogó-kőn az évi középhőmérséklet kevéssel 8 °C alatt, a hegy lábainál 9,0–9,8 °C között alakul. A 10°C-nál magasabb hőmérsékletű napok száma is az előbbi csúcson 170, másutt 175. A fagymentes időszak hossza is 173–183 között változik.

A csapadékmennyisége éves szinten a Dobogó-kőn 800 mm körül van, ez kb. 200 mm-rel több, mint a hegység lábainál. A hótakaró fent akár 90 napig is megmarad, míg lent általában 35–40 között van. A maximális hótakaró általában eléri az 50 cm-t is.

1.2.5. Vízrajz

Lényegében a Duna-völgye uralja Süttőtől Esztergomig. De a Gerecséből is számos patak csatlakozik hozzá, melyeknek a torkolati szakaszát ide számítjuk. Ezek közül a Bikoli-, a Halas-, a Luka-, az Únyi-, a Kenyérmezei- és a Szentlélek-patak a nevezetesebbek. A táj

vízháztartását a mérsékelt lefolyás jellemzi. A Duna vízminősége II. osztályú. A mellékpatakok azonban erősen szennyezettek. A Dunán az árhullámok szokásos ideje a nyárelő, míg a kisvizeké az ősz. Ez általában érvényes a kis mellékvizekre is, de azokat egy-egy kiadós csapadék is megduzzasztja, míg az év nagyobb részében igen kevés vizet vezetnek. A Duna ártere ezen a szakaszon mintegy 17 km², jobbára erdő, rét és legelő borítja. A talajvíz mélysége általában 2 m körüli, az ártéren magas dunai vízálláskor a felszínre is tör, azonban szennyezettsége miatt kevésbé használható. Kémiai jellege kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos. Az artézi kutak száma jelentős. Mélységük csekély, és vízhozamaik mérsékelték, bár néhol a Gerecse felől az utánpótlás jelentékeny. Sok esetben magas vastartalom és fokozott keménység jellemzi.

A Dunába folyó Bikoli-patak (15 km, 33 km²) és Bajóti (Luka)-patak (21 km, 203 km²) É felé, a Szent László víz (68 km, 338 km²) D felé vezetik le a központi Gerecse vizeit. Az árvizek rendszerint tavasszal és kora nyáron, a kisvizek ősszel lépnek fel. A vízminőség II. osztályú. Az árterület kiterjedése 6,3 km², amiből 0,3 km² belterület, 1,2 km² szántó, 2,6 km² rét és legelő, 2,2 km² erdő.

Talajvíz csak a völgyekben található, 4-6 m között. Mennyisége jelentéktelen. Kémiaileg kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos jellegű. Ezt a területet mérsékeltbben éri a bányavíz-kiemelések hatása. A kevés számú artézi kút különböző mélységből tekintélyes vízhozamokat termel.

A **Keleti-Gerecsét** NY-on a Bajóti-(Luka)-patak, K-ről a Kenyérmezei-patak vízgyűjtője érinti és az Únyi-patak (33 km, 203 km²) hálózata tölti ki. Mérsékeltén vízhiányos terület. Árvize tavasszal, kisvize ősszel gyakori. Az ártér kiterjedése 27,3 km². Tavai (Mányi-tó, Halas-tó, Gyermelyi-tározó) mind mesterségesek. A talajvíz csak a völgyekben összefüggő szint; a völgytalpakon 2–4, a lejtőkön 4–6 m között található. Mennyisége jelentéktelen. Kémiaileg kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos jellegű; az északi területeken a nátrium is megjelenik. Nitrátosodás is előfordul. A rétegvíz csökkenésének oka a bányászat.

A **Gerecsei kismedencék** medencéi mind vízhiányosak. A vízminőség II. osztályú. Árvizek leggyakrabban tavasszal és kora nyáron, kisvizek leginkább ősszel fordulnak elő. 4–6 m között található a kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos talajvíz.

A Pilisi hegyek területén két jelentősebb patak folyik a hegységből a Dunába: a Kenyérmezei- (19 km, 136 km²) és a Szentlélek-patak (16 km, 43 km²). Mérsékeltén vízhiányos területnek minősül. Árvizek általában egy-egy nagyobb nyári eső idején keletkeznek, a kisvizek itt is ősszel gyakoribbak. A vízminőség a magasabban fekvő területeken II., lejjebb III. osztályú. A talajvíz nem jelentékeny.

A **Pilisi-medencék** vizeit a Kenyérmezei-patak vezeti a Dunába. Mérsékeltén vízhiányos területnek minősül. A nagyobb árvizek inkább a nyári nagy záporok idején keletkeznek, a vízhiányos időszakok ősszel gyakoribbak. A medence alatt 2–4 m-es mélységben található a talajvíz, mely kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos jellegű. A bányászatnak köszönhetően a rétegvízszint erősen lesüllyedt.

A **Visegrádi Dunkanyar** kistáj arculatát meghatározó tényező a Duna főmedre, valamint (a kistérséget már nem érintő) Szentendrei-Duna. Márciusban (hóolvadáskor) és júniusban (a nyári esők idején) jellemző az árvíz, ősszel és télen pedig a kisvíz előfordulása gyakori. 2002 augusztusában az évszázad árvizét, 2003 nyarán pedig a legkisebb mért vízszintet regisztrálták a Dunán. Előbbi idején (mint árvizekkor általában) a jobb parti ártér jelentős része került víz alá, sőt a Tát–Dömös szakaszon több helyütt a településeket is elérte. 2003-

ban megkezdődött a Tátot elkerülő út építése, amelyhez kapcsolódóan a dunai védművek is kiépítésre kerülnek közel 5 km-es szakaszon.

Árvíz idején mindig érvényesül a Duna visszaduzzasztó hatása a kisebb patakok vonatkozásában. A víz minősége II. osztályú, ami azonban nagyban függ a vízállástól. Jelentősebb talajvízállomány csak Pilismarót határában található.

A **Visegrádi-hegység** területén a Dunába a hegységből kis patakok futnak (Malom-patak Pilismaróton és Malom-patak Dömösön), melyek festői völgyekben gyűjtik össze a vizet a hegyoldalokról és a forrásokból. Kisebb árhullámok a tavaszi hóolvadáskor, illetve egy-egy nagyobb nyári zápor idején fordulnak elő. A vízminőség nem egyenletes, szennyezett. Talajvíz a völgytalpakon csak időszakosan fordul elő.

1.2.4.1. Felszín alatti vízbázisok

A kistérségi települések többségében regionális rendszerről biztosítják az ivóvízellátást. Az ivóvíz hálózat valamennyi település valamennyi belterületi ingatlanjának ellátását biztosítja. A települési ellátó hálózatra kötött ingatlanok száma változó, de a települések többségén 95% fölött van, ez alól csak Pilismarót (cca.91%) és Tát (cca.88%) kivétel. A szolgáltatást a települések – Bajót, Lábatlan, Mogyorósbánya, Nyergesújfalu, Süttő, Tát, Tokod - tulajdonában lévő Hétforrás Kistérségi Vízmű Kft. biztosítja. A kistérség településein szolgáltatott ivóvizet a táti parti szűrésű csápos kutakon keresztül a Dunából nyerik. Esztergom ivóvíz ellátása szintén a Dunai vízbázisra alapozott. A csápos kutakat és a városi hálózatot az Észak-dunántúli Regionális Vízmű Részvénytársaság üzemelteti. Egyedi vízművel rendelkezik Pilisszentlélek, Pilismarót és Dömös. Az utóbbi parti szűrésű kútjait a Váci Vízmű üzemelteti.

A térségben fontos feladat a vízbázisvédelem, a potenciális szennyezőforrások felszámolása. A táti vízbázis a nitrátszennyezés miatt nem kapcsolható be az ivóvízellátásba. 2004 elejétől a Lencsehegyi Szénbányák Rt. befejezte működését. A 60-as évek óta folyó termelésnek köszönhetően az esztergomi karsztvízbázis jelentősen megcsappant. A helyenként 30 °C talphőmérsékletű, magas ásványianyag-tartalmú vizet a bányaművelés során a felszínre szivattyúzták, ahonnan a Szent János-patakon keresztül jutott a Dunába. A szénkitermelés leállításával párhuzamosan a karsztvízszint emelkedésére kell számítani Esztergomban és az egész Dorogi-medencében.

1.2.4.2. A felszíni vizek állapota

A kisvízfolyások forrásvidéke a Pilis és a Gerecse, befogadója a Duna. A vízlépcsőrendszer építési munkáinak leállítása következtében elmaradt az árvízvédelmi rendszer kiépítése és a Duna rehabilitációja. A 2002-es, 771 cm-rel tetőzött áradás megmutatta, mekkora problémákat jelent ennek elmulasztása. A károk költségei a kistérségben megközelítették az 1 milliárd forintot.

A felszíni vízfolyások medrének állapota az utóbbi években sokat romlott. A térség vízfolyásainak vízminőségét az illegális kommunáliscsatorna-bekötések és az ipartelepek szennyezőanyag-terhelései veszélyeztetik. Ilyen szempontból kiemelt a Kenyérmezei és az Únyi-patak ipari üzemek által érintett szakasza.

Súlyos tehertétel, hogy a szlovákiai folyók (Vág, Zsitva, Garam, Ipoly) mind az országhatárnál ömlenek a Dunába, a magyar félnek nincs ellenőrzési lehetősége. Mind a Vág, mind a Garam erősen iparosodott térségeken folyik keresztül, gyakran szennyezett. Ez a szennyezés a kistérség településeit is érinti. Ráadásul a dél-szlovákiai térségben a települések túlnyomó részénél a szennyvíztisztítás kérdése sem megoldott. Párkányból a városi szennyvíz gyakorlatilag tisztítatlanul ömlik a Dunába.

A helyzet rendezés érdekében az utóbbi három évben több kezdeményezés is indult, hogy a dél-szlovákiai szennyvizet az esztergomi tisztítóba átjuttassák. Az itteni, XXI.-i századi színvonalon megépített új szennyvíztisztító jelenleg 25–30 %-os kihasználtsággal működik, és képes volna befogadni a teljes Déli Régió (összesen 55.000 lakos) szennyvizét. A szlovákiai vízmű készítettett egy megvalósíthatósági tanulmányt, mely a legkedvezőtlenebb megoldásként említette meg a fenti alternatívát. A súlyos szerkezeti válsággal küszködő Déli Régió településeinek azonban nincsenek meg a forrásaik az önálló megoldásra, így a szennyezés problémája továbbra is megoldatlan.

A kistérség vízfolyásainak kezelése **Gerecse-Pilis Vízitársulat** (Bajót, Nyergesújfalu, Mogyorósbánya, Tát, Esztergom, Pilismarót, Dömös) és a Komáromi Vízitársulat (Lábatlan, Süttő), illetve az önkormányzatok és az állam között oszlik meg.

A **025 sz.** vízgyűjtője a Duna, Által-ér és az Únyi patak által határolt terület kistérségre eső vízfolyásai közül legjelentősebbek a Bikol-patak, a Bajóti patak, a Tát-Mogyorósbányai vízfolyás. A Bajóti patak medre Nyergesújfalun rendezett, de Bajót külterületi szakasza rendezetlen, felújításra szorul (szemetes, növényzettel benőtt, sok a lefolyást gátló átjáró, elzárás). Bajót felett a felső szakasz erdős, fás, a mederre az egyensúlyi állapot jellemző. A Sándor patak Nyergesújfalu K-i szélén húzódik, alsó szakasza kifejezetten függőmeder jellegű. A Tát-Mogyorósbányai vízfolyás alsó szakasza szintén függőmederrel jellemezhető a Mogyorósbánya-Tát bekötőút hídjáig, a meder feliszapolódott, karbantartást igényel. A hídtól fölfelé a domb lábáig és a faluban rendezésre szorul, a meder hordalékos, szemetes, a mellékága is rendezetlen. Fokozottan vízkárveszélyes települések: Bajót és Nyergesújfalu.

A **026. sz.** vízgyűjtője (Unyi patak) a Duna, a Gerecse, a Dunazug hegység és a Pilis nyúlványai. Kistérségünk területén csak a Péliföld-Szentkereszti vízfolyás és mellékágai találhatóak.

A **027 sz.** vízgyűjtőt (Unyi patak és a Dömösi Malom patak között) a Duna, az Unyi patak, a Visegrádi hegység vízválasztója és a Pilis vízválasztója határolja. Legjelentősebb vízfolyások: Kenyérmezei patak, Szentléleki patak, Csenke patak, Pilismaróti Malom patak és a Dömösi Malom patak. A vízgyűjtőre jellemző, hogy a kisintenzitású esőknek csak elenyésző része jut le a völgyekbe, a nagy intenzitású záporok ezzel szemben meredeken felfutó árhullámokat eredményeznek. A területen jelentkező vízrendezési problémák, káresemények a Duna árhullámaiból, ezek vízduzzasztásából, a heves esőzésekből kialakuló nagyvizekből, valamint a Duna-parti területek elvizenyősödéséből adódnak. A Duna árvizeinek visszaduzzasztó

hatása a vízfolyások többnyire sík torkolati részein. Fokozottan vízkárveszélyes települések: Tát, Leányvár, Pilismarót és Dömös. A kistérség vízfolyásait a 1. sz. táblázat szemlélteti.

1. sz. táblázat: a kistérség vízfolyásai:

VÍZFOLYÁSOK NEVE	VÍZFOLYÁSOK HOSSZA (KM)	TORKOLATI VÍZHOZAM (m³/s)
Fusch patak	2,6	4,06
Lábatlani patak	5,2	n.a.
Piszkei patak	2,7	3,38
Haraszi árok	1,2	2,2
Diósvölgyi vízfolyás	1,3	2,200
Bikol patak	13,5	n.a.

025 VÍZGYŰJTŐJE: DUNA, ÁLTAL-ÉR, UNYI PATAK

Rábl patak	3,4	5,500
Bajóti (Luka) patak	15,4	14,730
Sándor patak	3,5	3,850
Tát-Mogyorósbányai patak	5,7	9,200
Tát-Mogyorósbányai p.m.ág	0,5	0,800

026 VÍZGYŰJTŐJE: DUNA, UNYI PATAK

Péliföld-Szentkereszti vf.	5,0	5,360
Péliföld-Szentkereszti vf. 1 sz. m.ág	1,0	1,100
Péliföld-Szentkereszti vf 2 sz. m.ág	2,0	2,000
Péliföld-Szentkereszti vf 3 sz. m.ág	1,5	1,600
Péliföld-Szentkereszti vf 4sz. m.ág	2,0	2,000
Péliföld-Szentkereszti vf 5 sz. m.ág	0,9	1,000
Péliföld-Szentkereszti vf 5/1 sz. m.ág	0,2	0,500
Péliföld-Szentkereszti vf 6 sz. m.ág	0,5	0,800

027 VÍZGYŰJTŐJE: DUNA, UNYI PATAK, DÖMÖSI MALOM PATAK

Kenyérmezei patak	6,42	nincs adat
Szentlélek patak	11,900	6,200
Szentlélek p. m.ága Diósvölgyi p.	2,700	2,900
Kincses patak	3,700	4,700
Szentgyörgy patak	4,100	4,500
Csenke patak	7,500	7,400
Csenke p. 1. sz. m.ága	0,900	1,500
Csenke p. 2. sz. m.ága	1,200	1,900
Kerektói vf.	2,300	2,650
Basaharci vf	1,700	1,500
Bitócz patak	5,400	5,500
Bitócz Pitvarosi m.ág	0,800	1,400
Pilismaróti Malomvölgyi patak	8,400	7,500
Pilismaróti Malomvölgyi p. m.ága	3,600	5,600

Miklósdeák völgyi árok		
Köves patak	5,400	6,500
Csaja patak	1,600	2,200
Dömösi vf.	1,200	0,800
Dömösi Malom p. m.ága Három forrás	1,800	2,800
Dömösi Malom p. m.ága Lukács forrás	2,700	3,900
Dömösi Malom p. m.ága Miklós forrás	1,200	2,300
Dömösi Malom p. m.ága Szőke forrás	2,700	3,900

1.2.6. Környezeti állapot

Általános jellemzőként meg kell jegyezni, hogy korszerű, folyamatos, az EU normáknak megfelelő minden paraméterre kiterjedő környezet monitorozás nincs a térségben.

Környezetállapot mérések rendszeres időközönkénti mintavételezéssel meghatározott mérőpontokon történnek elsősorban levegő és víz esetében, néhány kiemelt paraméter vonatkozásban. Így például a rövid idejű határérték túllépésekről, azok gyakoriságáról, mértékéről a jelenlegi mérőrendszer nem ad információt. A fejlesztés során éppen egy korszerű környezetállapot monitorozó rendszer kiépítése az elsődleges feladat. A környezetállapot leírása a rendelkezésre álló adatok alapján történik.

A természeti adottságok kihasználásaként folyik a térségben bányászati tevékenység, az abból adódó környezeti terheléssel és károsítással. Süttő térségében a híres vörös mészkő, Lábatlanon cementgyártás nyersanyaga, Nyergesújfalun, Tát térségében folyami sóder, több helyen homok kitermelése jellemző. A közvetlen szomszédos kistérség érintkező területein korábban intenzív szénbányászat folyt, a vizsgált területet is érintő környezeti hatásokkal.

Jellemző a Duna menti sáv ipari településeire a légszennyezési emisszió. A saját területi kibocsátáson túl a levegő minőségét jelentősen befolyásolja (negatívan) a szomszédos területekről (egyrészt a Dorog térsége, másrészt Szlovákia felől) érkező háttérszennyezés. Ebben szerepet játszik az uralkodó nyugati, északnyugati szélirány. A kistérségben két településről (Esztergom és Lábatlan) vannak mért adatok légszennyező emisszióról, ami nem ad pontos képet a tényleges külső terhelésről.

Szél erősség megoszlási viszonyok valójában nincs felmérve, azonban sportrepülőszél mérési tapasztalatok alapján a Duna mente egyes részein (pl. Esztergomtól délre) kedvező feltételei lehetnek a környezetkímélő szélenergia hasznosításának.

Napsütéses órák száma 2000 óra/év körüli, ami bizonyos körülmények között a közlekedési NOx emisszió hatására az ún. Los Angelesi típusú szmog kialakulását idézi elő. Kedvező feltételeket jelent viszont a környezetkímélő napenergia hasznosításhoz.

A terület népsűrűsége nagy, ebből adódóan nagy a beépített területek aránya. A természetes területek nagy részét erdő borítja, aránylag kicsi a mezőgazdasági terület. A kistérségben a termőföld aranykorona értéke általában alacsony. A szomszédos területtel együtt (Dorog) jellemző volt az iparosodottság, ezen belül a nehézipar is. A kistérségben élő lakosság is korábban többnyire az itteni vagy a szomszédos terület ipari üremeiben talált munkát, a mezőgazdasági termelés kiegészítő tevékenység volt. A korábbi ipari struktúra leépülése és a szerkezetváltás a foglalkoztatás egészére és az agráriumra is új feltétel-rendszert jelent,

előtérbe helyezve a szolgáltatás jellegű tevékenységeket. A mezőgazdaságnak igazodnia kell az új környezeti követelményekhez, ipari igényekhez és gazdasági feltételekhez.

Esztergom a kistérség területben és lélekszámban legnagyobb, kiemelkedő történelmi múltú, központi települése. Ezen okok és sajátos geográfiai adottságai miatt a legösszetettebb a környezeti helyzete a kistérségen belül. A város területén lévön korábbi nagyobb ipari létesítmények megszűntek, a betelepülő új ipar a város déli részén kialakított ipari parkba települt. Az ipari park létesítésével sajnos csökkent a zöld terület, míg régi, lepusztult ipari létesítmények rehabilitálása várat magára.

Esztergom környezetvédelmi problémája a volt szovjet katonai objektumok területén történt környezetkárosítás. A kertvárosi laktanya területén a veszélyes hulladékoktól való mentesítés megtörtént, az ipari park és lakóterület létesítésével a terület egy része rehabilitálva lett, de még van rehabilitálásra váró rész.

1.2.6.1. Légszennyezés helyzete

A kistérség levegő minőség állapotát a helyi kibocsátókon kívül számottevően befolyásolja a Dorog felől érkező háttérszennyezés, valamint a Szlovákiai terhelés.

Meghatározó szennyező forrás a Holcim Hungária Cementipari Rt de nem hanyagolható el a Lábatlani a Piszkei Papír Rt. SO₂terhelése, a Zoltek Rt. légszennyezése, az Esztergomban a Suzuki Rt. oldószer kibocsátása sem. A kistérség keleti, Esztergomtól a Duna-kanyarig húzódó részén a közlekedési eredetű légszennyezés a meghatározó.

Esztergom ma is a 20 legszennyezettebb levegőjű város között van, holott jelentős légszennyezést okozó ipari tevékenység nincs a városban. Az ok a város sajátos földrajzi adottságából fakad. Esztergom egy nyugatról egyre szűkülő medencében fekszik, mely a keletre elfolyó Duna irányába egy egész keskeny torokká szűkül. A város másik oldalát pedig hegyek zárják le. Az uralkodó észak-nyugati széljárásnak köszönhetően a légszennyező anyagok jelentős része a városon kívülről jön, melyek ebben a zárt katlanban felhalmozódnak. A külső szennyező források közül elsőként említendő a szlovákiai Párkányban (Sturovo) lévő papírgyár és erőmű, továbbá a Dorogi Hulladékégető, a Dorogi Távfűtőmű és a Richter Rt. Dorogi Fióktelepe, amelyek Esztergom kertvárossal közvetlen szomszédosak

A Szlovákiából érkező immisszió kedvezőtlen légköri viszonyoknál a város magasabban fekvő részein feldúsul, ott okozva érzékszervileg érzékelhető kellemetlen hatásokat. A tényleges összetevőkre, azok mértékére csak korszerű levegőminőség monitorozással lehetne információhoz jutni, ami nincs a városban.

A városon belüli légszennyezés fő okozói a közlekedés és a fűtés. Közlekedési szempontból a fő környezeti probléma 11-es út átmenő szakasza, ami légszennyezést (elsősorban NO_x) és zajterhelést is okoz. A legkritikusabb szakasz a Bajcsy Zsilinszky úti rész, ahol a városi átmenő forgalom erre az egyetlen útra szűkül. Itt a beépítettségi és terepviszonyok is gátolják a kiszellőzést. Az esztergomi belváros megnövekedett forgalomterhelését hivatott szolgálni a város egytengelyű közlekedési struktúráját megreformáló, ún. „**bánomi áttörés**”, mely 2003 júniusi átadása óta szolgál tehermentesítő útként Esztergomban. A korábban 12.000-es napi járműforgalmat levezető eddigi főúton (Kossuth utca – Bajcsy-Zs, utca – Dobozy utca útvonal) a korábban általános dugók megszűntek. Megoldatlan viszont a Bánomi-dűlőt a belvárossal összekötő út továbbvezetése a

Dobogókői út irányában. A Mária Valéria hídhöz kapcsolódó belső infrastruktúrafejlesztésre került sor Esztergomban, ahol elkészült a hídról a szigeten keresztül levezető új út, 1 milliárdos kormánytámogatással.

A mérési eredmények alapján megállapítható, hogy a kén-dioxid szennyezés mértéke a téli fűtéses félévekben jóval magasabb, mint a nyári nem fűtéses félévekben. A téli időszakban is csökkenő tendenciát mutat, ami a hagyományos, vegyes tüzelésnek gáztüzeléssel való egyre nagyobb mértékű kiváltásával magyarázható.

Bár a **nitrogén-dioxid szennyezés** határérték alatti, szintje meglehetősen magas és emelkedő tendenciát mutat. Okozója nagyrészt a gépjárműforgalom növekedése. Az **üledő por** sorozatosan jelentősen meghaladta a határértéket, aminek következtében a város szennyezett minősítésű. Ez a tény nagymértékben rontja a város egyébként nagy idegenforgalmi vonzerejét. A város területén lévőkön korábbi nagyobb ipari létesítmények megszűntek, a betelepülő új ipar a város déli részén kialakított ipari parkba települt. Az új termelő objektumok közül egyedül a Suzuki gyár esetében fordul elő légköri emissziós kismértékű határérték túllépés.

Nyergesújfalun a levegőtisztaságot a fűtésből eredő kibocsátáson kívül a 10-es út városon átmenő forgalma is terheli. 1992-ben az úton forgalomcsillapító műszaki átépítést végeztek, ami a közlekedésbiztonságot növelte, zajszintet csökkentette, a gépjárművek emissziója nem javult. Átmenetileg javított a helyzeten a 2003 őszi átadott új nyergesújfalui elkerülő szakasz, mely Eternitet köti össze a Sánc-hegy mögötti várossal, így némileg csökkenhet a forgalom a 10-es főútnak ezen a szakaszán. RIV imisszió mérés nincs a városban, így nincsenek egzakt légszennyezési adatok.

A város legnagyobb termelője a Zoltek gyár, kibocsátását saját emisszió mérővel végzi: a gyár területén 41 pontszerű forrás kibocsátást ellenőrzik. A város területén négy helyen akrilnitrilre és dimetilformamidra végeztetett a gyár eseti imissziós vizsgálatot, mely szerint kibocsátásai határérték alattiak. A város másik nagyobb termelő létesítménye az Eternit gyár is szennyező anyag kibocsátó. A közelében lévő regionális hulladéklerakó környékén is érzékelhető a levegőszennyezés, aminek környezet-egészségügyi következményeként a környéken gyakori a fiatalkori asztmatikus megbetegedés.

Lábatlant terheli a 10-es út átmenő forgalma, közlekedési zajt és légszennyezést okozva. A légszennyezés legfőbb forrása a cementgyártás, főleg porkibocsátással. A város területén az ÁNTSZ által üzemeltetett RIV légköri imisszió mérő működik. Az 1999. évi nem fűtési félévben mind NO₂ és SO₂ tekintetében a mért érték megfelelő volt, de az előző évhez képest emelkedést mutatott. Üledő por szennyezés jelentősen túllépte a határértéket, ami miatt a település "mérsékelten szennyezett" környezetvédelmi besorolású.

2000-ben a kén-dioxid imissziója alacsony, határérték alatti, trendje az előző évhez viszonyítva csökkenést mutat. Minősítése: megfelelő.

2000-ben a nitrogén-dioxid imisszió határérték alatti, trendje az előző évekhez viszonyítva csökkenést mutat. Minősítése: mérsékelten szennyezett. 2000-ben az üledő por határérték alatti, trendje az előző évhez viszonyítva csökkenést mutat. Minősítése: megfelelő. A város területén 10 kibocsátó termelőegység ellenőrzik a légszennyező emissziót, határérték túllépés szilárd (nem toxikus) por esetében a lábatlani Holcim Rt. cementgyárában és martonkúti bányájában volt. A településen egyéb nagyobb termelő (és légszennyező kibocsátó) létesítmények: Aragonit Mészművek Kft., Piszke Papír Rt., Pfeiderer Lábatlani Vasbetonipari Rt.

Süttö településen a 10-es út átmenő forgalma okoz légszennyezést. A községgel szomszédos (másik kistérséghez tartozó) Neszmély térségében vörösiszap tároló van, ami kedvezőtlen időjárásnál légszennyezés forrása lehet.

Mint időszaki légszennyezési forrás a kistérség minden településén előfordul a tiltás ellenére a kertekben, művelt területeken avar és más növényi maradvány égetése.

A nagyfokú légszennyezés indokolja azt a környezet egészségügyi problémát, mely szerint a légzőszervi- és daganatos halálozásban a kistérség vezet a megyében. Az ÁNTSZ megyei adatait mutatja az 2.7. Környezetvédelmi mérési eredmények fejezet.

Komárom-Esztergom megye nyolc településének szennyezettségi adatai immissziós paraméterek alapján

Megyei települések	Kén-dioxid				Nitrogén-dioxid				Ülepedő por g/m ² * 30 nap			
	1999-2000 fűtési félév		2000 nem fűtési félév		1999-2000 fűtési félév		2000 nem fűtési félév		1999-2000 fűtési félév		2000 nem fűtési félév	
	µg/m ³	helyezés	µg/m ³	helyezés	µg/m ³	helyezés	µg/m ³	helyezés	g/m ²	helyezés	g/m ²	helyezés
Almásfüzitő	-	-	-	-	-	-	-	-	6,7	5	6,2	5
Dorog	8,6	3	1,83	6	40,6	2	38,6	2	4,5	7	6,5	4
Esztergom	5,6	5	1,7	7	39,3	3	65,5	1	3,3	8	4,0	8
Komárom	6,5	4	1,8	5	30,0	5	21,3	5	7,2	4	7,3	2
Lábatlan	3,8	7	2,9	4	23,5	7	20,2	7	5,6	6	6,1	6
Oroszlány	4,8	6	7,2	1	24,8	6	28,6	4	9,6	1	8	1
Tata	14,1	1	3,5	3	34,8	4	21,2	6	7,4	3	4,6	6
Tatabánya	10,2	2	4,0	2	44,1	1	36,8	3	8,2	2	6,5	3

Területi összehasonlítás alapján megállapítható, hogy a kistérségben a közlekedési és ipari háttérszennyezés miatt Esztergom és Lábatlan légszennyezettsége a legmagasabb a mért paraméterek alapján. A megyében máshol Tatabánya, Oroszlány és Dorog esetében mérhetőek hasonló értékeket. Országos viszonyításban is magas a légszennyezettség, a RIV mérések szerint pl. Esztergom az első tíz legszennyezettebb település közé tartozik. Nemzetközi (nyugat európai) viszonyításban

1.2.6.2.Föld, talajvédelem

A kistérség túlnyomó része a *környezetileg érzékeny terület* kategóriába tartozik. Északkeleti részén síkvidéki vízbázis (Tát-Esztergom-Pilismarót), ahol a földhasználatnak a vízkészlet védelmével összhangban kell lennie. Délkeleti része karszterület (Gerecse hegység, Süttö-Bajót-Mogyorósbánya).

Az új ipari parkok létesítése sajnálatosan a zöldterületek további csökkenését eredményezte. Ezzel szemben rehabilitálatlan, kihasználatlan korábbi ipari objektumok vannak a területen.

A kistérségben a termőföld aranykorona értéke általában alacsony. Ez a megye kistérségei közötti összehasonlításban is kimutatható, különösen a megyei nyugati, a Kisalföld tájegységhez tartozó kistérségek (komáromi, kisbéri) vonatkozásában. Egyes részeken a domborzati és talajviszonyok kedvező lehetőséget adnak a szőlő- és gyümölcsstermesztéshez, aminek évszázados hagyománya is van.

Dömösön környezetvédelmi probléma nagy esők esetén a domboldalak eróziója, a lakott részre folyó hordalék. Megfelelő növénytakaró, művelési ág váltással javítható a helyzet.

1.2.6.3 Felszíni vizek állapota

A kistérség felszíni vizeit magas biológiai szennyezettség jellemzi, ez többnyire eutrofikus jellegű, de több ízben találtak a vízben szalmonella fertőzöttséget is. Az ivóvíz célú vízkivételi helyeken az ÁNTSZ végez vízminőségi ellenőrző méréseket. Ezek eddig kielégítő minőséget mutattak.

A kistérség vízfolyásai közvetlenül a Dunába torkolnak, vízgyűjtőjük annak határain kívül terjed, onnan jelentős terhelés, veszélyeztetés éri azokat. Kiemelten említendő a Kenyérmezei patak, amely annak ellenére erősen szennyezett, hogy korábbi nagy szennyezőforrások megszűntek (Dorog szennyvize tisztítás után csövezetékén közvetlenül a Dunába kerül, és Richter gyár is tisztítja szennyvizét), valamint az Únyi patak, amely veszélyeztetett a bele folyó Janza patak részéről amely mentén Csolnok térségében korszerűtlen galvánüzemi tevékenység jelentett szennyező forrást (nehézfém). Több patak esetében tapasztalható illegális szennyvízbevezetés.

A Duna partszakaszán a Nagymarossal kapcsolatos építkezések miatt a környezeti jellemzőket rontó beavatkozások történtek (Pilismarót, Esztergom, Tát térsége). A partszakasz rehabilitációja emiatt és a Tát és Esztergom egyes településrészeit érintő árvízveszély miatt is szükséges. Tát-Esztergom térségében a Duna kavicssteraszai jó minőségű ivóvíz nyerését biztosítják, azonban ezek a vízbázisok érzékenyek a szennyezésre (felső védő talajtakaró nem elég vastag), ezért védelmükre fokozott gondot kell fordítani.

Híres volt Pilismarót Duna parti strandja, amely vonzereje a folyó szennyezettsége miatt csökkent.

Legnagyobb környezeti károkozás a község területén a Duna parton nagymarosi beavatkozás során kialakított öböl környékének rendezetlensége, az üdülő terület melletti szemét lerakat és ott mezőgazdasági területen folyó homokkitermelés. Az alacsonyan fekvő Duna parti beépített terület árvízvédelme is probléma.

Tát térségében károsító beavatkozás a Duna ágak felső részének lezárása gáttal, ami a meder átöblítését gátolja, hordalék lerakódást idéz elő, megváltoztatja az élőhely jellegét.

Esztergom város fekvése szempontjából sajnálatos, hogy mind a kistérségi, mind a szlovákiai ipari létesítmények a folyó mellett a város fölött helyezkednek el, így az ottani vízszennyezések közvetlenül érintik. Esedékes a város alacsonyabban fekvő részei árvízvédelmének megoldása. Ennek megoldása során meg kell őrizni az ártéri galéria erdő értékes élőhelyét. **Esztergom** ivóvízellátását a Prímás szigeti, a dunai kavicssteraszra települt csápos kutak biztosítják. Van kút a Szentkirályi dűlői részen is, de a vízdíj emelkedése óta csökkent vízfogyasztás nem igényli a vízmű teljes kapacitását. A szennyvízkezelés mechanikai és biológiai tisztítást végző szennyvíztelepen történik. A szennyvízcsatorna hálózat (kivéve a búbánati üdülőterület) gyakorlatilag a város egész területén kiépült az utóbbi években, de a rákötések aránya kb. 75 %-os. A szennyvíziszapot az esztergom-kertvárosi hulladéklerakójába helyezik. Szennyvíz keletkezik az Esztergom-kertvárosi sertéshizlaldában

is, amelyet helyben tisztítanak biológiailag. Itt a keletkező bűz okoz gondot a közelben lakóknak.

Fontos kérdés a felszín alatti vizek védelme az Esztergom környéki folyómenti vízbázison és hegyvidéki karsztvíz készletnél, amelynek vízszintje a bányászati tevékenység visszaszorulásával emelkedik és így nő a szennyeződése kockázata.

A Szentkirályi-Duna dűlői egykori szovjet gyakorlótéren maradék szennyezés van, kubikgödrökben hulladék lett elhelyezve. Ez potenciálisan szennyezés veszélyt jelent a dunai vízbázisra. (A vízbázist a víznyerő helyeket övező, kiépített figyelőkút rendszerrel monitorozzák. Azonban a kutak közül csak 6-ból vesznek, bizonyos rendszerességgel mintát.)

A Búbánat és Szamár hegy környékének környezetvédelmi problémája a természetvédelmi terület szomszédságában lévő, felparcellázott zöldterületen az elmúlt 30-40 évben kialakult üdülő és hétvégi házas terület. A területen 300-500 fő állandó lakos is él (nem hivatalosan, mivel nem lakóterület). Itt sem vízvezeték, sem csatornázás nincs, a nagyfokú igénybevétel megmutatkozik a talajvíz nitrát tartalmának növekedésében (az átlagos 30-50 mg/l szennyezettség mellett egyes pontokon 200 mg/l feletti értékek is mérhetők).

Tát egyik fő környezetvédelmi problémája volt az árvízvédelem megoldása. A település nyílt ártérben fekszik, alacsonyabban levő részei magas vízállás esetén közvetlen árvízveszélynek vannak kitéve. A helyzetet végleg a 2005-ben átadott Tokod-Tát elkerülő út adta meg. Az árvízvédelmi töltésre megépített út végleges megoldást jelenthet az ott élőknek. Az 5,6 milliárd Forintos beruházást a Gazdasági és a környezetvédelmi tárca támogatta.

1.2.6.4. Hulladékgazdálkodás helyzete

A nyergesújfalui személtlerakó Bajót, Lábatlan, Mogyorósbánya, Nyergesújfalu, Süttö és Tát kommunális és ipari hulladékait fogadja. A lerakó 1985 óta működik 11, majd 9 hektáros területen. A lerakó a fent említett önkormányzatok közös tulajdona. A lerakó természetes agyagszigeteléssel rendelkezik, mesterséges műszaki védelem kialakítására (műanyag fólia borítás) nem került sor, geológiai adottságai azonban olyanok, hogy a jelenleg érvényben lévő szabályozás szerint üzemeltetése 2009. december 31-ig lehetséges. 1999 óta az RWE Umwelt Tatabánya Rt., új nevén AVE Rt. üzemelteti.

Esztergom Város tulajdonában van az esztergom-kertvárosi hulladéklerakó. Az esztergomi hulladéklerakó megfelelő műszaki állapotú, a területen bővítési lehetőség is rendelkezésre áll. Jelenleg az I. ütem 31 500 m² területe van használatban, befogadótérfelülete 223 000 m³. A bővítés II. üteme 32400 m² területtel számol, befogadótérfelülete 306 000 m³.

A kommunális hulladék szervezett gyűjtése és elszállítása valamennyi településen megoldott, azonban ennek minősége fejlesztést igényel, mert csak kísérleti jellegű a szelektív hulladékgyűjtés és újrafeldolgozás. Tipikus és gyakori a területen az illegális hulladék elhelyezés, ami veszélyezteti a természeti értékek állapotát (különösen a vízfolyások partján)..

Esztergomban a települési szilárd hulladék gyűjtését és kezelését a 2002. július 1. óta az Esztergom város tulajdonában lévő Eszköz Kft. végzi. A cég a hulladékot az Esztergom városi tulajdonban lévő Esztergom-kertvárosi hulladéklerakóba szállítja, ahol tömörítve helyezi el. A hulladéklerakó agyagbéléses, csurgalékvíz gyűjtéssel és monitorrendszerrel ellátott

viszonylag korszerű létesítmény. Metángyűjtő kutak nincsenek a lerakón kialakítva. A lerakón építési törmelék is elhelyeznek, nincs megoldva azok újrahasznosítása, ami miatt gyorsabban fog megtelni. Bár ígéret volt rá, tényleges, a lakosságnál történő szelektív hulladékgyűjtés csak szigetszerűen valósult meg a városban. Bizonyos fokú utólagos szelektáció történik egyes anyagokra a hulladéktelepen, illetve esetenként lakossági veszélyes hulladék gyűjtési akciók vannak. Esztergom csatlakozott a kistérségből egyedül a Fejér-, Veszprém-, Pest megyét körülölelő ún. Közép-Duna vidéki Hulladékgazdálkodási Rendszerhez, melynek célja, hogy átfogóan rendezze a hulladékgazdálkodási törvény szerint a hulladékgazdálkodást. A kistérség többi települései pedig a Duna-Vértes Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszerhez csatlakoztak.

Dömösön a hulladékgyűjtést a váci Ottó Kft. végzi, amely a hulladékot saját lerakójába szállítja. Kísérleti jelleggel hulladékszigeteket alakítottak ki. **Pilismaróton** a hulladék kezelését a Pyrus-Rumpold Rt. végzi, az összegyűjtött hulladékot a bicskei lerakóba szállítja.

A megye többi kistérségével összehasonlítva kijelenthető, hogy a hulladékkezelés helyzete átlagos. Igaz ez az állítás országos összehasonlításban is. Nagyfokú lemaradás állapítható meg e téren az EU országokkal való viszonyításnál. A keletkezett hulladék szelektív gyűjtése megoldandó probléma, különösen fontos a veszélyes kategóriába tartozó hulladékok elválasztása a kommunális hulladékból. A hulladékhelyzet javítására a szelektív gyűjtés tárgyi feltételeinek megteremtésén és a lakosság érdekelté tételén túl alapvető feladat az újrahasznosító, feldolgozó vállalkozások megjelenésének gazdasági ösztönzőkkel való segítése.

1.2.6.5. Közlekedés, zaj

A kistérségben meghatározó a közúti közlekedés. Települései lényegében a 11-es és a 10-es főközlekedési utak mentén láncszerűen helyezkednek el (Bajót és Mogyorósbánya kivételével), ami a belterületeken nagy közúti átmenő forgalmat eredményez, a levegőminőség és a zaj szempontjából (a topológiai viszonyoktól is függő) jelentős környezetterhelést okoz. Ebből a szempontból legkedvezőtlenebb helyzetben Esztergom belvárosa van. A Nyergesújfalu - Süttő által határolt települések összefüggő ipari-urbanizációs sávot alkotnak, az ebből adódóan jellemző környezeti túlterheltséggel. A településeken keresztül a 11-es, illetve a 10-es út) zaj, légszennyezés, épületek rezgésártalma, katasztrófa-helyzet kockázata vegyi anyagok, kamionok miatt. A nagy forgalom a légszennyezésen kívül fokozott zajterhelést is okoz.

A közlekedés akusztikus hatásai:

A 10. sz. főút érintett területén, az 51+525 – 59+690 km szelvények között (Nyergesújfalu, Lábatlan); illetve 60+764 – 62+091 km szelvények közötti (Süttő) átkelési szakaszokon vizsgáltuk a forgalom okozta zajterhelést. A védendő épületek jellemzően közvetlenül az út mellett találhatóak. A zajterhelés mellett meghatározásra kerül az út tengelyétől az a távolság, amely területen nem teljesülnek a határértékek.

A vizsgálati módszer ismertetése

A környezeti zaj határértékeit a 8/2002. (III. 22.) KöM-EüM együttes rendelet tartalmazza. Ennek 3. melléklete "A közlekedéstől származó zajterhelési határértéki zajtól védendő területeken" rögzíti a közlekedési zajra vonatkozó határértékeket.

A közúti közlekedési zaj modellezésére az ÚT 2-1.302 számú „Közúti közlekedési zaj számítása” vonatkozik. A zajszámítási modell bemenő adataul a járműszám, a járműmozgás úthossza, az észlelési távolság szolgálnak.

Meglévő közlekedési zaj számítása

A 10. sz. főút 2003. évben számlált forgalmi adatai az 51+525 – 59+690 km szelvények között a következők:

Személygépkocsi:	4.847 j/nap
Kistehergépkocsi:	856 j/nap
Szóló autóbusz:	185 j/nap
Csuklós autóbusz:	59 j/nap
Közepesen nehéz tdk.:	307 j/nap
Nehéz tdk.:	417 j/nap
Pótkocsi szerelvény:	232 j/nap
Nyerges vontató:	302 j/nap
Motorkerékpár:	222 j/nap

A 10. sz. főút 2003. évben számlált forgalmi adatai az 59+690 – 61+750 km szelvények között a következők:

Személygépkocsi:	2.914 j/nap
Kistehergépkocsi:	514 j/nap
Szóló autóbusz:	104 j/nap
Csuklós autóbusz:	48 j/nap
Közepesen nehéz tdk.:	232 j/nap
Nehéz tdk.:	119 j/nap
Pótkocsi szerelvény:	211 j/nap
Nyerges vontató:	203 j/nap
Motorkerékpár:	65 j/nap

Az ÚT 2-1.302 számú „Közúti közlekedési zaj számítása” utügyi Műszaki Előírás alapján elvégzett közlekedési zaj számítás alapján Nyergesújfalu és Lábatlan átkelési szakaszokon a következő zajterhelési értékek kerültek meghatározásra:

$$L_{Aeq(d,h)n} = 69,3 \text{ dB}$$

$$L_{Aeq(d,h)é} = 62,5 \text{ dB}$$

Süttő település belterületén a következő zajterhelés található:

$$L_{Aeq(d,h)n} = 66,9 \text{ dB}$$

$$L_{Aeq(d,h)é} = 60,1 \text{ dB}$$

A 8/2002. (III. 22.) sz. KöM-EüM együttes rendelet állapítja meg a zaj- és rezgésterhelési határértékeket. A jogszabály 3. sz. melléklete szerint összekötő út és lakóterület esetében az egyenértékű A-hangnyomásszintje az észlelési ponton nem haladhatja meg:

nappal a 65 dB

éjjel az 55 dB értéket.

Megítélési idő: nappal 16 óra (06-22 h)

éjjel 8 óra (22-06 h)

A számítások eredményeit a határértékekkel összehasonlítva megállapítható, hogy a számított forgalom esetére kiszámított zajterhelés mindhárom település esetén mind **a nappali megítélési időszakra vonatkozóan, mind az éjszakai megítélési időszakra vonatkozóan túllépi a jogszabályban rögzített határértéket.**

A következőkben a 10. sz. főút tengelyétől számítva kerül azon szélességű terület meghatározásra, amelyen belül a zajterhelés meghaladja a jogszabályban előírt határértéket. Az előző pontban ismertetett – műszaki számításokkal – meghatározott zajterhelési értékek korrekciójának (csökkenésének) számításakor csak a távolságtól függő korrekció került figyelembe vételre.

Mindezek tükrében **Nyergesújfalu** és **Lábatlan** települések esetében a 10. sz. főút tengelyétől számított **36,0 – 36,0 m-s** sávban található káros mértékű zajterhelés (elsősorban éjszakai megítélési időszakban).

Süttö település esetében a határértéket meghaladó zajterheléssel a 10. sz. főút tengelyétől számított **25,0 – 25,0 m-s** sávval lehet számolni.

1.2.6.6. Energiaellátás környezeti szempontú vizsgálata

Az energiaellátás külön pontként való tárgyalását a környezetvédelmi szempontú értékelésben indokolja a környezet állapotát alapvetően befolyásoló szerepe, más környezeti tényezőkre gyakorolt hatása. Itt elsősorban a levegőminőséget kell megemlíteni, de a hulladék és szennyvíz, valamint a közlekedés viszonyaira is befolyással van.

Esztergomban a távfűtéses lakások száma 2200, gázfűtés aránya növekvő mértékű, de több ezer a hagyományos egyedi fűtés szám is. A gázfűtés terjedése hatására az utóbbi években a kén-dioxid szennyezés a fűtéses félévekben csökkenő tendenciájú, amit a RIV levegőszennyezés mérés is igazol. Esztergomban van példa megújuló energia fűtési ill. használati melegvíz előállítására is: a tanítóképzőben hőszivattyús fűtés, a ferences gimnáziumban és a Grante Rt-nél napkollektoros melegvíz előállító rendszer van.

A földgáz be van vezetve Dömösre és Pilismarótra is. A községek fűtése részben egyedi gáztüzeléssel, részben egyedi hagyományos tüzelőberendezésekkel valósul meg. A területükön lévő nagyterjedésű erdők közelsége felvetik a biomassa energetikai hasznosítása kérdését.

Nyergesújfaluban a lakások fűtésén hagyományos egyedi fűtés (600), a gázfűtés (1200) és a távfűtés (900) osztozik.

Területi összehasonlítás: a kistérség minősítése átlagos, a megye többi kistérségével összevethető. Különböző paramétereket tekintve vegyes a kép. Pozitívumnak tekinthető, hogy a földgáz minden településre be van vezetve, ez hozzájárult a légszennyezés csökkentéséhez. Kis lélekszámú, erdő közeli településeknél ez túlzás is, ott nagyobb szerepet kaphatna a helyben megtermelt biomassa energetikai felhasználása. A napenergia termikus hasznosításban Esztergom országosan is kiemelkedő példa a több száz m² napkollektoros rendszerekkel - ez a kistérség más településeire és a megyére nem jellemző. Itt további fejlesztések indokoltak. Az egyedi hagyományos fűtési rendszerekben használt fatüzeléstől eltekintve lemaradás van a biomassa energetikai hasznosításában. Erre országosan is a megye másik kistérségében, Tatán van jó példa a biomasszára alapozott városi távfűtő művel.

Teljes elmaradás van a szélenergia alkalmazásában (ez megyei és országos szintre egyaránt jellemző), szemben az európai és világ-tendenciákkal. A kistérség több részén ennek adottak lennének a feltételei, ezen a téren fejlesztés indokolt.

1.3. Gazdasági adottságok, viszonyok leírása

A kistérséget gazdasági szempontból egyfajta kettősség jellemzi. Míg a Lábatlantól Esztergomig terjedő, Duna menti sávban található a Közép-dunántúli Régió második legiparosodottabb övezete, addig Bajót, Mogyorósbánya, illetve a dunakanyari települések szinte teljesen nélkülözik az ipari üzemeket. Ezért fordulhat elő, hogy a KSH-besorolás szerint fejlett (és így szerkezetátalakításra szánt támogatásokra nem jogosult) térségben találkozhatunk erősen forráshiányos kistérségekkel, amelyek a többiek miatt esnek el a jelzett pénzügyi forrásoktól.

Az ipari települések az utóbbi években jelentős áldozatokat hoztak annak érdekében, hogy a komplexitást elérjék: Lábatlan és Nyergesújfalú a település külső megjelenését gyökeresen megváltoztató beruházásai mindazonáltal idegenforgalmilag még nem teszik vonzóvá magukat a településeket. Ugyanakkor hasonlóan nehéz feladattal néznek szembe a forráshiányos (csendes) falvak, amikor a helyi ipar, a helyi munkalehetőségek megteremtésén fáradoznak. Minthogy ebbéli igyekezetükben (mint láttuk) központi anyagi segítségre nem igen számíthatnak, a foglalkoztatási gondokat továbbra is az iparosodott települések fogják megoldani. Ezek nagyobb vállalatai összesen több mint 5.000 embernek adnak munkát.

Ipari potenciálját tekintve a Közép-dunántúli Régiónak a székesfehérvári mögött ez a második legfejlettebb térsége. A külföldi érdekltségű vállalkozások számát nézve az esztergomi nincs az első 5 térségben régió szinten, viszont ezen vállalkozások jegyzett tőkéje tekintetében Székesfehérvár mögött a második helyet foglalta el 2000-ben (26.943 M Ft). E két királyváros és vonzáskörzete a régióban jegyzett külföldi tőke 52,6%-át adja (!). Az egy lakosra jutó devizatőke nagyságát tekintve pedig 2000-ben az esztergomi volt a régió első kistérsége, kiugróan magas, 500.000 Ft-os összeggel. (Összehasonlításképpen: a régió átlaga 144.000 Ft, a második helyen álló Székesfehérvár esetében ez az adat 227.000 Ft volt.)

A működő vállalkozások száma a kistérségben megközelíti a 4.500-at, ami a megyében a második legmagasabb adat. A Közép-dunántúli Régió legmagasabb középiskolai iskolázási mutatóival az esztergomi kistérség rendelkezik, azon belül is Esztergom. A város 7 általános és 9 középiskolájában, valamint a két jelenleg működő főiskolán (tanítóképző; hittudományi) összesen több mint 8.000 diák tanul. Ennek köszönhetően az 1.000 lakosra jutó diákok száma kistérségi szinten eléri a 63-at (a régió átlaga 35).

Mint a fejlett nemzetgazdaságok mindegyikében, a kistérségben is a szolgáltatási szektor dominanciája érvényesül. Ugyanakkor az utóbbi három év során lassan, de stabilan emelkedett a mezőgazdasági jellegű vállalkozások száma és aránya.

1.3.1. Megközelíthetőség, közlekedés

Az esztergom-nyergesújfalui kistérség fekvésénél fogva mind Komárom-Esztergom megyében, mind a Közép-Dunántúli Régióban meglehetősen periférikus helyzetben van. A megye keleti csücskeként a kistérséget elkerülik a fő logisztikai tengelyek. A IV. sz. (Berlin–Isztambul) fő európai közlekedési folyosó, amely Magyarországon és a megyében az M1-es autópálya nyomvonalán halad, amely a kistérségtől messze van. A kistérség külső közúti kapcsolata tekintetében, illetve megyei és regionális szempontból is meghatározó az Észak-Déli közlekedési tengely hiánya. Hiányzik a régió és a megye kohézióját javító, a kistérség valamint a megyeszékhely, illetve a régióközpont közötti főúti kapcsolat.

A kistérség településeit szinte kivétel nélkül szelő főutak települési életminőséget korlátozó hatása elkerülő útszakaszok igényét fogalmazza meg. A főváros irányú kistérségből indukált közúti közlekedési igény a 10. számú főút tarthatatlan állapotának megoldását követeli egyre elemibb erővel. A településközi úthálózat kialakulását a települések kistérségen belül elfoglalt földrajzi helyzete teszi bonyolulttá.

1.3.1.1. A kistérség közúthálózatának struktúrája

A kistérség közúthálózatának tengelyét jelenleg a 10–11. sz. főutak Duna menti szakaszai alkotják. Ezek a főutak biztosítják egyben a kistérség külső közúti közlekedési kapcsolatait is. Ezeket egészítik ki a 111. és a 117. sz. másodrendű főutak, az 1111, 1117, 1125, 1126, 1127. sz. összekötőutak, a 11124. és a 11129. sz. bekötőutak, valamint a 11324. és 11325. sz., révhez vezető utak.

A kistérség közúti közlekedésének meghatározó problémája a külső kapcsolatait biztosító 10-es, 11-es országos jelentőségű közutak egyre fokozódó leterheltsége. A budapesti agglomeráció rohamos fejlődése rendkívüli módon megnövelte a 10-es út forgalmát. Ma Pilisvörösvárnál napi szinten 23.000 járműegység halad át a 10-es úton, és a kesztölci elágazásnál is 11.000 fölötti ez az adat.

A kistérség ipari üzemeinek logisztikai igényeit a fokozódó forgalom miatt a közúti kapcsolatok egyre romló színvonalon tudják kiszolgálni, miközben a fejlődő ipar emelkedő szállítási igényei tovább terhelik az amúgy is túlterhelt kapcsolatokat. Nem segít a helyzeten az sem, hogy a kistérség települései között bonyolódó helyi forgalom szintén a 10-es, 11-es főutakat terheli, mivel az azokat tehermentesítő településközi úthálózat nem épült ki.

Tovább rontott a helyzeten, amikor az alternatív közlekedési lehetőségeket jelentő Gerecsén át haladó közutak mentén fekvő települések belterületeikre súlykorlátozást léptettek életbe. Ez az intézkedés a kistérségből induló és oda érkező teherforgalom számára csak és kizárólag a 10-es főutat hagyta meg közlekedési lehetőségként.

A kistérség közlekedés-földrajzi és geopolitikai helyzetében gyökeres változást hozott a **Mária** Valéria híd 2001 októberi átadása. Az új külső kapcsolat jelentősen oldotta a kistérség **zártságát**, Esztergomot fontos tranzitállomássá tette, ami ugyanakkor a meglévő közúthálózatra nehezedő forgalom növekedéséhez vezetett. A közúti infrastruktúra azonban ezeket a változásokat mostanáig nem követte. A közlekedési problémák megoldására **2000**

óta egyetlen térségi szintű beruházásra került sor, ez a 117-es sz. főútvonalnak Esztergom-Kertvárost a 11-es úttal összekötő 4 km-es szakasza. A leendő új 10-es sz. főút nyomvonalán ezt megelőzően 1995-ben készült el a kesztölci elkerülő szakasz. Azóta a 10-es úton 2001-ben a piliscsabai kapaszkodósávot építették meg.

A fővárosi agglomeráció dinamikus bővülése, az egyre újabb lakóparkok, valamint a Mária Valéria híd katalizáló szerep azonban ezeket a fejlesztéseket elégtelenné tette. Az ipari üzemek további fejlesztési elképzelései a forgalom további növekedését vetíti előre, ami a helyzetet rövidesen kezelhetetlenné teheti.

A 2002-es dunai árvíz kapcsán sikerült a vízügyi és közlekedési minisztériumoknál elérni a 117-es sz. főút táti elkerülő szakaszának megépítését. Az eredetileg csak 2006 körülre prognosztizált 5 km-es új szakasz átadása 2005 első félévében várható. Az út kivitelezését nagyban segítette, hogy végig árvízvédelmi töltésen fog haladni, így a két minisztérium között megoszlanak a költségek. A beruházás befejezés előtt áll. Ugyanakkor mind a 10-es főút Süttő–Tát közötti új nyomvonala, mind a 11-esnek Pilismarótot elkerülő új szakasza hosszú évekre előre lekerült a napirendről. Ugyancsak folyamatosan romlik a kistérségből déli irányban (Nyergesújfaluról és Lábatlanról induló) összekötő utak állapota is. A Mária Valéria hídhöz kapcsolódó belső infrastruktúrafejlesztésre került sor Esztergomban, ahol elkészült a **hídról a szigeten keresztül levezető új út**, 1 milliárdos kormánytámogatással. Ugyancsak az esztergomi belváros megnövekedett forgalomterhelését hivatott szolgálni a város egytengelyű közlekedési struktúráját megreformáló, ún. „**bánomi áttörés**”, mely 2003 júniusi átadása óta szolgál tehermentesítő útként Esztergomban. A korábban 12.000-es napi járműforgalmat levezető eddigi főúton (Kossuth utca – Bajcsy-Zsilinszky, utca – Dobozy utca útvonal) a korábban általános dugók megszűntek. Megoldatlan viszont a Bánomi-dűlőt a belvárossal összekötő út továbbvezetése a Dobogókői út irányában. Szintén a településen belüli könnyebb közlekedést segíti a 2003 őszén átadott új nyergesújfalui elkerülő szakasz, mely Eternitet köti össze a Sánc-hegy mögötti városrészsel, így némileg csökkenhet a forgalom a 10-es főútnak ezen a szakaszán.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a kistérség közlekedési viszonyai az elmúlt évtizedben minimálisan javultak, ezen belül viszont a külső kapcsolatai (a híd átadását leszámítva) mit sem változtak, a forgalomnövekedés miatt inkább rosszabbodtak.

10. Tömegközlekedés

A kistérség minden települése elérhető autóbusszal legalább két irányból, kivéve Mogyorósbányát, amely jelenleg zsáktelepülés. A kistérséget alapvetően az esztergomi autóbusz-pályaudvar szolgálja ki, amely jelenleg túlszűfolt és rossz helyen van, áthelyezése napirenden van. Az autóbuszok forgalmára a túlszűfoltosság jellemző, a járműpark nagy része leromlott állapotú, sajnos azonban a társaságnak nincsenek meg az anyagi forrásai a buszállomány korszerűsítésére, ezért a járatok sűrítése szinte megoldhatatlan feladatot jelent.

A kistérséget két vasútvonal érinti. A 2. sz. budapest–pilisvörösvár–esztergomi és a 4. sz. almásfüzitő-esztergomi vonal is B.1. besorolású egyéb fővonal, 40-60 km/h engedélyezett sebességgel, dízelvontatással. A Nyugati pályaudvar és Esztergom között gyorsított személyvonatok is közlekednek. Az átlagos menetidő az utóbbi három évben végrehajtott pályakorszerűsítés ellenére is másfél óra fölött van. A komáromi vonalon még rosszabb a helyzet: az átlagos menetsebesség 25 km/h, több helyütt 20 km/h-s korlátozás van érvényben. Ennek megfelelően ez a vonal szinte teljesen kihasználatlan személyszállítás vonatkozásában.

A Nyugati pályaudvarra közlekedő szerelvények tekintetében 2003/2004 forradalmi változást hozott, új (orosz és német) motorvonatok kerültek beállításra a vonalon. A kényelmes szerelvények mára a buszokhoz hasonlóan túlszűfoltak, az egy pályás vonal azonban a további fejlesztések szempontjából szűk keresztmetszetet jelent. Az elővárosi járatokhoz szükséges járatsűrűség kialakítása érdekében a MÁV az utóbbi években több kísérletet is tett, de a továbblépés a dupla sín pár kiépítése nélkül elképzelhetetlen. A két vasútvonalon mérsékelt áruszállítás bonyolódik, elsősorban a dorogi üzemek, a lábatlani cementgyár és a SUZUKI, valamint a hulladékfeldolgozással foglalkozó Alcufer használja ki a vasúti szállításban rejlő lehetőségeket.

A kistérség vízi közlekedési szempontból is előnyös helyzetű, bár a lehetőség nem kellő kihasználtságú. A Duna az Európát átszelő 3600 km-es (Duna–Majna–Rajna) víziútrendszerhez tartozik. A Duna-medence alkotja egyúttal a VII. sz. helsinki folyosót. 2000 óta jelentősen visszaesett a személyhajó-forgalom a Dunán. Ma csak napi egy sétahajó áll meg Esztergomnál. Ezen kívül jelentős a szállodahajó-forgalom, heti szinten 50-nél több hajó köt ki rövidebb-hosszabb időre. A MAHART, a közlekedési kormányzat és a város együttműködésének köszönhetően 2006-ra új, korszerű kikötő épül a Prímás-szigeten. Ez valószínűleg fellendíti majd a hajóforgalmat is. Sporthajó-kikötési lehetőség van Tátnál, Esztergom előtt a Körvtélyesi-ágaknál és a Prímás-szigetnél. A pilismaróti öblözet üzemi célokat (hajóraktározás) szolgál. A megyei Duna-szakaszon Szob és Pilismarót között működik komp. Kishajó-átkelési lehetőség Pilismarót és Zebegény, valamint Dömös és a Dömösi átkelés vasúti megálló között van. Az eurorégió keretein belül szeretnék megteremteni a Lábatlan és a szlovákiai Karva (Kravany nad Dunajom), illetve visszaállítani a Nyergesújfalu és Muzsla (Mužla) közötti átkelési lehetőséget.

Az Ister-Granum Eurorégió fejlesztési elképzelései között fő helyen szerepel egy Esztergom és Párkány között üzembe állítandó teherkomp terve. E komppal a térség logisztikai potenciálja jelentősen javítható, hiszen Párkányban található Szlovákia második legnagyobb teherpályaudvara.

A kistérség az esztergomi repülőtér révén érintett a légi közlekedésben. A repülőtér a 111-es Kenyérmezői út nyugati oldalán helyezkedik el. Területe vegyes tulajdonban van, üzemeltetője az Aeroclub Esztergom. Egy 1000 és egy 700 m-es kifutópályájával üzemel. Középkategóriájú gépek fogadására és indítására alkalmas. A térség logisztikai súlyát növeli, hogy 50 km-es sugarú körben nem található más kereskedelmi és hobbicélok kiszolgáló repülőtér. A repülőtér ma kizárólag szabadidős, kis mértékben mezőgazdasági célokat szolgál.

1.3.1.3. Kerékpáros közlekedés

Komárom-Esztergom megyében a kerékpáros forgalom mindig csekély volt (1985-ben 5,6 %, országos átlag: 10,2 %). Ezt a terep adta nehézségek, a kerékpárutak hiánya és a viszonylag magas életszínvonal és a jó tömegközlekedés együttesen eredményezték. A 90-es évek megváltozott gazdasági körülményei, életszemlélete és a szabadidő növekedése előtérbe hozta a kerékpáros közlekedést. Ma még – ennek ellenére – kevés az izolált belterületi kerékpárút-szakasz (Esztergom, Nyergesújfalu). 2002-ben a kistérség sikeresen pályázott a térségre eső 35 km-es Duna menti kerékpárútszakasz engedélyezési terveinek elkészítésére. Jó esély van rá, hogy az elkövetkezőkben a térségi szakaszok meg is épülnek.

1.2.4.1. A közutak műszaki állapota

A kistérség közúthálózatának műszaki állapota megfelel az országos átlagnak. Valamennyi jelzett út aszfaltburkolatú, és a 11. út egy rövid négysávos esztergomi szakaszától eltekintve kétsávos. Állapotuk utazáskényelmi és teherbírási szempontból jelentősebb feladatokat támaszt. Elsősorban a negyedrendű utak felületének hullámosodása és kátyúsodása figyelhető meg, ami a burkolat elöregedésére és a növekvő forgalom okozta terhelésnövekedésre vezethető vissza. Az utak csapadékvíz elvezetése mindenütt megoldott, a belterületi szakaszok közvilágítása kiépült.

1.3.2. Infrastruktúra (ivóvíz, szennyvízelvezetés, villamos energia, gázellátás, telekommunikáció)

A közművesítettség foka szintén központi tényező egy térség népességmegtartó erejének kialakulásában. Ennek fokozása érdekében a kistérség települései az elmúlt időszakban tudatosan törekedtek a közműhálózatok fejlesztésére. E törekvés eredményeképpen mára a közművesítettség a kistérség valamennyi településén teljes körűvé vált.

Az ivóvíz hálózat valamennyi település valamennyi belterületi ingatlanjának ellátását biztosítja. A települési ellátó hálózatra kötött ingatlanok száma változó, de a települések többségén 95% fölött van, ez alól csak Pilismarót (cca.91%) és Tát (cca.88%)kivétel. A szolgáltatást a települések – Bajót, Lábatlan, Mogyorósbánya, Nyergesújfalú, Süttő, Tát, Tokod - tulajdonában lévő Hétforrás Kistérségi Vízmű Kft. biztosítja. A kistérség településein szolgáltatott ivóvizet a táti parti szűrésű csápos kutakon keresztül a Dunából nyerik. Esztergom ivóvíz ellátása szintén a Dunai vízbázisra alapozott. A csápos kutakat és a városi hálózatot az Észak-dunántúli Regionális Vízmű Részvénytársaság üzemelteti.

A szennyvízcsatorna hálózat is valamennyi településen kiépült. A rácsatlakozott ingatlanok aránya már korántsem olyan magas. A legnagyobb arányban Tát és Mogyorósbánya településeken valósult meg az ingatlanok szennyvízhálózatra való csatlakozása (93,6-93%), a legkevésbé Pilismaróton és Bajóton történt meg(35-32%). A kistérség többi településén az ingatlanok csatlakozási aránya 54% és 88% között mozog. Valamennyi település saját szennyvíztisztítóval rendelkezik, amelyeket az ÉDV Rt. tart fenn a gerinchálózatokkal együtt.

A villamos energia hálózat kiépítettsége valamennyi településen teljes körű. Az elmúlt évek közművesítési dömpingje során a leggyorsabb ütemben a vezetékes gázra kapcsolt háztartások száma növekedett a kistérségben. Ez annál is inkább sürgető volt, mivel a kistérség légszennyezettségi mutatói igen rosszak voltak (Esztergom része volt az ún. „piszkos tizenkettő”-nek, a legszennyezettebb levegőjű városoknak, jöllehet a városban nem működött jelentős szennyező üzem).Ugyanakkor már csak kis mértékben emelkedett az ivóvízcsatornára bekötött lakások száma, hiszen e téren a kistérségnek már nem igen voltak elmaradásai.

A híradástechnikai hálózatok kiépítése valamennyi településen megtörtént. A vezetékes telefonhálózat valamennyi ingatlan ellátását biztosítja.

Közüzemi és közüzemi jellegű ivóvízhálózat hossza (km)

Település	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bajót	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5
Dömös	27,3	37,3	37,3	37,3	37,3	37,3	37,3	38,5	38,5
Esztergom	96,7	99,4	99,4	101,0	101,7	104,6	106,7	106,7	106,7
Lábatlan	37,2	37,2	37,2	37,2	37,2	37,2	37,2	37,2	37,2
Mogyorósbánya	10,5	13,9	13,9	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0
Nyergesújfalú	51,4	51,4	51,4	52,1	52,1	52,1	52,1	52,1	52,1
Pilismarót	23,7	23,7	23,7	23,7	23,7	23,7	23,7	23,7	23,7
Süttö	17,2	17,2	17,2	17,2	17,2	17,2	17,2	17,2	17,2
Tát	10,0	14,9	14,9	15,6	15,8	15,8	15,8	15,8	15,8

Forrás: KSH

Vízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma

Település	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bajót	471	473	478	482	484	492	498	504	514
Dömös	421	421	425	429	430	430	433	515	456
Esztergom	10 560	10 580	10 596	10 622	10 657	10 731	10 765	10 798	10 836
Lábatlan	1 999	2 023	2 026	2 030	2 033	2 039	2 049	2 056	2 039
Mogyorósbánya	282	286	287	288	290	291	292	295	296
Nyergesújfalú	2 482	2 734	2 740	2 745	2 752	2 768	2 775	2 796	2 789
Pilismarót	482	485	491	496	501	504	510	517	658
Süttö	707	715	718	726	729	733	738	745	749
Tát	1 625	1 645	1 652	1 669	1 676	1 682	1 689	1 703	1 717
ÖSSZESEN	19 029	19 362	19 413	19 487	19 552	19 670	19 749	19 929	20 054

Forrás: KSH

S o r s z á n	Település	Lakásállomány az év végén	Villamos energiát fogyasztó háztartások száma(db)	Vezeték és gázt fogyasztó háztartások száma(db)	Közüemi ivóvíz hálózat hossza(km)	Közüemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakás(db)	Közüemi szennyvízhálózat hossza (km)	Közüemi szennyvízhálózatba bekapcsolt lakás (db)
1	Bajót	532	596	318	11,5	519	10,1	171
2	Dömös	459	717	179	38,5	456	12,6	249
3	Esztergom	11394	15838	4688	107,2	10868	60,5	7016
4	Lábatlan	2045	2535	1056	37,2	2045	32,5	1150
5	Mogyorós bánya	300	411	238	14,0	299	5,0	278
6	Nyergesújfalú	2789	3280	1394	52,1	2789	45,5	2470
7	Pilismarót	722	1295	252	23,7	658	22,9	256
8	Süttő	773	920	510	17,2	751	16,2	455
9	Tát	1968	2197	1373	15,8	1728	23,6	1843

1.3.3. Ipar (városok ipara, községek ipara)

A kistérségben két ipari park található. Az esztergomit a SUZUKI 1991-es letelepülését követően alakították ki. 1997-ben nyerte el az akkor 108 hektáros területre a város az ipari parki címet. Azóta a létesítmény lendületesen fejlődik. Ma több mint 3.000 embert foglalkoztatnak az ide települt cégek, és 2003 folyamán újabbak vásároltak itt telket, némely befektetők már az üzemet is megépítették. Az újabb betelepülők összesen újabb 600 ember foglalkoztatását fogják megoldani. A város az ipari park területét a közeljövőben közel kétszeresére kívánja növelni, részben már itt működő üzemek bevonásával.

A Nyergesújfalui Ipari Parkot 2000-ben alapították, azonban a mai napig nem sikerült befektetőket vonzani a vállalalkozási övezetbe. A BMW kelet-európai gyáralapításával kapcsolatban ugyan felmerült Nyergesújfalu neve is, de a SUZUKI közelsége az autóiipari nagyvállalatok megjelenését hosszú távon valószínűtlenné teszi.

Lábatlanon ipari park kialakítására nem került sor, de a 90-es évek végére az amúgy is évszázados ipari hagyományokkal rendelkező településen kialakult egy komoly iparövezet zóna a Duna mentén, amely ma közel 1.500 embernek biztosít megélhetést. Az itt működő cégek jóvoltából a községnek viszonylag magasak az infrastruktúrális beruházásokra fordítható bevételei, így várhatóan a közeljövőben sikerrel pályázhatnak a városi cím elnyerésére. A további befektetők idecsalogatásában nagy szerepe lehet annak az eurorégiós kezdeményezésnek, mely egy határon átnyúló vállalalkozási-logisztikai övezet létrehozását tűzte ki célul. A szlovák oldalon meglévő kiváló szállítási kapacitásokat (Szlovákia második legnagyobb teherpályaudvara, a Kappa gyár teherkikötője) kívánják összekapcsolni a magyar oldali fejlett iparral, ezáltal újabb befektetéseket ösztönözve.

1.3.4. Kereskedelem, vendéglátás, szolgáltatás

1.3.4.1. Kereskedelem

a kistérség gazdálkodó szervezeteinek bemutatása:

16. sz. táblázat: A kistérség vállalalkozásai szám és méret szerint (2000–2002)

Év	regisztált vállalkozások száma	működő vállalkozások száma	1-9 főt foglalkoztató vállalkozások száma	10-19 főt foglalkoztató vállalkozások száma	20-49 főt foglalkoztató vállalkozások száma	50-249 főt foglalkoztató vállalkozások száma	250 főnél több al-kalmazottat foglalkoztató vállalkozások száma
2000	5254	4428	1415	83	47	14	10
2001	5371	4371	1396	89	48	18	8
2002	5542	4445	1546	105	40	24	10
Változás (2002/2000)	105,5 %	100,4 %	109 %	126,5 %	85 %	171 %	100 %

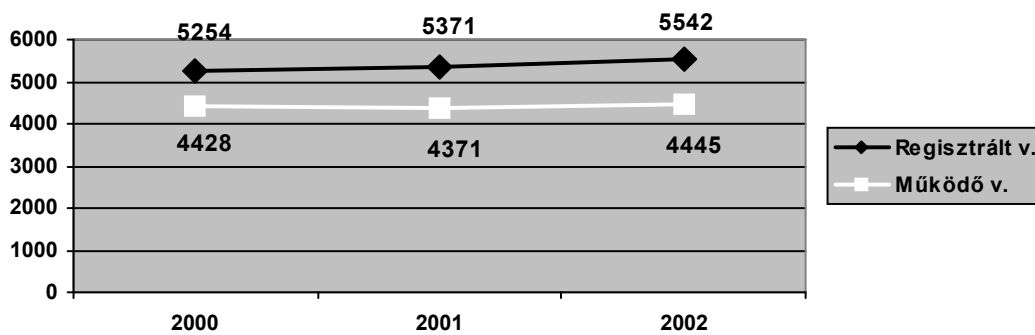
)

Forrás: KSH - VÁTI

A fenti táblázatból kitűnik, hogy a 2001. évben a térségben (mint országos és globális méretekben is) visszaesés következett be. A 2000–2002. időszakban mindazonáltal majd minden méretben nőtt a vállalkozások száma. A 20–49 főt foglalkoztató vállalkozások számában bekövetkezett csökkenést valószínűleg a következő kategóriában megfigyelhető kiemelkedően magas növekedés magyarázza. Ez is arra utal, hogy a középvállalkozások gazdasági helyzete az elmúlt években jelentősen javult, a létszámbővítés egyben a térség megtartó erejét is jelzi.

A korábbi trend tehát 2000 óta e téren is megfordult. A 90-es években a nagyobb méretű vállalatok fogyása volt megfigyelhető. Az utóbbi években ezzel éppen ellentétes folyamatoknak lehetünk tanúi.

regisztrált és működő vállalkozások számának alakulása (2000–2002)

Forrás: KSH - VÁTI

A vállalkozások számára a 90-es évek közepe jelentette a legválságosabb időszakot. Mint az alábbi táblázatból és a diagramból kitűnik, 1997-re 1995-höz képest 8 %-kal csökkent a vállalkozások száma. A 95-ös szintet fokozatos emelkedés után 2001 elejére sikerült elérni. Mára a válságból kilábalta a térség: a regisztrált vállalkozások száma ma jóval (több mint 4 %-kal) meghaladja a válság előtti szintet.

A kistérség regisztrált vállalkozásai (1995–2002)

Település	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bajót	81	78	68	74	75	76	78	86
Dömös	87	82	74	68	77	73	69	63
Esztergom	3 264	3 176	3 049	3 058	3 133	3239	3327	3427
Lábatlan	367	338	321	323	333	342	343	355
Mogyorósbánya	65	56	54	56	51	60	59	55
Nyergesújfalú	716	671	635	661	686	685	689	729
Pilismarót	151	132	127	147	153	161	163	167
Süttő	198	176	184	198	196	192	198	202
Tát	396	385	382	388	406	426	445	458
ÖSSZESE	5 325	5 094	4 894	4 973	5 110	5254	5371	5542

N									
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Forrás: KSH

A 2000 óta eltelt időszakban jelentősen csökkent az egyéni vállalkozók száma (közel 5 %-kal), ugyanakkor rohamosan nőtt a társas vállalkozások mennyisége (7,7 %-kal), azon belül is igen népszerű a kft. forma (13,1 %-kal nőtt a számuk 3 év alatt).

A mezőgazdasági termelés területén a vállalkozások száma nem változott lényegesen. A kistérségben 3 szövetkezet működik és 100 egyéb, mezőgazdasági témájú vállalkozás. Utóbbiak számában az utóbbi években minimális növekedés megfigyelhető, de furcsa mód épp Esztergomban a legpregnánssabb ez a növekedés. Eközben olyan, hagyományosan mezőgazdasági jellegű településeken, mint Bajót vagy Mogyorósbánya, e téren fogyás figyelhető meg.

Mindez világosan jelzi, hogy a térség alapvető kitérési pontjai között a mezőgazdaság csekély szerepet játszik.

	Működő vállalkozások száma a kereskedelem, javítás nemzetgazdasági ágban			Működő vállalkozások száma az ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás			Működő vállalkozások száma a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás		
	2000 db	2001 db	2002 db	2000 db	2001 db	2002 db	2000 db	2001 db	2002 db
Bajót	16	12	13	5	3	0	5	6	5
Dömös	15	14	13	10	16	10	8	7	6
Esztergom	670	633	626	692	730	783	202	183	159
Lábatlan	76	72	74	69	70	71	15	14	12
Mogyorósbánya	19	14	13	8	11	10	1	5	2
Nyergesújfalu	170	159	155	167	153	172	28	26	22
Pilismarót	24	22	20	31	34	30	13	9	9
Süttő	45	45	38	24	21	23	8	7	7
Tát	97	96	88	61	76	77	22	15	20
Összesen	1132	1067	1040	1067	1114	1176	302	272	242

Mint látható (és fentebb is említettük) a szolgáltatást nyújtó cégek száma (és aránya) az utóbbi 3 év során csökkent. Az ipar nagy munkaerő-szükséglete, a beruházások volumenének folyamatos emelkedése azonban a szolgáltatásokban felszabaduló munkaerőt folyamatosan felszívta.

A szolgáltatásokon belül megfigyelhető csökkenés jellemzi az üzletek számát is.

1.3.4.2. Vendéglátás

Az idegenforgalom az utóbbi évtized vesztese (részletesebben ld. 1.17). 1992-ben a kistérségben eltöltött vendégéjszakák száma még majdnem elérte a 160.000-et (155.942), utána hirtelen drasztikusan csökkent ezek mennyisége. 1997-ben a folyamat mélypontjára jutott (66.142), majd 2000-ig emelkedő tendenciát mutatott. 2000-ben a hullám csúcsán 107.249 vendégéjszakát töltöttek itt a turisták kereskedelmi és szálláshelyeken. 2001-től

kezdődően azonban újra csökkenés állt be. 2002-ben az 1992-es szint 58 %-át teljesítette a kistérség. A kialakult tendencia megfordítása csak egy összehangolt, konkrét beruházásokat is segítő térségi (vagy regionális) fejlesztési és cselekvési program keretében képzelhető el. A kínálati csomagok kialakításánál alapvető szempont kell, hogy legyen a királyváros és a térség egymásra utaltsága.

Összességében mindazonáltal megállapítható, hogy a 90-es évek első felében a kistérségben megfigyelhető szerkezeti válság (amely a megyéénél magasabb munkanélküliségi mutatókat eredményezett) már a múlté. A dinamikusan fejlődő térségbe egyre újabb cégek települnek ezzel is biztosítva a fenntartható fejlődést.

1.3.5. A térség mező-és erdőgazdálkodása

1.3.5.1. Mezőgazdaság

1.3.5.1.1. Agráralkalmasság

A kistérség jelentős részén a mezőgazdasági agrárpotenciál az országos átlag alatt van. Ezek a területek elsősorban barnaföldekkel (Ramann-féle barna erdőtalajokkal), réti öntéstalajokkal és agyagbemosódásos barna erdőtalajokkal fedettek. A 100 pontos talajértékszám alapján a talajok agráralkalmasság alapján inkább közepesnek és átlagon alulinak mondhatók. Annak érdekében, hogy a talajok természetes termékenysége megmaradjon, ezeken a területeken is célszerű lenne bevezetni olyan környezetkímélő programokat, amelyek a gazdálkodási szempontok mellett figyelembe veszik a természeti, talajvédelmi és vízvédelmi érdekeket is. Viszonylag kevés azon területek aránya a kistérségben, amelyek agrárpotenciál szempontjából az országos átlag fölé esnek (például Süttő, Nyergesújfalu).

Süttő, Lábatlan, Nyergesújfalu, valamint Esztergom, Pilismarót, és Dömös települések külterületeinek egy részén a sekély termőrétegű, szélsőséges víz- és hőgazdálkodású váztalajok miatt a legérzékenyebb területek környezeti szempontból, itt a mezőgazdasági termékenységet ez a tény jelentősen korlátozza. Ugyanezek a területek jogi oltalom alatt is állnak: a Gerecse Tájvédelmi Körzet nyugati területe és a Duna-Ipoly Nemzeti Park keleti része.

1.3.5.1.2. Agrárstruktúra (termék- üzemi-, tulajdoni szerkezet)

A térség mezőgazdasági szerkezete nem változott: a nagyüzemi gazdálkodás a jellemző. A kistérségben 2000-ben 2 szövetkezet működött, 2003-ra 3-ra nőtt. A mezőgazdasági őstermelők száma 2000-ben 568 fő volt, ez 2003-ban 122 főre csökkent. 3 év alatt tehát több, mint 20 %-kal kevesebb az őstermelő. Az egyéni vállalkozók száma 2000-ben 43 fő volt, 2003-ra 11 főre csökkent, tehát több, mint 25 %-kal csökkent. Összességében elmondható, hogy a kistérségben a mezőgazdasággal foglalkozók aránya a népességén belül tovább csökkent. (2000 évben a kistérségben élő közel 54 ezer főből 3,6 ezer fő (6,7 %) aki a mezőgazdaságot tekinti elsődleges jövedelemforrásnak, ami a megyei átlag fele (12,8 %).) A kistérségen belül az egyéni gazdaságok igen magas aránya (98,9 %) a földterület 41,2 %-át birtokolja. Ugyanakkor a szövetkezeteknek (1,1 %) a területek csaknem 60 %-a van a tulajdonában.

1.3.5.1.3. Művelési ágak

A kistérség művelési ág szerinti megoszlása jól jellemzi a térség domborzati viszonyait:

A szántó művelési ág (6,246 ha) aránya az összterület 21 %-a, ami a Komárom-Esztergom Megyei 48 %-os aránytól jelentős mértékben elmarad.

Az erdő művelési ág (12.651 ha) aránya az összterülethez képest 43 %.

A gyepek művelési ág (3.038 ha) aránya az összterület 10,2 %-a.

Az összes mezőgazdasági terület több mint 50 %-a természetvédelmi terület, a Duna-Ipoly Nemzeti Park része.

Szántóföldi növénytermelés

A kistérség szántóterületeinek éghajlati, talajtani adottságai, domborzati viszonyai és földrajzi elhelyezkedése a szántóföldi növénytermelésen belül a kalászos gabonafélék (őszi búza, rozs, zab) a kukorica illetve lucerna termelés számára elfogadhatóak.

A szántóterületek átlagos AK értéke 17 AK/ha, ami figyelembe véve az erdőkhöz közeli területek vadkár terhelését kedvezőtlen adottságúnak minősíthető.

A szántóföldi növénytermesztés technikai háttere

A kistérségben a szántóföldi növénytermesztés öntözetlen viszonyok között folyik. Csupán a Táti Szövetkezet öntöz mintegy 50 ha csemegekukoricát.

A géppark előregedett és hiányos, az optimális időben elvégzendő munkákhoz a korszerűtlen és gyakran meghibásodó erő- és munkagépek nem elegendőek.

A tőke hiány, az alacsony jövedelmezőségi szint és az egyre nyíló agrárrolló új gépberuházásokra nem ad lehetőséget.

Legkritikusabb a helyzet a munkacsúcsok idején. (vetés, betakarítás)

A melléktermékek betakarítására (szalma, kukoricaszár) a meglévő kapacitás nem elegendő.

A térség gabonátároló kapacitása elegendő, különösen akkor, ha figyelembe vesszük a Komáromi Hungaromill Rt. Táti telepének tárolókapacitását, ahol elsősorban malmi búza és malmi rozs kerül feldolgozásra.

Kertészeti termelés

Kertészeti termelés a kistérség mezőgazdaságában nem tölt be jelentős szerepet, bár Pilismaróton, Dömösön vannak hagyományai a káposzta, uborka, sárgarépa termesztésnek. A térség lakosságának friss zöldséggel történő ellátása részben házikerti, részben kistermelői árutermeléssel, részben más térségből történő szállítással oldódik meg.

Burgonya termesztés az öntözhető területek hiánya miatt visszaszorult.

Gyümölcs és szőlőtermesztés

Gyümölcs és szőlőtermesztés a nagyüzemi gazdálkodás háttérbe szorulása miatt szintén csupán a házikertekbe és az üdülőkertekbe korlátozódik.

A gyümölcsültetvények telepítésének támogatása miatt 2003-ban Lábatlanon 9,5 hektár bioültetvényt telepítettek (3 ha dió, 1,5 ha mandula, 0,5 ha mogyoró, 1,5 kajszi, 1 ha sajmeggy, 2 ha szilva).

A térség szőlőültetvényei előregedtek, új telepítés nem jellemző, bár Esztergom hajdan történelmi borvidék volt. A hegyközségek (esztergomi és gerecsháti) 1995. évi megalakulása óta eltelt idő sem volt elég ahhoz, hogy a gazdálkodók érezzék a hegyközségek adta előnyöket. Az előregedett és a minőségi bortermelésre alkalmatlan fajtaszerkezetű szőlőállomány megújításához a legfőbb ok a tőkehiány.

A kistérségben a megye szőlőültetvényének elhanyagolható 5 %-a, míg a szőlő és gyümölcsfa ültetvény 17,6 %-a található. A legtöbb szőlő- illetve szőlő és gyümölcsfa ültetvény Esztergomban található. A legkevesebb pedig Dömösön.

A kistérségi szőlőültetvény össz nagysága 179,26 hektár, amely 8,1 %-a a megyei területnek. Továbbá az ültetvények nagysága 0,05 és 4,99 hektár közé esik, s ezen belül is a 0,1-0,99 hektáros területű birtokméret a jellemző. A legtöbb szőlőültetvény terület Esztergomban található (103,29 ha), amely a kistérség ültetvényterületének 57,6 %-a.

Legelő és gyepgazdálkodás

A kistérség gyepterülete 3.038 ha, ami részben talajvédő gyep, részben extenzív hasznosítású ösgyep és kisebb részben intenzív hasznosítású telepített legelő. A gyepterületek hasznosítása legeltetéssel és kaszálással történik. A gyenge minőségű szántó területek gyep művelési ágú területté alakítása mind földvédelmi szempontból mind ökonómiai indokolt. A térség lóállományának (sportló) növekedése az intenzív művelésű gyepterületek növelését igényli.

Halgazdaság

A halastavak területe az összes mezőgazdasági területhez képest nem jelentős, de jövedelem termelő képessége, a foglalkoztatás, az idegenforgalom, és a tájképi értéke miatt fontos művelési ág a térség agrárstruktúrájában.

Az utóbbi évek belvizes időszaka a halastavak vízszintszabályozó szerepét is előtérbe helyezte. A tavak környékén és más mély fekvésű területeken található nádas az apróvadaknak és a vízi madaraknak nyújt bújóhelyet, de az utóbbi években a nádaratás mint lehetséges területhasznosítás is újra felfedeződött.

Állattenyésztés

A kistérség állattenyésztési kismértékű. A rendszerváltozás után a nagyüzemi állattenyésztés, szinte teljesen megszűnt, csupán a Dunakanyar Szövetkezet esztergomi telephelyén folyik szarvasmarha, juh és baromfitartás illetve a Bábolna Rt. esztergom-kertvárosi telepén nagyarányú sertéstartás.

Az állatot tartó gazdaságok kistérségi átlaga (60,5 %) nem éri el a megyei átlagot (77,1 %).

Az állatállomány fajonkénti megoszlása igen eltérő képet mutat. A kistérségben a megyéhez hasonlóan a tyúkfélék és a sertések száma a legmagasabb. Szarvasmarhából közel 400 darabot tartanak, míg a juh és a ló egyedszám a legalacsonyabb (154 illetve 210 darab). Tyúkfélék közül a legtöbbet Süttőn (31251 darab) és Táton tartják (8231 darab). Mind a juh (61 %), mind a szarvasmarha (48,6 %) állomány legnagyobb része Esztergomban koncentrálódik, míg a sertésállomány szempontjából Tát (18,4 %), Esztergom (17,6 %), és Lábatlan (17,2 %) a legjelentősebb települések.

Szarvasmarha tartás

Szarvasmarha tenyésztés hagyományai az elmúlt évszázadokig nyúlnak vissza. A magyartarka fajtájú, kettős hasznosítású állomány kötetlen tartásban, legeltetési technológia mellett tartható. Míg a megye más területein a tejelő típusú holstein-fríz állomány alkotja a szarvasmarha létszám nagy részét, addig az Esztergomi-Nyergesújfalui kistérségben mind a nagyüzemi, mind a háztáji körülmények között magyartarka állományt tartanak.

Juhászat

A térség juhállománya is jelentősen lecsökkent, csupán az esztergomi Dunakanyar Szövetkezet tart magyar fésűs merinói fajtájú juhokat. Sajnos a gyapjú ára igen alacsony, így csak a pecsenyebárány értékesítése hoz némi hasznot.

Baromfiágazat

A térségben broyler-baromfi tartásnak van tradíciója. A környék vágóhídjainak felszámolása miatt a piac beszűkült és a „kész” broyler-csirkét jóval nagyobb távolságra kell szállítani.

Sertésenyésztés

A térségben nagyarányú sertésstartással egyedül az Esztergom-kertvárosban a Bábolna RT-hez tartozó üzem foglalkozik, ezen kívül háztáji körülmények között tartanak. Az alacsony felvásárlási árak, a beszűkült piac, a túltartási kényszer a kistermelők termelői kedvét is elveszi.

Állat és növényegészségügy

Állategészségügy

Az alacsony állatkoncentráció és az elfogadható tartási körülmények miatt járványos állatbetegségek az elmúlt évtizedekben nem voltak. Az állatok (szarvasmarha, juh) ENAR jelölése kötelező, az állatforgalom így nyomon követhető.

Az elhullott állatok elhelyezése problémás, a döngutak felszámolása jelenleg folyik.

Növényegészségügy

A térség növényegészségügyi helyzete igen rossz. Az apró parcellák műveletlenül hagyásával mind a gyomosodás, mind a gombabetegségek mind az állati kártevők elszaporodása tapasztalható.

A kényszerművelés, az allergén gyomok elleni védekezés is csak alacsony hatásfokkal működik.

A mezőgazdasági őstermelők képzettségi szintje alacsony, a növényvédőszeres hatékony, ugyanakkor környezetbarát alkalmazásának módját nem ismerik.

Kistermelői körben megoldatlan a gyomirtó szerek, gombaölőszerek, rovarölőszerek és azok göngyölegeinek tárolása, illetve a göngyölegek, vegyszermaradékok megsemmisítése.

Gazdálkodó szervezetek

A térség mezőgazdasági termelése elsősorban nagyüzemi keretek között folyik. Az 1993-ban lezajló kárpótlási folyamatok ugyan a földtulajdonok elaprózását eredményezte, de a földhasználat jelenleg is koncentráltan történik. A földtulajdonosok a földjeiket bérbe adják.

A térségben 2003-ban 3 szövetkezet (a táti, süttői és az esztergomi) művelési a területek 40 %-át, míg 60 %-át 12 egyéni vállalkozó és 122 őstermelő műveli. Új típusú szövetkezés vagy gépkörök létrehozása még nem vált gyakorlattá.

1.3.5.2. Erdőgazdálkodás

A kistérség erdősültsége a megye többi kistérségével összehasonlítva is jelentős, az országos átlaghoz viszonyítva magas: 47%. Meghatározó szerepe van ebben a Gerecse és a Pilis-Visegrádi hegységnek a kistérségre eső területének. Veszélyeztetettségük okán környezetvédelmi szempontból külön ki kell emelni az ártéri galériaerdőket a Duna szigeteken és a part mentén.

Az erdőket általában kedvezőtlen korösszetétel jellemzi, nagy részén korábbi kitermelés helyén sarjerdő felújulás, ami gyenge növény-egészségügyi állapotot, nagy környezeti érzékenységet eredményez. Jellemző az illegális hulladékok gyakori lerakása és a kirándulók okozta szemetelés. Probléma az ugyancsak gyakori, brutális, szakszerűtlen fakivágással történő falopás jelensége.

A kistérségben természetvédelmi területen lévő leromlott erdőállomány természetes jellegű, elegyes, többkorú, őshonos fajokból álló felújításra volt példa az elmúlt években (pl. Dömös és Pilisszentlélek). Ezt a folyamatot folytatni kell és kiterjeszteni a nem védett területen lévő állományokra is.

A Süttőtől Dömösig terjedő térség Komárom-Esztergom megye legerdősültebb vidéke. Rendkívül változatos domborzati formák, területi elhelyezkedés jellemzi. A Duna menti síkság folyót szegélyező, ártéri fűz és nyár erdei, a szelíd dombok vízmosságokkal szabdalta, erózióknak kitett származék erdei mellett, amelyek fő alkotó fafaja akác, az igazán meghatározó domb- és hegyvidéki csereseket, tölgyeseket a felsőbb régiók bükkös erdei zárják.

Az egyes települések közigazgatási területét, erdőterületét és erdősültségi százalékát mutatja be a következő táblázat.

A térségben két nagy állami erdőgazdasági Rt. gazdálkodik. A Pilisben, valamint a Gerecse hegység egy részén a Pilisi Parkerdő Rt., székhelye Visegrád (érintett egységei Pilismaróti-, Pilisszentkereszt- és Bajnai Erdészeti). A Gerecse Süttő környéki részén pedig a Honvédelmi Minisztérium Budapesti Erdőgazdaság Rt, székhelye Budapest (Süttői Erdészeti).

Számottevő a Duna-Ipoly Nemzeti Park által kezelt erdőterület, amely zömében a volt állami tartalékterületeken, volt lőterek védőövezetében található. Meg kell említeni még a Vízügy Igazgatóságok erdeit is a Dunát kísérő parti sávban.

Az állami szektoron kívül a kárpótlás, a részaránykiadás (volt termelőszövetkezeti erdők) eredményeként megnőtt a magántulajdonban lévő erdők aránya, jóllehet az állami tulajdonú területekhez képest térségünkben még így sem túl jelentős a területük.

Önkormányzati kezelésben, tulajdonban lévő erdők nagysága elhanyagolható a többihez képest. Az erdőkhöz kapcsolódva említést érdemelnek a fásítások, közülük is leginkább szembetűnők az útkísérő fásítások.

Térségünkben megkülönböztetett jelentősége van az erdők közjóléti, egészségügyi, kulturális szerepének. Az évszázados múltra visszatekintő szervezett turizmus, a Pilisi Parkerdő Rt. több évtizedes közjóléti tevékenysége, a főváros közelsége, az emberek egyre fokozódó igénye a természet, az erdő adta inmateriális javak iránt mind igazolják az előbbi állítást.

Meghatározó az állami tulajdonú erőgazdálkodók jelenléte, működése, elsősorban a Pilisi Parkerdő Rt-t kell kiemelni. Jól szervezeten gazdálkodik. A nyolcvanas évekre jellemző volt a közjóléti erdőgazdálkodást biztosító források bősége. Ezek csökkenése meglátszik a parkerdők berendezéseinek állapotán. Természetesen a kiemelten kezelt objektumokra – pl.: Dömös Szőke–forrás völgy – ma is jut pénz.

Fafajösszetétel:

Az Pilismaróti Erdészet területén 97 %-ban őshonos, természetes erdőtársulásokat alkotó fafajokat találunk.

A táj őshonos fafajai a következők: kocsánytalan tölgy, molyhos tölgy, csertölgy, kocsányos tölgy, magas kőris, virágos kőris, kislevelű hárs, mezei juhar, korai juhar, hegyi juhar, mezei szil, hegyi szil, bükk, gyertyán, madárcseresznye, mézgás éger, közönséges nyír, szelídgesztenye, berkenyék, kecskefűz, szürkenyár és rezgőnyár. Honosított fafajok: Akác, nemes nyár, luc fenyő, vörös fenyő, duglas fenyő, erdei fenyő és fekete fenyő.

Jellemző cserjék: galagonya, fagyal, kőkény, közönséges boróka, vörösgyűrű som, húsos som, mogyorós hólyagfa, kecskerágók, iszalag, vadrózsa és földi szeder.

A fő állományalkotó fafajok:

Kocsánytalan tölgy	2196,0	ha	36,4	%
Csertölgy	750,3	ha	12,4	%
Bükk	926,8	ha	15,3	%
Gyertyán	1119,6	ha	18,5	%
Kőrisek	272,4	ha	4,5	%
Hársak	347,3	ha	5,9	%

Az erdészet területén a fent említett többi fafaj főként elegyként található az erdőállományokban.

Faállománytípusok: A Pilismaróti Erdészet területének túlnyomó többsége a Dunántúli-középhegység (Bakonyicum) flórávidékének visegrádi flórajárásába (Visegradense) tartozik. A terület növényzetére jellemző a természetes erdőtársulások gazdagsága.

Az erdészet területén előforduló faállománytípusok a következők:

Bükkösök	1163,0	ha	19	%
Gyertyános-tölgyesek	2695,9	ha	44	%
Tölgyesek	1297,6	ha	21	%
Cseresek	243,1	ha	4	%
Akácosok	102,1	ha	2	%
Egyéb kemény lombosok	345,7	ha	6	%
Nemesnyarasok	1,8	ha	-	%
Egyéb lágy lombosok	122,8	ha	2	%
Fenyvesek	67,1	ha	1	%
Üres terület	60,6	ha	1	%
Összes erdő:	6099,7	ha	100	%

A magánerdőgazdálkodás még mindig nem indult be teljes erővel, elsősorban a tőke- és a szakértelem hiánya illetve az osztatlan közös tulajdonú erdők sok tulajdonosa miatt. A mezőgazdaság által felhagyott, gazdaságosan nem művelhető földek jövőbeni erdősítése, az erdőtelepítés jelentősége várhatóan nő.

Vadgazdálkodás

Már az Árpád-házi királyok idejében is kedvelt vadászterületének számított a Pilis hegység. Számos történeti esemény, legenda tanúskodik erről. A török időket követően a térségben jelentős erdőterülettel rendelkező esztergomi érsekség, a szerzetesrendek, majd ezek II. József által történt feloszlata után a vallás és közalapítvány (Pilismarót – Dömös), az esztergomi káptalan és nem utolsó sorban Esztergom város hasznosította a vadászati jogot, gyakran haszonbérlet formájában. 1945 előtt és az 1990-es rendszerváltást követően a vadászati jog a földtulajdonhoz kapcsolódott. Napjaink jellemzője még, hogy egy vadászterület minimálisan 3000 hektár lehet, s ezzel a törvényi megszorítással önálló vadászati joggal gyakorlatilag csak a Magyar Állam rendelkezik. A többi földtulajdonos, a térségünkre jellemző kicsi birtok miatt csak társul formában, legtöbbször haszonbérbe adva hasznosítja a vadászati jogát (kisbirtok esetén haszonról nem lehet beszélni). Jelentős a vendégvadásztatás, elsősorban a Pilisi Parkerdő Rt. területén.

Vadállomány:

Az erdészeti területe alapvetően nagyvadas (szarvas, vaddisznó, muflon, őz) jellegű, ahol vadgazdálkodási jelentősége leginkább a vaddisznónak, majd a gímszarvasnak, az őznek és a muflonnak van. Apróvadak közül a fácán és a mezei nyúl található a területen, de számuk jelentéktelen. A területen még előfordul a róka.

Becsült adatok szerint a területen 200 db gímszarvas, 200 db vaddisznó, 150 db őz és 50 db muflon

1.4. A térség demográfiai helyzete és folyamatai

1.4.1 Demográfiai helyzet

A kistérség lélekszáma (az országos trenddel ellentétesen) az elmúlt években folyamatosan emelkedett. A növekmény oka nem a természetes szaporodás. E téren az általános magyar, illetve nyugat-európai folyamatok az esztergomi kistérségben is jellemzőek. A szakértői előrejelzések szerint a kontinens fejlettebbik részén 2050-re minden eltartóra 1 eltartott fog

jutni (a Skandináv államokban ez az arány kétszer rosszabb lesz). Az előregedés a magyar társadalomban is rohamosan erősödő folyamat, s nincs ez másképp a kistérségben sem.

A 2000/2002-es demográfiai adatok vizsgálatát problematikusá teszi, hogy a 2001-es népszámláláskor sor került a korábbi korrigált adatok javítására. Ebből az derült ki, hogy a bázisalapú települési szintű adatközlés nem felelt meg a valóságos helyzetnek. Így fordulhatott elő, hogy a népszámlálás során Magyarország lakossága közel 150.000-rel többnek bizonyult, mint az anyakönyvezés előrejelezte. A kistérség népességszámában megfigyelhető hirtelen ugrás is részben ennek köszönhető.

31. táblázat: A kistérség lakosságának alakulása 1994/2002

Település	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bajót	1 507	1 489	1 507	1 490	1 455	1 478	1513	1533	1516
Dömös	1 157	1 171	1 166	1 135	1 123	1 126	1111	1110	1110
Esztergom	28 556	28 448	28 268	28 147	28 123	28 224	29312	29448	29490
Lábatlan	5 469	5 422	5 357	5 327	5 306	5 254	5555	5569	5561
Mogyorósbánya	814	824	827	831	867	861	892	887	885
Nyergesújfalú	7 833	7 841	7 864	7 788	7 721	7 708	7881	7843	7802
Pilismarót	1 821	1 854	1 895	1 928	1 934	1 933	1943	1934	1950
Süttő	2 025	2 037	2 029	2 018	2 019	2 040	2108	2083	2072
Tát	5 234	5 248	5 307	5 339	5 312	5 310	5636	5695	5730
ÖSSZESEN	54 416	54 334	54 220	54 003	53 860	53 934	55 951	56 102	56 116

Forrás: KSH

32. sz. táblázat: A kistérség lakosságának alakulása 97-2004

Települések	Lakosság száma (fő)			
	1997.	2003.	2004.	0-18 évesig 2004.
Bajót	1490	1514	1539	370
Dömös	1135	1137	1133	224
Esztergom	28147	29542	29734	5824
Lábatlan	5327	5316	5497	1075
Mogyorósbánya	831	886	897	189
Nyergesújfalú	7788	7649	7775	1443
Pilismarót	1928	1950	1960	412
Süttő	2018	2022	2101	376
Tát	5339	5662	5761	1184
Kistérség összesen	54003	55769	56397	11097

Forrás: KSH

A fenti adatokból megállapítható, hogy a 90-es évek végén elért mélypontot követően a kistérség lélekszáma dinamikusan emelkedni kezdett. Míg tehát megyei, regionális és országos szinten is a népesség csökkenését figyelhetjük meg, addig a kistérség lakosság száma továbbra is emelkedő tendenciát mutat. S jóllehet az 1999-es adat (a fent említett, mindig az előző év adataiból kiinduló számítási mód miatt) már valószínűleg nem felelt meg a valóságnak, a trend látványosan megfordult.

Mint fentebb utaltunk rá, a növekedés oka nem a természetes szaporodásnak köszönhető: az öregedés az országos folyamatokkal hasonlóan alakul az esztergomi kistérségben is.

2002-ben a megye, a régió és a kistérség öregedési indexe az országos átlagnál valamivel magasabb, azonos értéket mutatott. Ennek ismeretében még feltűnőbb, hogy az egy évvel korábbi adatokhoz képest félszázalékos fogyást produkáló megyével szemben a kistérségben 0,2 %-os további növekedéssel találkozhatunk. Ennek magyarázata a bevándorlási többletben keresendő.

Megfigyelhető, hogy Nyergesújfalu kivételével igen erős az odavándorlási pozitívum az egyes településeken. Ennek több oka is van. Pilismarót és Mogyorósbánya esetében a falu fekvése, a 90-es években lefolyt parcellázások, az olcsó telkek bőven kompenzálni voltak képesek a fogyási indexet. Esztergomban és Lábatlanon a munkalehetőség vonzza az új lakosokat. Mindamellett számolni kell egy Budapestről az utóbbi évtizedben egyre erősebben megfigyelhető kivándorlási hullámmal is, amely a Pilisvörösvár–Tát vonalon is érezteti hatását. Tát esetében további vonzerőt jelent Esztergom közelsége és a királyvároshoz képest alacsony ingatlanárak megléte. Összességében elmondható, hogy miközben a demográfiai folyamatok az országos trendeket követik, a kistérségnek eddig mégsem kellett szembenéznie komoly fogyási jelenségekkel, amit az idevándoroltak magas aránya biztosított. Ebből a szempontból a kistérség helyzete a megyében a tatai térségéhez hasonlóan kimagaslóan jó, és a többi térségi adat részben magyarázattal szolgálhat az itteni növekedésre is.

A kistérség további sorsa szempontjából nem közömbös, hogy az ide települők jelentős részben fiatalok, amit az élveszületések számában megfigyelhető viszonylagos stabilitás igazol. Míg e téren országos szinten folyamatos csökkenés tapasztalható, addig az esztergomi kistérségben a 90-es második felétől jelentősen nem változott a trend.

Mindez nemcsak a kistérség népességvonzó erejére utal, de egyben reményt keltő a kistérség településeinek további fejlődése szempontjából is. A demográfiai és népmozgalmi adatok elemzése nyomán egy dinamikusan fejlődő térség képe rajzolódik ki előttünk.

1.4.2. Lakáshelyzet

Az elmúlt egy évtized során jelentősen emelkedett a lakásállomány a térségben. Ez a jelenség nem független a megfigyelt kedvező népmozgalmi adatoktól. A 2001-es népszámlálással kapcsolatban végrehajtott kiigazítás ellenére a növekedés ebben az évben sem állt meg. Az épített lakások 1.000 főre vetített számát tekintve az esztergomi kistérség 2000 óta messze a megyei átlag felett (általában annak kétszeresét produkálva) teljesített, megelőzve az összes kistérséget.

41. sz. táblázat: A lakásállomány alakulása a kistérségben (2000–2002)

Település	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bajót	520	520	520	524	528	529	531	529	532
Dömös	421	422	427	429	430	430	433	454	456
Esztergom	10 805	10 854	10 903	10 937	11 009	11 029	11 170	11 257	11 317
Lábatlan	2 022	2 026	2 033	2 040	2 041	2 044	2 048	2 025	2 039
Mogyorós- bánya	301	301	301	303	304	304	307	297	299
Nyergesúj- falu	2 730	2 734	2 742	2 750	2 755	2 768	2 775	2 752	2 789
Pilismarót	644	655	660	667	677	683	683	711	719
Süttő	775	775	778	785	791	793	795	765	771
Tát	1 869	1 881	1 901	1 918	1 925	1 930	1 947	1 943	1 958
ÖSSZESE	20	20	20	20	20	20	20	20	20 880

Forrás: KSH

42. sz. táblázat: Épített lakások száma a kistérségben (1994–2002)

Település	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Bajót	4	–	–	4	4	1	2	0	3
Dömös	1	1	5	2	1	–	3	2	2
Esztergom	45	58	51	48	74	34	153	188	100
Lábatlan	12	4	7	7	1	4	4	4	14
Mogyorós- bánya	2	–	–	2	1	–	3	2	2
Nyergesúj- falu	15	5	9	8	10	15	11	7	36
Pilismarót	6	13	5	7	10	7	4	3	9
Süttő	4	–	3	7	6	2	2	1	6
Tát	11	12	21	18	8	5	17	16	16
ÖSSZESE	102	93	101	103	115	68	199	223	188

Forrás: KSH

Kitűnik, hogy az 1999-es rövid megtorpanást leszámítva, a kistérségben a 90-es években általánosan magas volt az építkezés hajlandósága. Az utolsó három év során azonban igen kiemelkedő eredmények születtek. A lakásszám ilyen mértékű emelkedéséhez többek között az is hozzájárult, hogy Esztergom igen sikeresen vett részt a Széchenyi terv bérlakás-építési pályázatán. 2 év alatt összesen 120 szociális bérlakást adtak át a térség központjában, 750 milliós beruházásból, melyből 445 milliót a kormány fizetett.

A királyváros részesedése a fenti adatokból éppen az utóbbi három év során ugrott meg jelentősen. Míg a 90-es években az összes, a térségben épített új lakás 44,1–64,3 %-a készült el Esztergomban, addig 2000-ben ez az arány 76,9, 2001-ben 84,3 %-ra emelkedett. 2002-ben Nyergesújfaluban tapasztalhatunk hasonló növekedést.

Az új lakások kettős irányban befolyásolták a térségben élők jövedelmi viszonyait. Egyrészt az egyre kedvezőbb kamatozású lakásépítési kölcsönök felvétele miatt feltehetőleg jelentősen emelkedett a lakosság adósságállománya (mint országos szinten is). Másrészt az egyes települések, és a lakosok vagyoni helyzete összességében az építkezések által sokat javult. Ma a kistérségben közel 1.200-zal több új lakás van, mint 10 évvel ezelőtt. A népességszám utóbbi két évben tapasztalt további növekedése ezt a trendet minden bizonnyal tovább erősíti.

1.4.3. Foglalkoztatási viszonyok

1.4.3.1. Foglalkoztatottság

Az Esztergom és Nyergesújfalu Kistérségben kimutatható, hogy a kistérség foglalkoztatási viszonyai az utóbbi évtizedben jelentősen javultak, és a trend az újabb munkaerőigények megjelenésével tovább folytatódik. Az általános gazdasági feltételek javulása a munkanélküliség dinamikus csökkenését eredményezte. Az esztergomi kistérség a régió második legiparosodottabb térségeként az ezredfordulóra túljutott a rendszerváltásból eredő nehézségeken, és jó remény van rá, hogy az elkövetkező néhány évben a teljes foglalkoztatáshoz közeli helyzetbe kerülhet. Ehhez a magasabban kvalifikált szellemi foglalkozásúakat alkalmazó cégek (pl. a kis létszámú szoftverfejlesztő vállalatok) számára kedvező beruházási feltételeket kell teremteni.

Megállapítható, hogy az ide települt multinacionális cégek gyártósorai szívják fel a térségi munkanélküliséget. 2003-tól eltekintve a szellemi foglalkozásúak iránti kereslet igen alacsony volt, a legnagyobb igény mindvégig a betanított munkások irányában jelentkezett. A segédmunkások viszonylag kis száma nem teljesen mérvadó adat, hiszen a szürke és a fekete gazdaság éppen ebben a szférában a legerősebb.

A betanított munkások iránti igény a következő években tovább erősödött, hiszen 2004-ben bővítette létszámát, a Diamond Electric, és megkezdte a levesporgyártást az esztergomi VIFON is, ahol a tervek szerint 300 főt foglalkoztatnak majd. A Suzuki bővítése a közepes méretű beszállító cégeknél is létszám-bővítést fog eredményezni; mindez előre jelzi, hogy 2005 elejéig a mostanéhoz képest további több mint 1.000 fő betanított munkásként történő alkalmazására jelenik meg igény.

A megnövekedett munkaerő szükségletet a Látatlan és Esztergom közötti ipari övezetbe már ma is távolabbi területekről biztosítják. Másrészt 2000 óta jelen van a térségben a dél-szlovákiai magyar anyanyelvű munkaerő is. A 90-es évek közepére a Párkány központú Déli Régióban az országos átlagot meghaladó mértékű munkanélküliség alakult ki. Ennek elsősorban az volt az oka, hogy ez a térség erősen mezőgazdasági jellegű volt. A rendszerváltást követően egyetlen jelentős ipari üzem maradt életben, a párkányi papírgyár, amely azonban számos alkalommal cserélt tulajdonost. Ma 1920 főt foglalkoztat a gyár (újabb elbocsátások várhatóak az egyik gyártórészleg bezárása miatt).

A munkanélküliség 1999 elején érte el a tetőpontot a Déli Régióban, amikor a ráta meghaladta a 30 %-ot (az országos átlag ekkor 22 % volt). 2003 novemberében a régió munkaképes lakosságának 27 %-a (összesen 4.444 fő) volt állás nélkül. (Egyes településeken ez az arány az 50 %-ot is meghaladja, de Garampáldon pl. 80 %-os a munkanélküliség.) A Mária Valéria híd e téren is érezteti hatását. A Suzukiban már 2000-ben megjelent a szlovákiai munkaerő, ekkor 100-an dolgoztak az autógyárban a magyar–szlovák kontingens terhére. A Suzuki II. beindításához újabb 200 főt vesz fel a gyár. Várható, hogy a VIFON is a határon túlról fogja

biztosítani dolgozóinak nagy részét. Az esztergomi és a dorogi kistérség vállalatainál további közel 200 szlovák állampolgár dolgozik. A Vaszary Kolos Kórházban a létszámuk 2003-ban meghaladta az 50-et.

A szlovákiai munkaerő megjelenése több szempontból is fontos jelenség. Egyrészt alátámasztja tézisünket, miszerint az esztergomi térségben az ezredforduló idejére strukturális munkanélküliség alakult ki, hiszen a betanított munkások iránti kereslet még mindig nagy, mégsem képes a térség ellátni az igénylő cégeket munkaerővel. Eközben a szellemi foglalkozásúak iránti kereslet továbbra is alacsony (a 2003-as kiugró adat feltehetőleg a Suzuki II. beindításával kapcsolatos jelenség). Másrészt fontos megemlíteni, hogy a szlovákiai munkaerő nemcsak azáltal jelent meg sikeresen a magyarországi piacon, mert a tartós (egyes esetekben 4–5 éves) munkanélküliségtől sújtott térségből érkező munkások jobban megbecsülik a munkalehetőséget. Az alacsonyabb bérezés is vonzóvá teszi a szlovákiai magyarokat (akikkel kapcsolatban ráadásul nyelvi nehézségek sem merülnek fel). Ugyanakkor ez a tényező tartósan nyomott béreket okoz a térségben, bérfeszültséghez vezet, és a magyarországi munkaerő további elvándorlását eredményezi. Ennek köszönhetően a Szukiban a magyar munkaerő esetében tapasztalható fluktuáció többszöröse a szlovákiaiaknak, s ezért kerülnek vissza újra és újra bizonyos rétegek a munkanélküliek közé a magyar oldalon.

1.4.3.2. Munkanélküliség

A kistérségben (az 1993-ban elért legmagasabb mutató óta) fokozatosan csökken a munkanélküliség. A hivatalos munkanélküliségi ráta 2002 decemberére 4,2 %-ra csökkent. (KSH-adat) Magának a rátának a változása ugyanakkor nehezen ábrázolható, hiszen a számítás alapelvei az elmúlt 10 év során több alkalommal is változtak, így nem kaphatunk reális képet az aktuális hivatalos ráták összevetéséből. Viszont a munkanélküliek abszolút létszámában bekövetkezett változások egyértelműen jelzik, hogy a kistérség foglalkoztatottsági viszonyai jelentősen javultak a 90-es évek közepe óta.

A rendszerváltást követően kialakult magas munkanélküliségi adatok a magyar gazdaság általános strukturális válságával, valamint a spontán privatizáció során elkövetett visszaélésekkel voltak magyarázhatóak. Rövid idő alatt a keresőképes lakosság közel egy negyede került az utcára.

A kistérségben a 90-es évek közepétől meginduló lendületes (újra)iparosítás mára nemcsak az akkor keletkezett munkaerő-felesleget szívta fel, hanem vonzza a munkásokat a környező térségekből, sőt a határon túlról: Szlovákiából, Romániából is.

Kijelenthető, hogy az esztergomi kistérségben 2000 óta megfigyelhető foglalkoztatási problémák szerkezeti jellegűek.

Az utóbbi 5 évben radikálisan csökkent a 180 napnál hosszabb ideje munka nélkül lévő állástalanok száma. Míg 1998-ban az összes munkanélkülinek 83,6 %-a tartósan nem talált állást (ezen belül is 73,4 %-ot tettek ki azok, akik egy évnél régebben nem tudtak elhelyezkedni), addig 1999-ben ez a trend teljesen megfordult, és a 180 napnál régebb óta állástalanok aránya rohamosan csökkenni kezdett. Mára alig haladja meg a 11 %-ot. Ennek részben az újabb befektetők megjelenését, a nagyobb létszámot foglalkoztató cégek számának emelkedését, másrészt a sikeres közmunkaprogramokat tudhatjuk be okául.

Világosan látható, hogy a tartós munkanélküliek száma és aránya is látványosan csökkent 1999 óta. Ez arra utal, hogy ideiglenes jelleggel szinte minden állástalan el tud helyezkedni

rövidebb-hosszabb időre. A 2003 végére kialakult állapot jelzi, hogy a munkanélküliség elsősorban strukturális jellegű a kistérségben.

Az iskolai végzettség és foglalkozás tekintetében érdekes jelenségeket figyelhetünk meg az utóbbi években. Míg a fizikai munkás állástalanok esetében látványosan javult a helyzet, a szellemi foglalkozású munkanélküliek számában ilyen mértékű változások nem tapasztalhatóak. Sőt, a legutóbbi két évben a diplomás munkanélküliek száma jelentősen emelkedett.

A munkaerőpiacon elsősorban az alacsonyabban iskolázottak iránt nőtt meg a kereslet. Ezt támasztják alá a betöltetlen álláshelyeket regisztráló adatok is.

1.5. A Térség idegenforgalma, turizmusa

1.5.1. Idegenforgalmi vonzótényezők

Természeti értékek

A kistérség ipari jellege ellenére rengeteg turisztikai látnivalóval rendelkezik. Az Ister-Granum Eurorégió Kulturális és idegenforgalmi bizottságának tagjai összeállították a regionális idegenforgalmi katasztert. A kataszter alapján megállapítható, hogy a kistérség természeti és épített látnivalókban igen gazdag, kulturális programkínálata színes. Ugyanakkor jelentős az elmaradás az idegenforgalom háttér infrastruktúrájának megteremtésében.

Fontos kiemelni, hogy a kistérségnek, mint térségnek nincs idegenforgalma. Az egyes települések önállóan vagy nagyobb szervezeti egységeken belül próbálják a turisták figyelmét felkelteni

Fontos kiemelni, hogy a kistérségnek több arca van: a fejlett ipari települések mellett megtalálhatóak itt a rekreációs övezetek, a kulturális műemlékek és a kultúrtáj más elemei. Lábatlan és Nyergesújfalu erősen ipari arculata nehezen eladhatóvá teszi a kistérség egészét. Ugyanakkor kevesen ismerik Lábatlan középkori eredetű templomát, az éppen az elmúlt években megújult Gerenday-Házat vagy a Nyergesújfaluhoz tartozó Pusztamarót. Mindazonáltal egységes arculatot (a fentiek miatt) nehéz kialakítani a kistérség számára.

Az esztergomi térség három települése a Budapest – Közép-dunavidéki Regionális Marketingigazgatósághoz, a többi 6 a közép-dunántúlihoz tartozik. Ez a szervezeti kettősség előny is, hiszen a kistérség egyaránt pályázhat mindkét intézmény támogatásaiért.

A kistérség jelentős része királyi, illetve főúri vadászterület volt a középkorban, ennek megfelelően a mai napig kiterjedt erdőségek találhatóak itt, mind a Visegrádi-hegység, mind a Gerecse lejtőin. A Pilis legészakibb nyúlványának számító Nagy- és Kis-Strázsa-hegyek Közép-Európa egyik legjelentősebb gipszkristálybarlangját rejtik. A süttöi márvány hosszú évszázadokon keresztül volt közkedvelt építőanyag Közép-Európában. A Gerecse márgában gazdag hegyei biztosítják a lábatlani cementgyártás alapanyagát 1868 óta. A Duna a kistérség legfőbb kincse. A folyó vízbázisként, a vízi közlekedés és szállítás terepeként egyaránt fontos. A bős–nagyvarosi erőművíta miatt azonban az utóbbi két évtizedben elmaradtak a szükséges árvízvédelmi, partrendezési munkálatok. Ez a 2002-es nagy dunai árvíz idején komoly problémákat és jelentős anyagi károkat okozott.

Bajót határának 44 %-át a Pilisi Parkerdő Vállalat által gondozott erdő borítja. Nevezetessége a Jankovich-barlang (csak engedéllyel látogatható) és az Öreg-kő más barlangjai. Előbbi az 1912 és 1926 között végzett kutatások nyomán vált világhírűvé. A 375 m magas Öreg-kő függőleges keleti oldala a sziklamászók gyakorlóterepe. Figyelemre méltó szép pincésora.

Dömös határának 70 %-a erdő. Természeti értékei jelentősek. Kirándulólhelyei: a Vadállókövek, a Szőke-forrás-völgy, a Rám-szakadék, Prédikálószték, stb. A Duna-Ipoly Nemzeti Park része. Az 1991-ben szerveződött UNESCO Bioszféra Rezervátum kiemelt körzete.

Esztergom 300 km²-es területének döntő többsége erdő. A festői pilisszentléleki völgykatlan, a kitűnő panorámát nyújtó Vaskapu-hegy (innen egész Selmezbányáig elláthatunk), a turistaházzal, a hévizes eredetű barlangok a Strázsa-hegyen mind különlegesen értékes örökségnek számítanak. A Búbánatvölgy három tava közül a felső, néhány jégkorszaki élőlénye miatt védett.

Lábatlan védett természeti értéke a 2 hektáros Gerenday Arborétum és a fokozottan védett Pisznice barlang. Itt 2000-ben egy őskrokodil maradványára bukkantak a kutatók. Dunai zátonytavának madárvilága a költöző madarak pihenőhelye. A Dávid-völgyi tanösvény kialakítása jelenleg folyik.

Mogyorósbánya értéke a Kő-hegy védett barlangja.

Nyergesújfalú nevezetessége Pusztamarót. Az egykori érseki vadaskert kitűnő táborozási hely. A horgásztavat szegélyező löszfalán védett gyurgyalagok és partifecskek fészkelnek. A halastavak és a Duna jó horgászlehetőséget biztosítanak.

Pilismarótról kellemes kirándulások tehetők a Miklós Deák-völgyben (érdekessége a vadászház), a Malom-völgyön át Dobogókőre, a Bitóci-löszdombokon át Basaharcra, illetőleg az Esztergom fölötti vaskapui turistaházhoz. Jelentős az 1930-as évektől fejlődő Duna-parti üdülőkörzet, a szabadstrand, és a hegyek között a Hoffmann-kunyhó. A faluban a Heckenast kúria parkja is értékes védett fáival.

Süttő nevezetessége a 440 éves Rákóczi-hárs. A környék számos túralehetőséget kínál. Tardos és Bikol között halastó és a Duna-parti kemping várja a horgászokat. A nagyvadban gazdag erdőségeket a vadászok kedvelik. Az egykori kőbányászás emlékei szintén megtekinthetők.

Tát legfőbb természeti értéke a szigetvilág lagunáival. Az utóbbi két évben az önkormányzat komoly erőfeszítéseket tett a Kis-Duna-ágak rehabilitációja és a szigetek természetvédelmi oltalom alá helyezése érdekében.

A kistérség természeti területeinek zöldszturisztikai vonzereje

(A védett objektumok vastagon szedve)

Természeti terület,	Minősítési kategóriák*	Vonzóérték
---------------------	------------------------	------------

- * A kategóriák jelentése:
Természetvédelmi jelentőség;	II. Turisztikai, rekreációs érték;
III. Infrastruktúra;	
IV. Megközelíthetőség, látogathatóság;	V. Környezetállapot

objektum megnevezése	(maximális érték: 5)					(max. 25)
	I.	II.	III.	IV.	V.	
ESZTERGOM						
Duna-Ipoly NP	5	4	5	4	4	22
Palatinus-tó	2	5	3	5	1	16
Hármas-szikla	3	3	1	4	4	15
Táti-szigetek	4	4	2	3	3	16
Kolozsontúli-rét	5	1	1	2	4	13
Sátorkőpusztai- mocsárrétek	4	4	2	5	3	18
NYERGESÚJFALU						
Gerecsei TK	5	4	3	3	4	19
Keleti-Gerecse	5	3	3	3	4	18
Sánc-hegy	2	2	2	4	3	13
Búzás-hegy és horgásztavak	2	4	2	5	3	16
Feketenyár	2	1	1	4	2	10
BAJÓT						
Öreg-kő	5	5	4	4	4	22
Péliföldszentkereszti erdő	3	4	4	5	4	19
DÖMÖS						
Duna-Ipoly NP	5	5	4	4	5	23
LÁBATLAN						
Gerecsei TK	5	4	3	3	4	19
Gerenday-arborétum	4	4	3	5	2	18
Keleti-Gerecse	4	4	3	3	3	17
Bersekbánya	4	3	3	3	2	15
Kecskekő	4	3	3	3	2	15
Három platán	3	3	1	5	1	13
MOGYORÓSBÁNYA						
Kőszikla	5	5	3	4	3	20
PILISMARÓT						
Duna-Ipoly NP	5	5	4	4	5	23
Erdészeti park	3	3	4	3	4	17
Felső Duna-öböl	3	4	3	4	3	17
Millenneumi emlékpark	2	2	2	5	4	15
SÜTTŐ						
Gerecsei TK	5	5	3	4	4	21
Süttöi hárs	5	4	4	5	4	22
Auer-bánya és környéke	4	2	2	2	3	13
Bikoli-legelők	3	3	2	4	3	15
Mocsi-sziget	4	2	1	1	3	11
TÁT						
Dunaparti feketenyár	3	2	1	5	2	13
Táti-szigetek	4	4	2	3	3	16

1.5.1.2. Kulturális javak

Épített örökség

A kistérség igen gazdag épített örökséggel rendelkezik. Tekintettel arra, hogy az államalapítás korától kezdve két és fél évszázadon keresztül innen irányították a magyar államot, és ugyancsak ettől kezdve egészen napjainkig a magyar (római katolikus) egyházat, a középkor évszázadaiból rengeteg épület, építmény maradt fenn. Ugyancsak gazdag a térség (elsősorban Esztergom) a török kor utáni újjáépítés barokk emlékeiben.

De ki kell emelni azt is, hogy a Duna mentén az egykori Római Birodalom határán mai napig is látható nyomai vannak a limesnek. A kistérség területén több egykori római erőd is található. Az esztergomi Várhegy történelmi épületegyüttese Magyarország első számú kulturális látnivalói közé tartozik.

Szellemi örökség

A Dunakanyar mindig vonzotta a különböző művészei ágakban alkotó művészeket. Esztergomban a történelem folyamán tudós humanisták, világhírű zeneszerzők, a magyar szépirodalom színe-java, országos hírű festő- és fotóművészek fordultak meg.

A térség településein élő (élt), ide kötődő írók, költők, képzőművészek

Bajót	festőművész	Szántó Piroska
Dömös	festőművész	N. Suránvi Mária
	keramikus	Vertel Beatrix
	grafikus	Püsnöki István
	festőművész	Vertel Andrea
		M. Szűcs Ilona
	zeneszerző	Horusitzky Zoltán
		Sárközi István
	Vertel József	
	Novák Lajos	
Esztergom	irodalom	Berda József (1902-1966)
		Csoóri Sándor
		Nemere István
		Ónagy Zoltán
		Várady Eszter
	festőművész	Andráskó István
		Barcsai Tibor
		Czibalmos Szabó
		Kántor János
		Kanosi Endre
		Kocsisné Gerencsér Anna
		Morvay László
		Prunkl János
		Szabó István
Szentessy László		
Esztergom	festőművész	Tamási Péter
		Varga Dezső
		Vincze László
	kovácsművész	Czuczav József (1929-
		Horváth György
	szobrászművész	Vigh Tamás
	keramikus	Bárdos Annamária
	textiltervező	Kókay Krisztina
	ötvösművész	Székely Ildikó
	fotóművész	Balla András
		Kovács Melinda
Mudrák Attila		
Sineki Gyula		

		Szekeres János
		Vigovszky István
	művészettörténészek	Bodri Ferenc
		Cséfalvay Pál
		Mucsi András
		Prokopp Mária
Nyergesújfalu	festőművész	Kernstok Károly
		Nyergesi István
		Nyergesi János
		Vecsési Sándor
Pilismarót	szobrászművész	Konyorcsik János
Süttő	szobrászművész	Váró Márton

A térség szellemi örökségének másik meghatározója a katolikus egyház. A 90-es évek elejéig, amikor a nagy szervezeti átalakításokra sor került Esztergomban volt a magyar kereszténység központja, a Magyar Sion. Ez a nimbuszát a mai napig megőrizte, de az egykori primási székhely emlékezetét már csak a műemléki épületek idézik. Az érsekség nemcsak elköltözésével gyengítette meg Esztergom egyházi szellemiségét, hanem az újjáalakult Pázmány egyetem bölcsészkarának Piliscsabára történt elhelyezésével.

A szellemi örökség harmadik pillére a gazdag nemzetiségi hagyományegyüttes. Süttőn, Nyergesújfalun, Táton a XVIII. században, a török háborúkat követően ide települt németek utódai élnek. A hagyományokat Táton őrzik a legerősebben.

Az Esztergomhoz tartozó Pilisszentléleken a lakosságnak több mint 80 %-a szlovák anyanyelvűnek vallja magát. A szentléleki szlovákok őrzik identitásukat, de a fiatalabb generáció tagjai (mint másutt is megfigyelhető) már nem tudnak szlovákul.

A 9 településen összesen 19 személy őrzi hagyományos mesterséget (kovács, csuhés, mézeskalács-készítő stb.) A táti és a nyergesújfalui fűvósok és a Pilisszentléleki Pávakör a mai napig a tradicionális kisebbségi dallamokat szólaltatják meg.

Az idegenforgalmi szálláshelyek minden típusa megtalálható kistérségükben. Az idegenforgalmi fogadóképesség sokszínűségével szemben a vendéglátó ipari vállalkozások száma folyamatosan csökken.

Ugyanez a tendencia érvényes az itt eltöltött vendégéjszakák számát tekintve. Az elmúlt években jelentősen csökkent a vendégéjszakák száma, ami részben magyarázhatja a vállalkozásoknál megfigyelt változásokat. Természetesen ezeknek az adatoknak az elemzésekor nem tekinthetünk el attól, hogy ebben a szférában igen magas arányban fordulnak elő visszaélések, és az idegenforgalmi adó megfizetése alóli kibújás érdekében a szállásadók kevesebb vendégek jelentenek le az önkormányzatok felé. Mindazonáltal a változások mértéke szignifikáns annyira, hogy ne vonjuk kétségbe a kedvezőtlen folyamatok létezését.

1992-ben a kistérségben eltöltött vendégéjszakák száma még majdnem elérte a 160.000-et (155.942), utána hirtelen drasztikusan csökkent ezek mennyisége. 1997-ben a folyamat mélypontjára jutott (66.142), majd 2000-ig emelkedő tendenciát mutatott. 2000-ben a hullám csúcán 107.249 vendégéjszakát töltöttek itt a turisták kereskedelmi és szálláshelyeken. 2001-től kezdődően azonban újra csökkenés állt be. 2002-ben az 1992-es szint 58 %-át teljesítette a kistérség. Ez különösen annak fényében kedvezőtlen folyamat, hogy eközben Párkányban ugyanez az adat a 2001-ben mért 64.156-ról 2003-ra közel 120.000-re nőtt. De megyei szinten sem állt be ilyen mértékű kedvezőtlen változás. Ez utóbbi jelenségnek fontos tényezője a

komáromi termálfürdő, amely évről évre közel azonos adatokkal járul hozzá a megyei átlaghoz.

Az esztergomi kistérségben hiányzanak a többnapos itt-tartózkodást elősegítő nagy attrakciók. Az ide érkező turistaforgalom jelentős része átutazó jellegű.

Esztergom éppen ezért tett igen komoly erőfeszítéseket az utóbbi években a marasztaló kínálat megteremtéséért (új élményfürdő épült, bővült a város fesztiválkínálata, az eddigi 3 nagyrendezvény helyett immár egy tucat várja a látogatókat, stb.).

Egészen más jellegű a falusi turizmus vendégcsoportja. Itt általában egy-két éven belül kialakul egy fix vendégkör, amelynek jelentős része évről évre visszatér hosszabb-rövidebb időre. Ezekkel könnyen lehet bevételt tervezni. Ugyanakkor a szolgáltatások színvonalának bővítése legtöbb esetben szinte megoldhatatlan feladatot jelent a szállásadónak. Probléma az is, hogy az így visszatérő vendégeknek egy idő után nincs mit mutatni a térségben. A hiányzó programkínálat, a térségi szintű turisztikai koordináció és kommunikáció hiánya szintén kedvezőtlenül hatnak a falusi turizmus fejlődésére.

A fenti adatokat mindazonáltal óvatosan kell kezelni, hiszen jóllehet a vendégéjszakák hivatalos száma csökkenő tendenciát mutat, a szálláshelyek tekintetében ezzel ellentétes folyamatnak lehetünk tanúi. Márpedig nem kerülne sor ilyen mértékű bővítésre, ha közben a vendégfogyás a fent megismert ütemben folya.

Kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek alakulása (2000–2002)

Település	2000	2001	2002
Bajót	0	0	n. a.
Dömös	260	260	260
Esztergom	2728	3724	3867
Lábatlan	0	0	0
Mogyorósbánya	0	0	n. a.
Nyergesújfalu	0	0	0
Pilismarót	0	0	0
Süttő	0	0	0
Tát	0	0	40
ÖSSZESEN	2988	3984	4167

Forrás: KSH

A falusi szálláskínálat változása (2000–2002)

Település	2000	2001	2002
Bajót	0	0	n. a.
Dömös	26	27	37
Esztergom	0	0	0
Lábatlan	11	11	11
Mogyorósbánya	0	0	n. a.
Nyergesújfalu	0	0	0
Pilismarót	36	36	43
Süttő	0	0	0

Tát	99	108	92
ÖSSZESEN	172	182	183

Forrás: KSH

Jól kiolvasható az a paradoxon, hogy miközben elvileg stabilan csökken a szálláshelyek iránti kereslet, addig a kínálat dinamikusan bővül (3 év alatt közel 40 %-kal). Idegenforgalmi szakemberek egybehangzó véleménye szerint azonban még mindig kevés a szálláshely a kistérségben. Különösen hiányzik a magasabb árszínvonalú, exkluzív ellátásokat nyújtó hotel. Az esztergomi szálláskapacitás döntő része panzió.

A szálláskínálatához hasonlóan folyamatosan bővül a vendéglátóhelyek száma, bár e téren az egyes települések között jelentős eltérések fedezhetőek fel.

Összességében elmondható, hogy a háttér infrastruktúra fejlesztésével, a települések közötti kohézió erősítésével, az egyre népszerűbb idegenforgalmi trendek (ökoturizmus, falusi turizmus) átgondolt marketingjével jelentős változások érhetőek el.

Közösségi szolgáltatások

1.6.1. Oktatás

A kistérség oktatási mutatói igen magasak. Az 1.000 főre jutó diákok száma közel kétszerese a régió átlagának. A térségben egy bölcsőde működik (40 férőhellyel), Esztergomban. Mindegyik településen található óvoda. A férőhelyek számában az utóbbi évtizedben pregnáns változás nem következett be.

2001-ig minden településen működött általános iskola. Dömösön azonban már az 1990-es években megindult egy erős elvándorlás: a szülők részben Visegrádra, részben Pilismarótra, illetve Esztergomba írták gyermekeiket. A tanulók létszáma 2001-re 60-ra csökkent, ezért az önkormányzat megszüntette az iskolát. A kistérség többi településén legalább egy általános iskola működik, Esztergomban 7, Nyergesújfalun, Táton és Lábatlanon 2–2, a többi községben 1–1. Esztergomban és Nyergesújfalun zeneiskola is található. Előbbi városban egy speciális általános iskola is működik, amely részben megyei fenntartásba került, mivel szolgáltatásait a szomszédos kistérségekből is igénybe veszik.

Az általános iskolai tanulók létszáma az utóbbi évtizedben jelentősen csökkent, emiatt Esztergomban 1999-ben egy általános iskolát megszüntettek. A többi településen az osztályösszevonások a jellemzőek. Pilismarót és Bajót ez alól kivétel. Előbbinek a dömösi tanulók számára kellett újabb osztálytermet biztosítania, utóbbi esetében pedig a magasabb szaporodási indexszel bíró roma népesség jóvoltából emelkedett az általános iskolások száma.

Közoktatási intézményi feladatok: az Esztergom és Nyergesújfalu Kistérségben 2005-ben is valamennyi település önállóan tartja fent alapfokú intézményeit, kivétel Dömös, amely Visegráddal működtet intézmény fenntartó társulást.

A közoktatási szakfeladatok esetében a nevelési tanácsadás és logopédiai ellátás feladatok ellátására intézményfenntartó társulások működnek a kistérségben.

A kistérség igazi erőssége a középiskolai képzés. Esztergomban összesen mintegy 8.000 diák tanul, ezek jelentős része középiskolás. A városban lévő középiskolák közül négy egyházi

fenntartású, négy megyei, kettő pedig városi önkormányzati tulajdonban van. Esztergom vezetésének feltett szándéka, hogy középiskoláit visszaveszi a megyétől, de ezek fenntartása akkora összegeket emésztene fel, hogy jelenleg ezt a város költségvetése még nem bírja el.

A 90-es évek végén megfigyelhető visszaesést követően az utóbbi 4 évben újra emelkedett a középiskolások száma, ami - a csökkenő gyereklétszámot figyelembe véve - csak azzal magyarázható, hogy az itteni középiskolák számos diákot vonzanak más térségekből, sőt Szlovákiából is. 2001 óta egyre jelentősebb számú szlovákiai magyar diák tanul Esztergomban.

Esztergomon kívül még Nyergesújfalun működik egy gimnázium, melyben fokozatosan szüntetik meg a megörökölt vegyészképzést.

A térségben két felsőoktatási intézmény található: a Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola és az Esztergomi Hittudományi Főiskola. Hallgatóinak létszáma összesen meghaladja az 1.000 főt. Számos felsőfokú akkreditált képzés, illetve kihelyezett főiskolai képzés indult be az utóbbi években Esztergomban. Egyetem azonban nem települt le a térségben.

1.6.2. Egészségügyi és szociális ellátás

A kistérség kórháza (egyben megyei feladatokat is ellátó kórház) az esztergomi Vaszary Kolos Kórház. Összesen 34 települést lát el az intézmény, de az összes ellátott (16 044 fő) 2000-ben további 35 településről érkezett.

A térségi kórháznak különböző ellátási területei vannak: teljes ellátást a környékbeli lakosok veszik igénybe, 1-1 szakellátást a földrajzilag távolabb fekvő önkormányzatok lakosai vesznek igénybe, illetve - mivel a kórház a megye egyetlen működő reumatológiája- ezért a megye távolabbi településeiről is igénybe veszik a kórházat.

A teljes körű szakellátás (belgyógyászat: sebészet, traumatológia, szülészet-nőgyógyászat, gyermekgyógyászat) tekintetében 91 ezer lakost lát el évente (többsége a környék betegei – környék településeiről – első körzet: Esztergom és Nyergesújfalu Kistérség és Dorogi Kistérség).

Néhány szakellátás (ideggyógyászat, elmeorvosászat, fül-orr-gégészet, szemészet, bőrgyógyászat, urológia) tekintetében 132 ezer beteget lát el a kórház évente (földrajzilag távolabb fekvő településekről – második körzet: Komárom és Bábolna kistérség).

Egy szakellátás (reumatológia) tekintetében 304 ezer lakost lát el a kórház a megyében(megyéből érkezők - harmadik körzet: Tata és Tatabánya térsége - Által-ér Szövetség, Kisbéri kistérség).

Nyergesújfalun és Lábatlanon központi rendelőintézetek állnak a lakosság rendelkezésére. A korszerű lábatlani Egészségházat 2000-ben adták át, ahol süttői lakosokat is fogadnak szakrendelés keretében.

Körzeti orvosi rendelő mindegyik településen található. A házi orvosok száma nem változott szembetűnő módon az utóbbi években. Egyedül Nyergesújfalun van eggyel kevesebb orvos, Lábatlanon pedig (az említett egészségháznak köszönhetően) két új orvos kezdhetette meg a munkát 2002-ben.

A kistérségben összesen 12 gyógyszertár működik, ezek közül Süttön van kihelyezett fiókgyógyszertár, a többi településen önálló gyógyszertár található.

Az időskorúak gondozására a kistérségben sokat fordítottak különböző szervezetek. Még a 90-es évek közepére épült meg Táton egy megjelenésében is vonzó szociális otthon, ahol ma mintegy 70 idős ember gondozását tudják megoldani. Esztergomban és Pilismarót-Basaharcon 2000–2002 folyamán került sor nagyobb felújításokra, átalakításokra. E két településen 200-nál több embert gondoznak. Nyergesújfalun pedig egy alapítvány jóvoltából szépült meg egy régi kúria 1999-ben.

Nagy változás lesz a 2006-évben Esztergomban, a volt Kossuth Iskola helyén megépülő egészségügyi központ, ahol helyet kap az új esztergomi mentőállomás, orvosi rendelők, a központi ügyelet, és a mentőállomás és központi ügyelet közös diszpécserszolgálat is.

A kistérség települései a jogszabályban rögzített szociális feladataikat ellátják. A gyermekjóléti alapellátási feladatok tekintetében intézményfenntartó társulások működnek a kistérség teljes területi lefedettsége mellett.

Összességében elmondható, hogy a kistérség egészségügyi és szociális ellátás tekintetében az országos átlagnál jobban áll, s ez nagyban hozzájárul az itt élők otthonossági érzésének erősítéséhez.

Kultúra, szabadidő, sport

A kistérség igen gazdag épített örökséggel rendelkezik. A Duna mentén, az egykori Római Birodalom határán mai napig is látható nyomai vannak a limesnek: a kistérség területén több egykori római erőd is található. Esztergom történelme eredményeképpen rengeteg épület, építmény maradt fenn a középkor évszázadaiból. Ugyancsak gazdag a térség (elsősorban Esztergom) a török kor utáni újjáépítés barokk emlékeiben. Az esztergomi Várhegy történelmi épületegyüttese Magyarország első számú kulturális látnivalói közé tartozik.

Ugyancsak gazdag a kistérség szellemi öröksége is. A Dunakanyar mindig vonzotta a különböző művészi ágakban alkotó művészeket. Esztergomban a történelem folyamán tudós humanisták, világhírű zeneszerzők, a magyar szépirodalom színe-java, országos híró festő- és fotóművészek fordultak meg. A térség szellemi örökségének másik meghatározója a katolikus egyház. A 90-es évek elejéig, amikor a nagy szervezeti átalakításokra sor került Esztergomban volt a magyar kereszténység központja. Ez a nimbuszát a mai napig megőrizte, de az egykori primási székhely emlékezetét már csak a műemléki épületek idézik.

A szellemi örökség harmadik pillére a gazdag nemzetiségi hagyományegyüttes. Süttön, Nyergesújfalun, Táton a XVIII. században, a török háborúkat követően ide települt németek utódai élnek. A hagyományokat Táton őrzik a legerősebben. Az Esztergomhoz tartozó Pilisszentléleken a lakosságnak több mint 80 %-a szlovák anyanyelvűnek vallja magát. A szentléleki szlovákok őrzik identitásukat, de a fiatalabb generáció tagjai (mint másutt is megfigyelhető) már nem tudnak szlovákul.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai (2004) szerint a kistérség területén 286 bejegyzett nonprofit szervezet található. Igen magas az alapítványok aránya. Összesen 128 alapítvány működik a térségben (48 %). Ez a szervezeti forma főként a nagyobb településeket jellemzi. Megállapítható az is, hogy a település mérete viszonylag kis befolyással van a civil

szervezetek mennyiségére: az 1000 főre jutó szervezetek száma megközelítőleg azonos Esztergomban és Mogyorósbányán.

Feltűnő, hogy a gazdaságilag is viszonylag fejlett Táton milyen alacsony az önszerveződés népszerűsége. Ennek okait egy részletesebb szociológiai felmérés tudná feltárni.

A civil szervezetek érdekérvényesítő képességét nagyban csökkenti a települési és térségi integráció hiánya is (előbbi alól Esztergom kivétel). Ez ugyanakkor az azonos érdeklődésű egyesületek, alapítványok közötti interakcióknak, a közös projektek kezdeményezésének is akadálya.

A tevékenységi körök csoportosítása szerint a legtöbb nonprofit kör a sport területén működik a kistérségben. Ezt követi az oktatási, a kulturális terület, majd a településvédő, fejlesztő terület. Legkisebb a civil szervezetek száma a környezetvédelem területén, de az egészségügyi, valamint az érdekképviseleti területeken működő nonprofit szervezetek száma sem magas. A kistérségre jellemző adatok egyébként nem mutatnak jelentős eltérést az országos adatokhoz viszonyítva, talán csak a környezetvédelemmel foglalkozó szervezetek alacsony száma szembetűnő annál is inkább, mivel a kistérségben jelentős az ipari termelés és a közlekedés okozta környezetszennyezés.

A térségi civil szervezeteknek nem létezik külön közös fóruma, a térség életét befolyásoló döntésekben nem vesznek részt, legtöbbször saját településük alakulásával kapcsolatban sem kéri ki a véleményüket. 1999 áprilisa óta létezik az Esztergomi civil kerekasztal. 14 szervezet alapította. Ma a kerekasztal munkájában több mint 100 városi nonprofit szervezet vesz részt. Fennállása során a kerekasztal megteremtette a civil egyesületek közötti kommunikáció formáit, két alkalommal megjelentette a városi civil katalógust (melyben az egyes szervezetekkel kapcsolatos legfontosabb információkat közölték), és kezdeményezte egy városi civil iroda létrehozását. Utóbbira 2004-ben kerülhet sor: a Szabadidőközpont egy helyiségét kapják meg a civilek. A kerekasztal nem bír önálló jogi személyiséggel, laza szövetséggé értelmezhető a szerepe.

2003. március 1-jén alakult meg az Ister-Granum Regionális Civil Parlament, melynek nemcsak a kistérségi, hanem a határon túli civil egyesületek is tagjai lehetnek. A közhasznú egyesületnek jelenleg 51 tagja van. A tagszervezetek létszámát az elnökség 2004-ben jelentősen bővíteni szeretné. Itt kaphatnának nagyobb szerepet, beleszólást a kistérségben működő egyesületek alapítványok képviselői is. A civil parlament 2004 tavaszán indítja el negyedéves hírmondóját. Ugyancsak az eurorégió tervei között szerepel egy nonprofit elektronikus portál létrehozása is. A portál komoly integráló és projektgeneráló tényezőként motorjává válhat a szektor további fejlődésének.

2004. novemberétől működik az Esztergom és Nyergesújfalu Kistérségi Civil Egyeztető Fórum, a kistérségben működő releváns civil szervezetek hatékony részvételével.

Általában elmondható, hogy a kistérségben élénk civilélet folyik, gazdag programokkal, anélkül azonban, hogy akár csak az egyes településeken belül működő egyesületek között is szorosabb kapcsolat, információáramlás létezne. A koordináció e téren is hiányzik tehát. Szimbolikusan tekinthető, hogy erre a problémára is az eurorégió keretei között találnak megoldást.

A szabadidős tevékenységek szerves részeként kiemelt szerepet játszik a sport, és rekreáció. A kistérségben nagy hagyományai vannak a tömegsportnak, jelentős szerepet játszik a versenysport is (2004-ig a női kézilabda Esztergomban), erős annak utánpótlásbázisa is. Összességében elmondható, hogy a sport, annak szinte teljes vertikumával a jelen van a kistérség valamennyi településén.

2. A KISTÉRSÉG ERŐSSÉGEI ÉS GYENGESÉGEI (SWOT ELEMZÉS)

A helyzet feltárása után az eddigi fejlődést befolyásoló legfontosabb tényezők összefoglalásával, azok értékelésével, illetve a külső meghatározottságok figyelembevételével több lehetséges fejlődési irány meghatározásával, hatásuk vizsgálatával, vázoljuk fel a jövőképet.

A SWOT-elemzés felülvizsgálata és szükség szerű módosítása az új helyzetelemzés alapján különös tekintettel arra, hogy a SWOT egyes megállapításai a helyzetelemzésre támaszkodik.

A SWOT-elemzés a helyzetelemzéshez (önértékeléshez) kapcsolódó eszköz, amelyet a kijelölt terület helyzetértékeléshez használtunk fel. A módszer az érintettek véleménye alapján egy gyors helyzetelemzés – erősségek, gyengeségek, lehetőségek, veszélyek területeken –a területfejlesztésben.

A módszer célja feltárni a kistérség egészének vagy egyes kiemelten fontos területének erősségeit, azaz a működésnek azokat az összetevőit, amelyeket magas színvonalon tud nyújtani, illetve gyengeségeit, vagyis azokat a területeket, amelyek nem kellően vagy nem kielégítően fejlődtek a belső és/vagy a külső érintettek szerint. A módszer segítségével számba lehet venni a kijelölt terület lehetőségeit és buktatóit, illetve ezek összefüggéseit. Rendezni lehet a rendelkezésre álló információkat, amelyekből következtetéseket lehet majd levonni.

[A SWOT elemzés a kistérség jelenlegi állapotának elemzéséből indul ki, és alapul szolgál a fejlesztési stratégia céljainak kidolgozásához, illetve a fejlesztési célok és prioritások kitűzéséhez. Az Esztergom és Nyergesújfalu Kistérség legfontosabb erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és a kistérséget érintő lehetséges veszélyeket az alábbi négy táblázat összegzi.](#)

2.1.1. Belső adottságok

Erősségek	Gyengeségek
Társadalmi-szociális helyzet	
1. Hagyományőrzés	1. Negatív tendenciák a demográfiában (előregedés, alacsony az elveszültek száma, magas az elvándorlás)
2. Jó foglalkoztatottsági mutatók	2. Közép és felsőfokú oktatás gyengesége
3. Nemzetközi partnerkapcsolatok	3. A gazdaság fejlettségéhez képest mérsékelt nyelvtudás
4. Időskorúak szociális alapellátása	4. Az egészségügyi ellátás hiányosságai

<p>5. Sporthagyományok</p> <p>6. Nemzetiségek sokszínűsége</p> <p>7. A bányászat, mint megszűnő mesterség térségi összetartó ereje, társadalmi kapcsolatok kiszélesedése</p> <p>8. Megfelelő iskolázottsági szint, egyes iparágakhoz kapcsolódó szakképzettségi szint magas, jelen van a jól felkészült ipari szakembergárda</p>	<p>5. Térségi média hálózatok működésének összehangolása, térségi TV rendszer hiánya</p> <p>6. Gyenge lobbitevékenység</p> <p>7. Információáramlás lassú</p> <p>8. Oktatás szervezetlensége</p> <p>9. Kistérségi összefogás</p> <p>10. Kistérségi intézmény (felállítása) hiánya (adatgyűjtés, elemzés, modellezés, programozás, információtovábbítás, szervezés...)</p> <p>11. Civil szervezetek társadalmi aktivitása működésének hatékonysága gyenge</p> <p>12. A meglévő teleházak szolgáltatása egysíkú</p> <p>13. Rossz tömegközlekedés</p>
Környezeti állapot	
<p>10. Kedvező természeti adottságok</p> <p>11. Rétegvízi források</p> <p>12. Felszíni vízfolyásokban való gazdagság (Duna)</p> <p>13. Kedvező rekreációs adottságok</p> <p>14. Levegő imissziós monitoring rendszer megléte</p> <p>15. Térségi környezetvédelmi program megléte, mely lehetővé teszi a pályázatokon való indulást, a szakmailag megalapozott beruházások kezdeményezését</p> <p>16. Magas a természetvédelmi területek aránya</p>	<p>14. Elavult tájhasználat</p> <p>15. A mezőgazdaság és az ipar által terhelt területek aránya magas</p> <p>16. Talajadottságok, alacsony aranykorona értékű földek</p> <p>17. Élővilág tévesztése</p> <p>18. Hulladékkezelés, -gazdálkodás bizonytalansága</p> <p>19. Zöldterület-gazdálkodás</p> <p>20. Illegális hulladéklerakók megléte, szennyvíz élővízbe vezetése</p> <p>21. Vízmegtartás rendszerének kiépítése hiányzik</p> <p>22. Felszínivíz-elvezetés, vízrendezés belvízvédelem</p>
Gazdaság	
<p>17. Iparterületek bősége</p> <p>18. Központi közlekedési fekvés</p> <p>19. Multinacionális vállalatok megjelenése</p> <p>20. Megfelelő szerkezetváltás</p> <p>21. Átlagot meghaladó infrastrukturális mutatók</p> <p>22. Barnamezős iparterületek bősége</p> <p>23. Széleskörű pénzügyi és banki szolgáltatások elérhetősége</p> <p>24. Kis- és középvállalkozások magas aránya</p> <p>25. Vadgazdálkodás, vadásztatás</p> <p>26. Kedvező földrajzi fekvés</p> <p>27. Kiváló turisztikai adottság (bor, lovas, bakancsos, sport, horgász, falusi)</p>	<p>23. Sok a kényszervállalkozó</p> <p>24. Együtműködési hiányosságok</p> <p>25. Agrárfoglalkoztatás visszaesése</p> <p>26. Tulajdonviszonyok rendezetlensége</p> <p>27. A mezőgazdasági tevékenység és a résztvékenységek összehangolása</p> <p>28. Rendezetlen idegenforgalmi látnivalók, kínálat programcsomagok hiánya</p> <p>29. Vasúti, közúti közlekedés</p> <p>30. Telekommunikációs infrastruktúra</p> <p>31. Kereskedelem, vendéglátás, szolgáltatás</p> <p>32. A tercier és quaterner ágazat</p> <p>33. Építési telek és építési kedv hiánya</p> <p>34. Gyenge marketing tevékenység</p> <p>35. Vállalkozók versenyképessége átlagon aluli</p> <p>36. Vállalkozók tevékenységi köre egysíkú</p> <p>37. Vendégéjszakák száma alacsony</p> <p>38. Budapest közelsége</p>

2.1.2. Külső környezet

Lehetőségek	Veszélyek
Társadalmi-szociális helyzet	
<p>1. Humán erőforrás-gazdálkodás fejlesztése</p> <p>2. Civil szerveződések megerősödése, térségi összefogás</p> <p>3. Az elnéptelenedés csökkentése</p>	<p>1. A kistérségi fejlesztések elmaradása vagy lassúsága</p> <p>2. A tercier, quaterner ágazat nem fejlődik kellőképpen</p> <p>3. Nem megfelelő kommunikáció a civil, az önkormányzat,</p>

<p>4. Térségi szemlélet az egészségügyi ellátórendszerben 5. Térségi szemlélet az oktatási rendszerfejlesztés területén 6. A „Szilícium-völgy” közelségének kihasználása 7. A nemzetközi kapcsolatok kibővülése, sokrétűvé válása 8. Rekreációs adottságok kihasználása 9. Hagyományörzés további fejlesztése 10. Kistérségi intézmény felállítása 11. Tömegközlekedés javítása</p>	<p>és a gazdasági szféra között 4. Szemlélet lassú változása 5. Rugalmatlanság a szektorok közötti kapcsolattartás területén 6. Nem megfelelő a térségek közötti kommunikáció 7. Szuburbanizáció erőteljes térhódítása, q települési arculat globalizációja, elidegenedés</p>
Környezeti állapot	
<p>12. Természeti környezet, táj védelme 13. Területrendezési terv készítése 14. Mezőgazdaság szerkezetváltása 15. Az intenzív szántóföldi gazdálkodást felváltani, más művelési módra 16. A talajvédelmi intézkedések bevezetése</p> <p>17. A biogazdálkodás elterjesztésének támogatása</p> <p>18. Állóvizek kialakításának lehetőségét felmérni 19. Erdőtelepítés 20. Uniós előírásokról a tájékoztatás megszervezése 21. Térségi hulladékgazdálkodási terv készítése 22. Települési zöldfelület növelés 23. Korszerű tájhasználat kialakítása 24. Talajvíz megfigyelő monitoring rendszer kiépítése 25. Környezeti szemlélet kialakítása 26. Környezeti elemek állapotának ismeretében programozás alapján környezetvédelmi beruházások kezdeményezése</p>	<p>8. Illegális hulladéklerakók szaporodása 9. Környezeti szemlélet lassú változása 10. Felszíni- és felszín alatti vízszennyezés fokozódása 11. Talajerózió, -szennyezés fokozódása</p> <p>12. Közlekedés, a mezőgazdasági, és az ipari technológia okozta zaj- és légszennyeződés fokozódása 13. Kihasználhatlanok maradnak a táji adottságok, az idegenforgalom nem fejlődik</p>
Gazdaság	
<p>27. Csomópont ("klaszter") fejlesztése</p> <p>28. Összehangolt idegenforgalmi fejlesztési terv készítése 29. Közúthálózat, utak fejlesztése a felszíni csapadékvíz elvezetéssel együtt 30. Más társulás településeivel együttműködések kialakítása 31. Zöldturiztika fejlesztése 32. Szálláshelyek bővítése, minőségfejlesztése</p> <p>33. Vállalkozásfejlesztés, Vállalkozók Háza 34. Legeltető állattartás elterjesztése 35. Barnamezős területek újrahasznosítása</p> <p>36. Marketing tevékenység fejlesztésével az image javítása 37. Információáramlás felgyorsítása, telekommunikáció fejlesztése</p>	<p>14. A fejlett sávokba irányuló népességkoncentráció, a térségen belüli egyenetlen gazdasági fejlődés, a belső Gerecse területek leszakadása 15. A beruházásokra fordítható központi források elmaradnak, magas a saját erő arány 16. Hiányzó piaci információk, források, koordinálatlan beszállítói hálózat 17. Kistérségi, megyei, regionális együttműködés hiánya</p> <p>18. A vállalkozók versenyképtelenek maradnak 19. Beruházási lehetőségek kihasználhatlanok maradnak, érdektelenség 20. Rugalmatlanság a gazdaság területén 21. Nem megfelelő PR 22. Közműszolgáltatók monopolhelyzete, gazdasági előnnyel való visszaélés 23. A mezőgazdaság elsorvadása</p>

2.1.3. A térség fejlesztésének lehetséges irányai

Erős pontok

1. Hagyományörzés
2. Jó foglalkoztatottsági mutatók
3. Nemzetközi partnerkapcsolatok

Gyenge pontok

1. Negatív tendenciák a demográfiában (előregedés, alacsony az élveszületések száma, magas az elvándorlás)
2. Közép és felsőfokú oktatás gyengesége, ill. hiánya
3. A gazdaság fejlettségéhez képest mérsékelt nyelvtudás

4. Időskorúak szociális alapellátása	4. Az egészségügyi ellátás hiányosságai
5. Sporthagyományok	5. Térségi média hálózatok működésének összehangolása, térségi TV rendszer hiánya
6. Nemzetiségek sokszínűsége	6. Gyenge lobbis tevékenység
7. A bányászat, mint megszűnő mesterség térségi összetartó ereje, társadalmi kapcsolatok kiszélesedése	7. Információáramlás lassú
8. Megfelelő iskolázottsági szint, egyes iparágakhoz kapcsolódó szakképzettségi szint magas, jelen van a jól felkészült ipari szakembergárda	8. Oktatás szervezetlensége
10. Kedvező természeti adottságok	9. Kistérségi összefogás
11. Rétegvízi források	10. Kistérségi intézmény (felállítás) hiánya (adatgyűjtés, elemzés, modellezés, programozás, információtovábbítás, szervezés...)
12. Felszíni vízfolyásokban való gazdagság	11. Civil szervezetek társadalmi aktivitása működésének hatékonysága gyenge
13. Kedvező rekreációs adottságok	12. A két meglévő teleház szolgáltatása egysíkú
14. Levegő immisziós monitoring rendszer egy részének megléte	13. Rossz tömegközlekedés
15. Térségi környezetvédelmi program megléte, mely lehetővé teszi a pályázatokon való indulást, a szakmailag megalapozott beruházások kezdeményezését	14. Elavult tájhasználat
16. Magas a természetvédelmi területek aránya	15. A mezőgazdaság és az ipar által terhelt területek aránya magas
17. Iparterületek bősége	16. Talajadottságok, alacsony aranykorona értékű földek
18. Központi közlekedési fekvés	17. Élővilág tévesztése
19. Multinacionális vállalatok megjelenése	18. Hulladékkezelés, -gazdálkodás bizonytalansága
20. Megfelelő szerkezetváltás	19. Zöldterület-gazdálkodás
21. Átlagot meghaladó infrastrukturális mutatók	20. Illegális hulladéklerakók megléte, szennyvíz élővízbe vezetése
22. Barnamezős iparterületek bősége	21. Vízmegtartás rendszerének kiépítése hiányzik
23. Széleskörű pénzügyi és banki szolgáltatások elérhetősége	22. Felszínvíz-elvezetés, vízrendezés belvízvédelem
24. Kis- és középvállalkozások magas aránya	23. Sok a kényszervállalkozó
25. Vadgazdálkodás, vadásztatás	24. Együtműködési hiányosságok
26. Kedvező földrajzi fekvés	25. Agrárfoglalkoztatás visszaesése
27. Kiváló turisztikai adottság (bor, lovas, bakancsos, sport, horgász, falusi)	26. Tulajdonviszonyok rendezetlensége
	27. A mezőgazdasági tevékenység és a résztvevők összhangolása
	28. Rendezetlen idegenforgalmi látnivalók, kínálat programcsomagok hiánya
	29. Vasúti, közúti közlekedés
	30. Telekommunikációs infrastruktúra
	31. Kereskedelem, vendéglátás, szolgáltatás
	32. A terciér és quaterner ágazat
	33. Építési telek és építési kedv hiánya
	34. Gyenge marketing tevékenység
	35. Vállalkozók versenyképessége átlagon aluli
	36. Vállalkozók tevékenységi köre egysíkú
	37. Vendégéjszakák száma alacsony
	38. Budapest közelsége

2.1.4. Stratégiai irányok

LEHETŐSÉGEK	
<p>Váltás – orientált stratégiát támogató helyzetek</p> <p>Gyengeségek - Lehetőségek</p> <p>Az elnéptelenedés csökkentése.</p> <p>Regionális szemlélet az egészségügyi ellátórendszerben.</p> <p>Mezőgazdaság szerkezetváltása.</p> <p>Az intenzív szántóföldi gazdálkodást felváltani, más művelési módra.</p> <p>A talajvédelmi intézkedések bevezetése.</p> <p>A biogazdálkodás elterjesztését támogatni, előadásokat, tanfolyamokat szervezni.</p> <p>Állóvizek kialakításának lehetőségét felmérni.</p> <p>Erdőtelepítés.</p> <p>Összehangolt idegenforgalmi fejlesztési tervek készítése.</p>	<p>Offenzív stratégiát támogató helyzetek</p> <p>Erősségek - Lehetőségek</p> <p>Humán erőforrás-gazdálkodás.</p> <p>Természeti környezet, táj védelme, adottságok kihasználása, idegenforgalom fejlesztése.</p> <p>Településrendezési tervek készítése.</p> <p>Csomópont ("klaszter") kialakítása.</p> <p>Kistérségi központi szerep felerősítése.</p> <p>Nemzetközi partnerkapcsolatok erősítése, kiszélesítése.</p> <p>Vízi turisztika és halgazdálkodási hálózat kialakítása.</p> <p>Barnamezős beruházások indítása, vállalkozási övezetek létesítése.</p> <p>KKV megerősödése, szervezett együttműködése.</p>

<p>Közúthálózat, utak fejlesztése, korszerű közlekedés (vasút, közút, stb.). Más társulás településeivel együttműködések kialakítása. Korszerű tájhasználat. Felhagyott és illegális hulladéklerakó rekultivációja, ill. felszámolása, korszerű hulladékgazdálkodási rendszer kiépítése. Térségi médiahálózat szervezése, információáramlás gyorsítása. Oktatás fejlesztése. Kistérségi intézmény felállítása, hatékony működtetése, kistérségi összefogás. Civil szerveződések térségi összefogása megvalósul, társadalmi aktivitásuk, működésük hatékonysága nő. Idegenforgalom fejlesztés. Vállalkozók közötti együttműködés erősítése. Marketing tevékenység fejlesztése, kedvező image kialakítása. Tercier, quaterner ágazat megerősödése.</p>	<p>Hagyományörzés.</p>
<p>GYENGESÉGEK</p>	<p>ERŐSSÉGEK</p>
<p>Defenzív stratégiát támogató helyzetek Gyengeségek - Veszélyek A kistérségi fejlesztések elmaradása vagy lassúsága A tercier ágazat nem fejlődik kellőképpen A beruházásokra fordítható központi források elmaradnak Hiányzó piaci információk, források, koordinálatlan beszállítói hálózat Kistérségi, megyei, regionális együttműködés hiánya Korszerűtlen tájhasználat, környezetterhelés nő Természeti értékek kihasználatlanok maradnak, idegenforgalom nem fejlődik. Lassú információáramlás, információhiány Továbbra is gyenge marketing, lobbis Egészségügyi ellátórendszer tovább gyengül Nem lesznek versenyképesek a magyar vállalkozók az EU piacán Határmenti és térségközi kapcsolatok gyengülnek, nem alakulnak ki</p>	<p>Diverzifikált stratégiát támogató helyzetek Erősségek - Veszélyek Térségi dekoncentráció felerősödése Barnamezős területek fokozott környezetterhelést jelenthetnek</p>
<p>VESZÉLYEK</p>	

2.1.5 Probléma és célfa

TÁRSADALMI-SZOCIÁLIS HELYZET

PROBLÉMÁK

Civil szerveződések

1. Civil szerveződések alacsony szintje
2. Elöregedő népesség
 - 2.1 Kevés építési telek
 - 2.2 Települések népességmegtartó ereje gyenge
 - 2.3 Nem átgondolt a lakáspolitiká
 - 2.4 Rossz közlekedési viszonyok
3. Nincs hagyománya az idegenforgalomnak
4. Telekommunikáció fejletlen
5. Szellemi értékek, hagyományok védelme nem kielégítő
 - 5.1 Nincsenek civil házak, klubházak
 - 5.2 Civil szervezetek informatikai és eszközállománya gyenge
 - 5.3 Civil szervezetek jogsegélyszolgálat nem megoldott
 - 5.4 Civil szerveződések alacsony szintűek
 - 5.5 Civil szervezetek működése alacsony szintű
 - 5.6 Nem megfelelő a civil szervezetek marketing tevékenysége

A vidéki élet nem vonzó

Határmenti kapcsolatrendszer gyenge

GAZDASÁG

Infrastrukturális beruházások

1. Közlekedés fejletlen
 - 1.1 Utak, vízelvezető árkok állaga nem megfelelő
 - 1.2 Összehangolatlan közlekedés (közút, vasút, ...)
 2. Közműhálózat hiányos, bővítés szükség szerint
 - 2.1 Korszerűtlen közvilágítás
 3. Fejletlen turisztikai úthálózat
 4. Informatikai infrastruktúra hiányos
 - 4.1 Telekommunikáció kiépítése nem történt meg
 - 4.2 Táv munka végzésének feltételei kiaknázatlanok
 - 4.3 Informatikai eszközállomány alacsony (önk., civil, gazdasági szférában)
 - 4.4 Teleház kevés, meglévők működése szervezetlen
- A gazdaságban magas az ipari aránya**
- 1 Szétaprózódott és kényszervállalkozók működnek
 - 1.1 Szervezetlen a vállalkozói érdekvégyenesítés
 - 1.1.1 Kiegyensúlyozatlan a vállalkozói és a közszféra kapcsolata

3. Stratégiai Program

3.1. Általános célkitűzések

A településfejlesztés alatt korántsem csak az infrastruktúrát, valamiféle al- és felépítményt, tehát a fizikálisan is láthatót, érzékelhetőt értjük. A településfejlesztésről szóló program a helyi polgár kényelmének és kellemének minden részletkérdésére kiterjed. Mindarra, ami az egyéni, a családi és a társas élet, a közösségi lét helyi feltételei.

Az emberi társadalom fejlődésének alapvető, mondhatni végső célja az EMBERI JÓLÉT, az ÉLET MINŐSÉGÉNEK JAVÍTÁSA. E célt segíti a gazdaság fenntartható fejlesztése, a természeti és kulturális erőforrások, adottságok megőrzése, védelme.

A település meghatározó általános célkitűzésévé tüzte ki az elvándorlás megelőzését, a munkahelyteremtés elősegítését, az esélyegyenlőség kialakítást, a vidéki környezetminőség megóvását, és javítását.

Az összhanghoz, harmóniára törekvéshez hozzátartozik, hogy a szűkebb "haza", lakókörzet, település, annak határain túl is jól érezzük magunkat, összhangban tervezzünk és éljünk a közösségi ügyekben. Ezért van az, hogy nem izolált programkészítésben és megvalósításban kell gondolkodni.

Fennáll annak a veszélye, hogy a – csatlakozást követően - termelők nagy számban tönkremennek, illetve a realizált jövedelem a megélhetést sem biztosítja, nem beszélve a szükséges fejlesztésekről. Ennek megfelelően további célkitűzés olyan versenyképes gazdasági kistérség (település) kialakítása, amely elég homogén és rugalmas ahhoz, hogy a vállalkozások számára mindenütt lehetővé tegye a növekedésükhöz szükséges szolgáltatásukhoz való hozzájutást, a költségmegtakarítások kihasználását és a belső valamint a külső piacok meglévő potenciáljához való hozzájutást.

3.2. Sajátos (speciális) célkitűzések

A településfejlesztésre vonatkozó terveknek a helyi adottságokra, regionális tényezőkre kell épülnie, támogatnia kell a helyi kezdeményezéseket, minden lehetséges módon a belső erőkre támaszkodó fejlődést kell elősegítenie:

- 2. a tervekben és döntésekben az embereknek és problémáiknak kell központi szerepet játszania,**
- 3. a kistérség értékeit, a hagyományos családi életet kell megőrizni annak érdekében, hogy a fiatalok fejlődését és a közösségbe való beépülésüket elősegítsük,**
- 4. a közösségi önazonosságot, az önbizalmat, az együttműködést, a kreativitást meg kell erősíteni,**
- 5. a kistérség kulturális és történelmi jellemzőit meg kell őrizni, elő kell segíteni kibontakozásukat,**
- 6. segíteni kell a sokoldalúság kialakulását, valamint a kistérségben élők közötti kapcsolatok fejlődését.**

A specifikus célok megválasztása segít a szükséges beavatkozási területek meghatározásában is, így könnyebb azonosítani a térségi fejlesztési terv szempontjából leglényegesebb megfontolásokat.

A gazdasági versenyképesség mellett egy másik előfeltétel a **humán erőforrások jobb kihasználása**. Ennek a célkitűzésnek két oldala van. Egyfelől jobb minőségű humán tőkét jelent, amely a munkaerő megfelelő képességét, készségeit és tudását takarja, így a meglévő

munkaerő hatékonyabb felhasználását teszi lehetővé. Másfelől a foglalkoztatásból kieső emberek tehetségét, tudását és munkaképességét termelő jellegű tevékenységekre kell fordítani, azokban kamatoztatni. Ennek következtében jobban ki lehet aknázni a meglévő humán tőkét és munkaerőt, így nő az egy főre eső jövedelem is.

Az Esztergom és Nyergesújfalu kistérség gazdaságának természetföldrajzi alapjait a Duna völgye, a Pilis és Gerecse hegység ásványkincsei, erdőművelésre alkalmas erdőségei, gyepterületei s a köztük meghúzódó völgyek, medencék mezőgazdasági művelésű területei jelentik.

Az ásványkincsek bányászatára, feldolgozására épülő ipar a bányák többségének kimerülésével átstrukturálódott, ez fokozta a településeken a helyi kisipar bővülése mellett, az ingázás felerősödését, Esztergomban és Nyergesújfalun pedig új, dinamikus fejlődő iparágak megtelepedését eredményezte. Néhány községben részben a még működő bányászatra (dolomit, mészkő) alapozott ipar (Lábatlan, Süttő), ipari tevékenység folyik. Fentiekben túl a mezőgazdasági tsz-ek melléküzemági tevékenysége szolgált alapul a községi ipar kialakulásához (pl. Tát).

A rendszerváltozást követően gyökeresen megváltoztak a mezőgazdaság földhasználati és tulajdonviszonyai, és átalakult a gazdálkodás szervezeti rendszere, üzemi struktúrája is. A változásokkal párhuzamosan felszínre kerülő feszültségekkel egy időben a hazai és az exportpiacokon is jelentős piacvesztés következett be. A szervezeti változások – többek között a korábbi tulajdonosok természetbeni kárpótlása, az állami és a szövetkezeti vagyon nevesítése miatt – jelentős mezőgazdasági tőke kivonást okoztak, amelynek még részleges visszapótlását sem tette lehetővé a termelés kritikusan alacsony jövedelmezősége. A termelésre visszahatott a csökkenő hazai kereslet, amit a gyakorlatilag nyitottá vált hazai élelmiszerpiac, a fokozódó élelmiszer import a hagyományos bel- és külpiacok szinte egy időben történt elvesztésével is súlyosbított.

A jövedelmi különbségek mérsékléséhez mindenképp előtérbe kell tartani a tartós és kiegyensúlyozott gazdasági növekedésre van szükség. Ennek előfeltétele egy nemzetközi viszonylatban is jól teljesítő, versenyképes gazdaság megteremtése. Egy olyan viszonylag kis méretű, nyitott gazdaság esetében, jól működő vállalkozásokra és az ilyen jellegű tevékenységeknek kedvező feltételek biztosítására van szükség. Ezért a fejlesztési stratégia specifikus célkitűzése a versenyképesebb gazdaság megteremtéséhez a **gazdasági szerkezet (ipar, mezőgazdaság) átalakítása**.

A környezetvédelem, környezetfejlesztés a volt bányaterületek rekultiválásától az erdőtelepítésen keresztül a hulladékkezelés megoldásáig, a felszíni vízrendezésig, ugyancsak számos feladat megoldását igényli a kistérségben. A vidéki lakosság életminőségének és életkörülményeinek fejlesztése a megfelelő vidéki infrastruktúra, a vonzóbb települési környezet valamint a vidéki közösségek erősítése, a természeti és kulturális örökségeinek megőrzése és fejlesztése révén valósul meg.

Környezet-tudatos tájhasználat a települési szintű környezetvédelem javítására kívánja helyezni a hangsúlyt úgy, hogy támogatja az energiagazdálkodást, a szennyeződés ellenőrzését, növeli a környezetbiztonságot, illetve erősíti a természet védelmét. A kistérség lakossága – Esztergom, Nyergesújfalu és Lábatlan kivételével –, falvakban él, ahol fontos az ivóvíz-minőségének javítása, a felszíni- és felszín alatti vizek védelme érdekében minden településen, ipari és mezőgazdasági területen döntő fontosságú a megfelelő szennyvíz-gazdálkodás és kezelés kialakítása. A specifikus cél szintén támogatja a hulladékgazdálkodást (állati, kórházi, építési- és bontási hulladék), mivel az infrastruktúra minősége, illetve a hozzá kapcsolódó szolgáltatások messze nem érik el kistérségben az EU színvonalát. Támogatásban részesül továbbá az integrált zaj- és levegő-szennyezettség

monitoring-hálózatának fejlesztése, ami segítséget nyújt a különösen magas szennyezettségű területek azonosításához, forrásainak feltárásához, hogy később, ezen területek kármentesítése sikeresen megvalósulhasson.

A cél a háztartási megújuló energiaforrások használatának fokozatos növelése, hogy ezzel csökkentjük az importált energiafüggőséget, illetve az energiatermelés okozta negatív környezeti hatásokat. Ezért az energia hatékonyság növelését, a hulladék csökkentését és ellenőrzését támogató eszközök és rendszerek bevezetéséhez támogatást nyújt a KKV-k részére.

A föld szennyeződéseinek felszámolása továbbra is kihívás marad, különösen az elmúlt évtizedek ipari- és katonai „hagyatéka” jelent veszélyt a felszín alatti vizekre és ivóvízbázisokra. A prioritás azokra a területekre helyezi a hangsúlyt, ahol a legnagyobb veszély fenyegeti a környezetet.

A **környezet-tudatos tájhasználat**, a gazdag biodiverzitás, a természetes tájképi hagyaték megőrzése és fenntartása, továbbá az élő és élettelen természeti örökségek védelmi szintjének megerősítésére is szükség lesz.

Kistérség-építés célja, hogy a térségi belső kohézió növekedjék, ugyanakkor minél sokoldalúbb kapcsolatok alakuljanak ki a szomszédos településekkel, más fejlődést képviselő központokkal. A célcsoporton belül kiemelt jelentősége van az elérhetőségnek (kommunikáció, közlekedés), a megfelelő külső és belső kapcsolatok kiépítésének, a belső térségi különbségek csökkentésének, a települések ügyeit kezelni tudó szervezet és intézményrendszer kialakításának. A kistérség valójában összekapcsoló elemek hálózata kell legyen.

Fontos cél a vidék népességmegtartó képességének fokozása, ennek keretében alternatív foglalkoztatási lehetőségek (beszállítás, turizmus, termékfeldolgozás) keresése, illetve elterjesztése, valamint fel kell eleveníteni és széles körben megismertetni az egyes tájegységek kézműves jellegű, illetve feldolgozó tevékenységét. A vidék építészeti és kulturális értékeinek és hagyományainak megőrzése, falumegújítások támogatása, a helyi értékek védelme, felújítása, a természeti és építészeti örökség összhangjának biztosítása. A kistérség értékeit, a hagyományos családi életet kell megőrizni annak érdekében, hogy a fiatalok fejlődését és a közösségbe való beépülésüket elősegítsük.

A fejlesztés harmadik specifikus célkitűzése – kapcsolódva a vidékfejlesztéshez – a települések felújítása, a vidéki hagyományok és tájjellegű, vagy tárgyi értékek megőrzése.

3.3. A kistérség célstruktúrája és alprogramjai

Kapcsolódó specifikus nemzeti célok	Specifikus célkitűzések	Általános cél	Prioritások	Alprogramok
NVT AVOP GVOP HEFOP KIOP ROP INTERREG	I. Humán erőforrás fejlesztése	É L E T M I N Ő S É G J A V Í T Á S A	A civil társadalom fejlesztése	I.1 Civil szféra erősítése I.2 A vidéki életmód vonzóvá tételéhez, az életkörülmények javításához szükséges fejlesztések I.3 Határmenti kapcsolatrendszer bővítése I.4 Esélyegyenlőség megteremtése I.5 Oktatás, képzés, pedagógiai rendszerfejlesztés I.6 Egészségügyi és szociális rendszer fejlesztése I.7 Összehangolt a munkaerő-piaci kereslet-kínálat I.8 Közművelődés fejlesztése
	II. Gazdasági szerkezet átalakítása		A gazdaság versenyképességének	II.1 Iparszerkezet átalakítása II.2 Mezőgazdasági szerkezet átalakítása

III. Környezettuda tos tájhasználat		javítása	II.3 Idegenforgalom fejlesztése
		Korszerű tájhasználat	III.1 Szennyvízkezelés megoldása III.2 Hulladékgazdálkodási rendszer kiépítése III.3 Zaj- és levegőszennyezés mérséklése III.4 Talajszennyezés III.5 Zöldfelület növelése ökológiai folyosók kialakítása III.6 Természetvédelem
IV. Kistérség- építés		A kistérség felzárkóztatása	IV.1 Infrastrukturális beruházások IV.2 Kommunikációs és közlekedési hálózatok fejlesztése IV.3 Kapcsolatépítés a szomszédos kistérségekkel IV.4 Helyi értékek védelme, felújítása, a természeti és építészeti örökség összhangjának biztosítása IV.5 Települések felújítása, a vidéki hagyományok és tájjellegű, vagy tárgyi értékek megőrzése IV.6 Kistérségi-tudat erősítése

3.4 Stratégia

A területi és regionális koncepcióból kiindulva Esztergomot, mint térség-szervező központot, a kistérség iparfejlesztés centrumát és Lábatlant, Nyergesújfalut, Dorogot ipari térség meghatározó tagjaként pozicionáljuk. Az Esztergom és Nyergesújfalu kistérségben a táj- és természetvédelem, valamint a mezőgazdaság előtérbe helyezése kitörési pontot jelenthet.

Ennek megfelelően – helyzetfeltárásban taglalt földrajzi közelség a térség községeivel az egyes gazdasági- és életfolyamatok együttintézésének a mindennaposságát is jelenti. Amellett, hogy az együttéléshez a közlekedési infrastruktúrát megfelelő minőségben és biztonsággal meg kell teremteni és fenntartani, nem elhanyagolható a térségi székhely munkahelyként befogadó szerepe a tagönkormányzatok lakosai számára.

Az Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulás Fejlesztési Koncepció Stratégia fejezete az előző bekezdésekben vázolt három specifikus cél alapján épül fel.

3.4.1. Humánerőforrás fejlesztése I. cél

A társadalmi környezet fejlesztés célja a település népességének kedvezőbb életkörülmények és megélhetési (fogyasztási) viszonyokat biztosítani, a humánerőforrások bővülő hasznosítását ösztönözni, a helyi közösségi kezdeményezések támogatása. A kulturális örökség megóvása, rehabilitációja, a tájhoz kötődő kulturális hagyományok erősítése.

A település szintjén a meglévő értékes adottságok összehangolása, azok együttműködése révén a potenciálok megsokszorozása, s ezzel egy tartós, egyben versenyképes jövőépítés alapjainak a kimunkálása.

A humán erőforrás fejlesztése az oktatásban, az oktatási intézmények terén, a nyelvoktatás eredményesebbé tételében. A humán egészségügyi, szociális intézkedések anyagi lehetőségeinek bővítése által a hátrányos helyzetű lakossági, etnikai, nemzetiségi csoportok felzárkóztatása a jobb körülmények között élő lakossághoz. Ennek szerves, elengedhetetlen része az információhoz való hozzájutás elősegítése. Az önkormányzat informatikai rendszerének kiépítése és a lakosság felé történő továbbírnyítása az aktív, értékes polgárok

számának növelése, az értelmes, öntudatos, környezetével együtt gondolkodó, azért tenni akaró, egészséges lokálpatrióta személyiségnevelés érdekében.

A humán tőke bizonyítottan a világgazdaság hosszú távú növekedésének kulcstényezője, és ez a tendencia várhatóan a jövőben is érvényes lesz. Ennél fogva a kistérségnek ezen a téren is fejlődnie kell, ha nem akar leszakadni az környező térségektől. Ugyanakkor a képzetebb társadalom révén az kistérség a világgazdaság ciklikus ingadozásaival is könnyebben megbirkózhat.

A széles körben érvényesített akciók a humán erőforrások jobb felhasználását eredményezhetik. Az aktív **munkaerő-piaci politikák javítása** és előmozdítása, a munkanélküliség további csökkentése és a munkaerő-piaci intézmények megerősítése, együttesen emelik a foglalkoztatást.

A **hátrányos helyzetű csoportok** – például romák – társadalmi, foglalkoztatásbeli diszkriminációjának felszámolása erősíti a társadalmi kohéziót. Ezen társadalmi csoportok leginkább a fejlődésben visszamaradott kistérségekben találhatók meg. Ha már az iskolarendszerben biztosítható az esélyegyenlőség, és erősítik a társadalmi befogadást, akkor nőnek ezen csoportok jövőbeli munkaerő-piaci lehetőségei.

A nők szerepe a gazdasági fejlődés folyamatában úgy erősíthető meg, ha könnyebben hozzáférnek az oktatási, képzési és foglalkoztatási lehetőségekhez. Emellett támogatni kell az **esélyegyenlőség** érvényesülését előmozdító munkaadókat és képzési intézményeket,

A tudás és az ismeretek gyors fejlődése miatt minden embernek folyamatosan képeznie kell magát. Ennek következtében a tanulás **egész életen át tartó tanulássá**, tevékenységgé válik, amelynek alapjait már az általános iskolai képzésben le kell fektetni.

Azok a lépések, amelyek növelik a kis- és közepes vállalkozások, valamint az egyéni vállalkozók munkaerő-keresletét, javítják rugalmasságát, bővítik a **vállalkozók ismereteit** és emelik a vállalkozás sikerének esélyeit, nemcsak a jobb foglalkoztatás, hanem a jobb minőségű humán tőke megteremtését is előmozdítják.

Az **oktatás** infrastruktúrája helyenként kifejezetten gyenge, és az elavult, rossz minőségű épületek és berendezések miatt az oktatás nem képes megfelelni az elvárásoknak. A helyzet csak megfelelő infrastrukturális befektetések révén orvosolható, mert ez közvetlenül is hozzájárul az oktatás minőségi megújításához.

A lakosság rossz **egészségi** állapota komolyan akadályozza a foglalkoztathatóságot, így magas inaktivitási rátához és a munkában eltöltött évek rövidüléséhez vezet. Az egészségügyi szolgáltatásokat nyújtó intézmények közötti kommunikációt és a berendezések korszerűsítését előmozdító akciók felszámolhatják az egyik legfontosabb szűk keresztmetszetét az ágazatnak. Ezen intézkedések így hozzájárulnak a minőségi munkaerő biztosításához és a termelőszektor versenyképességének emeléséhez.

A **környezethez** kapcsolódó akciók elősegítik a foglalkoztathatóságot, mert javítják a lakosság egészségét. Számos területen van szükség a környezet és a környezetvédelem fejlesztésére. Az ehhez kapcsolódó intézkedések előmozdítják a foglalkoztathatóságot, mert minőségi környezetet teremtenek a kistérségben élő munkaerő számára.

A társadalmi differenciálódás mérsékléséhez, a piacgazdaság változó körülményeihez való jobb alkalmazkodási készség kialakításához szükséges, de nem elégséges az iskolázottság. Alapvető fontosságú a népesség **műveltségi, kulturális színvonalának** növelése, amely az alkalmazkodóképességhez szükséges magatartási, viselkedési normákat határozza meg. A kulturális ellátás alapja a helyi művelődési színterek (művelődési ház, közművelődési könyvtár, teleház, stb.) működtetése. A település kultúrájának eltérő vonásait az itt élők nemzetiségi hovatartozása, népi kulturális öröksége is meghatározza.

3.4.2. Gazdasági szerkezet átalakítás II. cél

Az Esztergom és Nyergesújfalú Többcélú Kistérségi Társulás Fejlesztési Konceptió Stratégia célja a kistérség és települései versenyképességének erősítése nemzetközi és EU szinten egyaránt. E cél kiválasztását az alacsony termelékenység, a tőkehiány, az alacsony technológiai szint, a gyenge KKV szektor, a mezőgazdasági potenciál rossz kiaknázottsága, és a modern információs technológiai alkalmazások alacsony kihasználtsága, az információs társadalom eredményeinek gyenge felhasználása, az elavult közlekedési infrastruktúra, valamint a kistérség idegenforgalmi adottságainak nem megfelelő kihasználtsága indokolja.

A cél, olyan feltételek megteremtését igényli, amelyek a **termelői szektor** jövedelemteremtő képességét erősítik a kistérségben. A jobb termelékenység és hatékonyság a felzárkózási folyamat elengedhetetlen eleme. A termelékenység fokozása számos tényező függvénye.

A **versenyképesség** különösen függ a KKV szektor helyzetétől. A kis- és közepes vállalkozások megújult technológiája, menedzsmentkészségei, jobb tőkepiaci pozíciója, fejlettebb üzleti infrastruktúrája és fejlődő elektronikus kapacitása – ezáltal a környezetükkel és üzleti partnerekkel folytatott sokrétű kommunikáció – magas hozzáadott értéket teremt, és alapjaiban erősíti az általános versenyképességet.

A jövedelemszerzési és foglalkoztatási lehetőségek növelése érdekében: Az egyes gazdaságok több lábón állásának megteremtése és fenntartása.

A kockázatosabb **mezőgazdasági** tevékenység mellett, pl. falusi turizmussal, benne borturizmussal, kézműves tevékenységgel, szolgáltató (gépi, tisztító stb.) tevékenységgel való foglalkozás. A mezőgazdasági termelésre jellemző, hogy nagyfokú bizonytalansággal, kockázattal jár. Sok esetben hosszú távon sem biztosítható a mezőgazdasági termelés megfelelő jövedelmezősége. Ennek kiküszöbölésére olyan, a település gazdasági és ökopotenciáljának kihasználására irányuló tevékenységek fejlesztése szükséges, mely garantálja a gazdaság több lábón állását, a termelés biztonságát, ezáltal legalábbis csökkenthető a térségre jellemző egyoldalú ipari túlsúly. Így a település gazdasági szerkezetén belül az eddiginél nagyobb hangsúlyt célszerű helyezni a **helyi szolgáltatások, kereskedelem és a helyi hagyományokon alapuló kézműipar, élelmiszer feldolgozó ipar** fejlesztésére.

A **gazdasági szerkezet átalakítása**, új tevékenységek megszervezését, vagy korábban kevésbé jelentős gazdasági ágak erősítését kívánja meg.

Az **állattartás, növénytermesztés, élelmiszeripar** integrálása a faluszerkezetbe a belterületen és a külterületen egyaránt. Az önkormányzatnak felmérések, vizsgálatok alapján meg kell határoznia a különböző gazdálkodási tevékenységek szabályozási rendjét, térbeli keretét, a település részeinek területi besorolását.

Az agrártermelés szerkezetének átalakítása és a mezőgazdasági termékek termelésének és feldolgozásának fejlesztése regionális és kistérségi összhang biztosítása mellett. (rideg

állattenyésztés megkísérlése nagyüzemi módszerekkel kiegészítve, piacképes állatállománnyal).

A település természeti adottságai alkalmasak a **turizmus** fejlesztésére. Mivel a megközelíthetőség, a közlekedési feltételek kedvezőtlenek első lépésként a helyi lakosság számára igénybe vehető fejlesztések képzelhetők el. A turizmus eddig nem tartozott a húzóágazatok közé, a meglévő adottságokra építve azonban lehetőség van többek között a konferencia-, vadász-, lovas-, kerékpáros-, vízi-, horgász-, bor-, gasztronómiai, zöld-, öko-, gyógy- és falusi turizmus fejlesztésére, mely a későbbi években nagyobb idegenforgalmi fejlesztések és bevételek elérését is lehetővé teszi.

3.4.3. Környezettudatos tájhasználat III. cél

A jobb minőségű környezet – legyen bár a környezetvédelem (szennyvíz és hulladékkezelés, a víz- és levegőminőség javítása) vagy a természet megóvásának eredménye – vonzó turisztikai célállomássá teszi a vidéket. A jobb környezet emeli az életminőséget, segíti az egészséges életet és így javítja a versenyképességet. Döntő fontosságú befektetés vonzás szempontjából is. Az energiaforrások hatékonyabb kiaknázására irányuló lépések szintén kedvezően hatnak a termelői szektorra.

Cél a rurális, illetve az alternatív fejlesztési lehetőségeinek feltárása, megtervezése, programokba rendszerezése és a település szintjén történő preferenciák kialakítása.

A környezettudatos tájhasználat célja a környezet minőségének javítása, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, valamint a térség kiegyenlítettebb fejlődésének biztosítása. A célkitűzés kiválasztását általánosságban a környezeti terhelés csökkentése, valamint a kistérségben az életminőség tekintetében tapasztalható térségi egyenlőtlenségek indokolják.

Helyileg elszaporodtak az illegális hulladéklerakó helyek. A felhagyott mezőgazdasági telepek gondozatlan tájsebként jelentkeznek, tulajdonosa nem ismert, rehabilitációs programokra van szükség.

A táj, a természeti értékek védelme érdekében, a nagyarányú művelési ág változtatása szerepeljen a távlati elképzelésekben. A **környezetminőségét** a **természeti és épített környezeti** elemek, a település gazdasági szerkezete, infrastrukturális adottságai együttesen határozzák meg, a leírtakból is kitűnik, hogy a településen történt beruházásokkal a szűkebb környezetünk védelme érdekében némi előrelépést tettünk. A zártkertek, az üdülési hasznosítás előtérbe kerülésével a „bódék” építésének fokozódásával, ajánlatos **területrendezési** (szabályozási) tervet készíttetni.

Általánosságban a **környezet és a természetvédelem** helyzete az országhoz képest nem rossz, még számos területen kell előrelépni. Ezek a beavatkozási területek szorosan kapcsolódnak a települési környezethez. A szennyvíz- és hulladékkezelés, a vízminőség javítása, a levegőszennyezés csökkentése nagymértékben javítja a helyi közösségek jólétét. A közösség számára további fontos intézkedési terület az felszíni vízelvezetés és a vízszennyezés megakadályozása.

A környezet fejlesztésének elengedhetetlen feltétele a helyes **energiagazdálkodás**. Jelenleg egy GDP egység előállításához jóval több energiát igényel, mint az Európai Unióban. Ha a tendencia folytatódik, az komolyan veszélyeztetheti az energiatartalékokat, és az erőforrások

nem fenntartható használatához vezet. A környezeti állapotot nem szabad a **biodiverzitás** veszélyeztetésével sem megzavarni. Az önkormányzatok célja továbbra is az élővilág és a környezet együttműködésének (ökoszisztéma), az élő szervezetek, fajok és életközösségek közötti sokféleség (biodiverzitás) fenntartása.

A települési környezet bizonyos, a **közlekedési infrastruktúra** fejlesztését célzó akciókkal tovább javítható. Az elkerülő utak megépítése pedig a települések közösségeit védelmezi a környezeti ártalmakkal szemben.

A **KKV szektor** modernizációja ebben a tekintetben elkerülhetetlen, hiszen a környezetbarát technológiával nem rendelkező vállalatok csak nehezen lesznek képesek megfelelni az *acquis* környezetvédelmi előírásainak. Ezen a téren a sikeres intézkedések javítják a környezet minőségét.

3.4.4. Kistérség-építés IV. cél

Kistérség-építés célja, hogy a területi kohézió növekedjék, ugyanakkor minél sokoldalúbb kapcsolatok alakuljanak ki a szomszédos településekkel, más fejlődést képviselő központokkal. A célon belül kiemelt jelentősége van az elérhetőségnek (kommunikáció, közlekedés), a megfelelő külső és belső kapcsolatok kiépítésének, a belső települési különbségek csökkentésének.

A **közlekedési infrastruktúra** kiépítése javítja az térségek és régió, országon belüli és külföldről történő elérhetőségét, ugyanakkor új munkalehetőséget teremt, hiszen emeli a projektekből profitáló térségek versenyképességét. A potenciálisan betölthető állások számának emelésével hozzásegítik az embereket a megfelelő állás gyorsabb megtalálásában, hiszen a kapcsolódó projektek elősegítik az ingázással elérhető munkalehetőségek bővülését. A települési környezet bizonyos, a közlekedési infrastruktúra fejlesztését célzó akciókkal tovább javítható. Az elkerülő utak megépítése pedig a települések közösségeit védelmezi a környezeti ártalmakkal szemben.

Az informatikai vívmányok széles körű társadalmi elfogadottsága, valamint kiterjedt használata a vállalati szektorban elősegíti az új technológiák átvételét és a tanulást, ezért az ehhez kapcsolódó intézkedések erősítik a versenyképességet. Az elektronikus kereskedelem, adminisztráció, valamint az **információs társadalom** hálózatai és tartalma kedvez a tudás felhalmozásának, amely emeli a hozzáadott értéket. A termelés feltételeinek fejlesztésén kívül fontos a helyi termékek értékesítési feltételeinek megteremtése a helyi és a távolabbi piacokon. Fontos szerepet tölt be a vállalkozások magas szintű telekommunikációs infrastruktúrával való ellátottsága.

Térségi tudat erősítése, a térség érdekében legfontosabb feladat meghatározni azokat a közös elemeket, karaktereket, jellemzőket, kapcsolódási pontokat, amelyek megkülönböztetik a térséget más térségektől, illetve ki kell emelni azokat az elemeket, amelyek az identitását formálják.

A fenntartható gazdálkodás feltételeinek megteremtése, a kulturális örökség megőrzése, ezáltal az általános vállalkozási és életfeltételek javítása és az „élhető” **település** kialakítása.

3.5. Prioritások

A program céljainak elérése érdekében szükséges megfogalmazni azokat a prioritásokat, melynek keretében kerülnek megvalósításra az intézkedések, mint a fejlesztéspolitika eszközei. A prioritások közvetlenül illeszkednek a négy fő beavatkozási terület alapján meghatározott fejlesztési célokhoz, ami által a célok és a prioritások közvetlenül megfeleltethetők egymásnak. A specifikus célok elérése érdekében az alábbi területeken szükséges beavatkozás, melyek tehát egyben a program **prioritásait** is jelentik:

Az Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulás Fejlesztési Konceptiója célkitűzéseinek azonosítása és különböző intézkedési területekkel való kapcsolatuk alapján a stratégia négy fő intézkedési területet nevesít, melyek egyben a program **priorítását** is jelentik:

3. **A civil társadalom fejlesztése**
4. **A gazdaság versenyképességének javítása**
5. **Korszerű tájhasználat**
6. **A térség felzárkóztatása**

A program céljainak megvalósításához szükséges, hogy az egyes fejlesztések lehetőleg egymást kiegészítő, integrált módon, a szinergikus hatásokat kihasználva valósuljanak meg. Ezzel egyrészt megakadályozható a fejlesztések elaprózódása, míg másrészt a támogatandó célterületeken érdemi hatás érhető el. Az érdemi hatás elérése és ahhoz kapcsolódóan az eszközrendszer megfelelő kombinációja teszi szükségessé a többféle tevékenység típus megvalósítását támogató program összeállítását. A települési eltérő adottságok és fejlettségi szintek, valamint a fejlesztési területek természete a szubsidiaritás elvével összhangban igényli, hogy a programozási és projektértékelési folyamatokban mind jobban érvényesüljenek a területi szereplők szempontjai.

A stratégiában jelzett, számos területen van szükség az esélyegyenlőséget és a fenntartható fejlődést biztosító lépésekre. Ezért a fent említett prioritásokat e két horizontális elv figyelembe vételével kell megvalósítani.

1. prioritás A civil társadalom fejlesztése

A **civil szervezetek térségi szintű együttműködésének** elősegítése, az információáramlás megszervezése, a hátrányos helyzetű települések felzárkóztatásának ösztönzésére. A térségi szemlélet elterjesztése, valamint a közösségi gondolkodás, az együttműködés. A civil társadalom fejlesztése, érdekképviselés. Sportturizmus fejlesztési lehetőségeinek kihasználása, új jövedelemszerzési lehetőségek megteremtése a falusi lakosság számára. Edzőtábor létesítését a meglévő adottságok, és Budapest közelsége indokolja, valamint a térségi sporthagyományok. A civil társadalom szervezetei minden településen jelen vannak, a ténylegesen működő egyesületek, alapítványok száma összesen 37-re tehető. A felmérés alapján a szervezetek tevékenysége sporttal, kultúrával, tűzoltósággal, oktatással kapcsolatos. A kistérségen belül a civil szerveződések szerepe a települések életében általában nem jelentős, egymással kapcsolatuk nincs.

A helyi közigazgatás és a civil szervezetek kiemelkedően fontos szerepet játszanak a helyi közösségek életminőségének javításában. A működési hatékonyságuk szegényessége és egymás közötti együttműködéseik alacsony volta az egész országra jellemző probléma.

Az elmúlt évtized gazdasági-társadalmi változásai érzékenyen, többnyire kedvezőtlenül érintették a vidéket, a vidéken élő népességet. Az AVOP „A vidéki térségek fejlesztése” című prioritás legfőbb célja a **vidék felzárkóztatásának** elősegítése. Ezen belül csökkenteni a vidéki

térségekben kialakult gazdasági és társadalmi hátrányokat, javítani a vidéki lakosság életminőségét, életfeltételeit, jövedelmi helyzetét, és ez által megelőzni, mérsékelni a kistelepülések elnéptelenedését, elöregedését, a humán potenciál további romlását, a gazdaság jobb infrastrukturális ellátottságú (városi) térségekbe áramlását, a vidék tájjelemeinek és arculatának további erózióját.

A munkalehetőségeken és az alapvető szolgáltatásokon kívül a helyben maradás és a helyi identitás kialakulásának fontos motiváló tényezője a lakókörnyezet, a települések fizikai állapota, összképe, a közösségi terek, szolgáltatások megléte, színvonala. A vidékfejlesztési intézkedések többsége – a közvetlenül a mezőgazdasági termőterületek állapotának javítását és optimális hasznosításukat célzó tevékenységeken kívül – azokra a szűkebb értelemben vett vidéki térségekre koncentrál, amelyekre egyidejűleg jellemző: (1) a demográfiaileg kedvezőtlen helyzet, (2) a népesség elöregedése és a tartós elvándorlás, (3) fejlődésdinamikájukban és gazdaságilag átlagosak vagy elmaradottak, (4) magas és tartós munkanélküliség, (5) infrastrukturálisan átlagosak vagy elmaradottak.

A szomszédsági programok a határon átnyúló és a transznacionális együttműködést segítik elő az Unió külső határai mentén, és a meglévő illetve tervezett INTERREG-programokra, valamint szervezetekre épülnek. A programok első ízben teszik lehetővé a közös projektek kidolgozását, kiválasztását illetve megvalósítását az említett határok mentén, a jövőben pedig a tevékenységek szélesebb körének támogatására is alkalmat kínálnak, és az érintett szomszédos államok teljes körű illetve aktív részvételét kívánják meg.

A Program a határon átnyúló gazdasági együttműködést az üzleti szolgáltató szféra fejlesztése, a kis- és középvállalkozások (KKV-k) támogatása, a kapcsolatépítés, a közös tervezés valamint a határ menti vidékfejlesztés révén kívánja elérni. A határ menti infrastruktúra fejlesztés középpontjában a környezet- és természetvédelmi együttműködés valamint a térség kisléptékű közlekedési infrastruktúrája áll.

A program általános stratégiai célja a **határmenti térség gazdasági és társadalmi integrációs** szintjének növelése. Jelen szakaszban a határterületek kölcsönösen együttműködnek. A programstratégia arra irányul, hogy elsősorban a gazdasági és társadalmi együttműködés illetve a határ menti infrastruktúra terén tovább növelje a határtérség integrációját.

Az **esélyegyenlőség** érdekében a prioritás támogatja, többek között az egész életen át tartó tanulás és az alkalmazkodóképesség és vállalkozókészség fejlesztését a munkaerő tudásszintjének növelése érdekében. További tevékenységek a munkaerő-piaci részvétellel szoros összefüggésben álló, szegénység és diszkrimináció megszüntetését, továbbá a leghátrányosabb helyzetű csoportok oktatásának és képzésének támogatását célozzák meg. A hátrányos helyzetű csoportok (különösen a roma népesség, az inaktívak, a szociálisan hátrányos helyzetűek, a fogyatékosok és szenvedélybetegek) helyzetének javítása érdekében hangsúlyt kap a területi egyenlőtlenségek és az oktatási-képzési lehetőségekhez, illetve a szociális és egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés problémáinak leküzdése. A nők és férfiak esélyegyenlősége az NFT-ben, és az operatív programok mindegyikében horizontális célként jelenik meg. A hátrányos helyzetű csoportok – például romák – társadalmi, foglalkoztatásbeli diszkriminációjának felszámolása erősíti a társadalmi kohéziót.

A magyar **oktatási rendszer** európai viszonylatban fejlettnak tekinthető, és az ország fejlettségi szintjéhez képest magasak a beiskolázási arányok. Az elmúlt évtizedben számottevően javult az oktatási rendszer teljesítménye, ez a növekedés azonban sok esetben képzés színvonalának bizonyos fokú csökkenését eredményezte.

A nappali képzésnél is dinamikusabban fejlődik az esti, a levelező és a távoktatási tagozatos hallgatók száma, ami a felnőtt lakosság tanulási motivációs készségének mértékét mutatja.

Kézzelfogható változások történtek az oktatási és a szakképzési rendszer országos igazgatásában a dereguláció és a rendszer általános decentralizációja érdekében.

Általánosságban megállapítható, hogy az elért eredmények ellenére, a köz- és a felsőoktatás, valamint az iskolarendszerű képzés tartalma és területi elhelyezkedése tekintetében mindmáig nem tudott kellő gyorsasággal és rugalmassággal alkalmazkodni a gazdaság, a munkaerőpiac változó igényeihez

A népesség, és ezen belül a munkavállalási korúak rendkívül rossz egészségi állapota többek között az **egészségügyi ellátórendszer** hiányosságaival magyarázható.

A népesség fogyásának feltartóztatása, az idő előtti halálozás növekvő trendjének megfordítása, a munkaerőpiac javítása és a területi különbségek csökkentése csak abban az esetben lehetséges, ha a kistérségben az egészségproblémák kezelésére kiemelt figyelmet fordítunk. Elengedhetetlenül szükséges, hogy szakszerűen szervezett és működtetett célzott egészségfejlesztési, megelőzési, magas szintű diagnosztikai gyógyító és rehabilitációs tevékenység induljon.

Emellett azonban a nők **munkaerő-piaci helyzetének** javításához pozitív intézkedések is szükségesek. A nők munkaerő-piaci részvételének, az újbóli munkába állás segítéséhez képzési programok, a vállalkozóvá válást segítő támogatások, a hozzátartozók ellátását biztosító szolgáltatások szükségesek. A széles körben érvényesített akciók a humán erőforrások jobb felhasználását eredményezhetik. Az aktív munkaerő-piaci politikák javítása és előmozdítása, a munkanélküliség további csökkentése és a munkaerő-piaci intézmények megerősítése, együttesen emelik a foglalkoztatást.

A társadalmi differenciálódás mérsékléséhez, a piacgazdaság változó körülményeihez való jobb alkalmazkodási készség kialakításához szükséges, de nem elégséges az iskolázottság. Alapvető fontosságú a **népesség műveltségi, kulturális színvonalának** növelése, amely az alkalmazkodóképességhez szükséges magatartási, viselkedési normákat határozza meg.

A kulturális ellátás alapja a helyi művelődési színterek (művelődési ház, közművelődési könyvtár, teleház, stb.) működtetése.

A megye kulturális élete, az ezt szolgáló intézményhálózat szerkezete, elhelyezkedése és jellege, máig őrzi az egykori történelmi vármegyék eltérő karakterét. További sajátosságok adódnak abból, hogy az egykori megyeszékhely Esztergom, a főváros és a Dunakanyar szellemi erőterében helyezkedik el.

A kistérség kultúrájának eltérő vonásait az itt élők nemzetiségi hovatartozása, népi kulturális öröksége is meghatározza. A kistérségben a magyarok mellett jelentős számban élnek németek és szlovákok.

2. prioritás A gazdaság versenyképességének javítása

A térség gazdasági szerkezetének átalakításához, valamint a kistérségi kapcsolatokhoz (pl. közös hulladékbegyűjtő rendszer), az árualap piacra jutás feltételeinek javításához szükséges az infrastrukturális és szervezeti háttér megteremtése fejlesztése. Munkahely-teremtés, a kistérség falvaiban élő potenciális munkaerőt is figyelembevevő ipartelepítés.

A kistérségben megtelepedő nagyvállalkozások termelői rendszeréhez való kapcsolódás. Piaci információk, források beszerzésének megteremtése (inkubátor ház), koordinált beszállítói

hálózat. A kisvállalkozások piaci és technológiai információinak beszerzése. A fejlődést hordozó kisvállalkozások eredményes bekapcsolása a vállalatközi együttműködésbe.

A vállalkozói és önkormányzati szféra kapcsolatrendszerének együttműködésének fejlesztése. Technológia fejlesztése, eszközállomány javítása, korszerűsítése. Vállalkozási marketing fejlesztése. Speciális képzések indítása az Unió elvárásokról, versenyképesség javításához szükséges témákban.

Ennek keretében emelni kell a kistérség helyzetéből fakadó nem fiskális eszközökből származó versenyelőnyeit a tőkebefektetések megszerzésében. További beavatkozási területek: a **befektetési aktivitás** ösztönzése, a **kis- és közepes vállalkozások fejlesztése**, a kutatás-fejlesztési tevékenységek támogatása, az információs társadalom feltételeinek megteremtése és a mezőgazdasági teljesítmény fokozása.

A teljesítőképesebb termelő szektor jól felszerelt munkaerőt és korszerű gépparkot igényel. Az első elemhez emelni kell a **befektetési szintet** a gazdaságban, a második kitétel pedig a magasabb szintű technológia beszerzését teszi szükségessé. A befektetés-ösztönzés, az **üzleti infrastruktúra** fejlesztése, a **magas színvonalú technológia** alkalmazása, illetve a termelők támogatása az innovatív tevékenységek terén mind emeli a versenyképességet.

Ennek érdekében olyan lépésekre van szükség, amelyek előmozdítják a nagyvállalatok és a kis- és közepes vállalkozások közötti együttműködést úgy, hogy a KKV-k könnyebben eleget tudjanak tenni az alvállalkozói követelményeknek. A befektetési és technológiai szint különösen alacsony a **KKV** szektorban.

A **mezőgazdasági termelés** korszerűsítése mindenképpen fontos, mert a termelékenység a gazdag potenciál ellenére is messze elmarad az Unió átlagtól. Az itt megvalósítandó intézkedések a gazdaság egyik gyengén teljesítő ágazatát célozzák, ezáltal növelik a versenyképességet. Ennek keretében a termelékenység, a hatékonyság és a termelési struktúra fejlesztésére kerül sor. A magas hozzáadott értéket képviselő termékek előállítását lehetővé tevő új technológiák bevezetését mindenképpen támogatni kell. Ezen túlmenően a környezeti, higiénés és állat-jóléti feltételek javítása olyan terület, ahol a beavatkozás különösen indokolt. A termelékenyebb és jobb minőségű mezőgazdaság gyümölcseit csak akkor lehet learatni, ha a mezőgazdasági termékek feldolgozását és eladhatóságát segítő infrastruktúra lépést tart a fejlődéssel.

Az EU csatlakozás jegyében meg kell kezdeni a mezőgazdálkodás területi típusainak kialakítását. A versenyképes növénytermesztés folytatása (17 Ak felett), a gyengébb termőképességű talajokon egyedi termékek életképesek.

Az ökotermelési módszerek bevezetése és elterjesztése a kistérség mezőgazdaságában valós export piaci igényeket elégít ki és hosszabb távon jövedelmezően folytatható. Korszerű, környezetvédő termékeket előállító ipar telepítése, zöldség-, gyümölcs feldolgozása, szolgáltató iparágak bővítése. Új növényi kultúrák bevezetése. Kereskedelmi hálózat, korszerű szolgáltatások bővítése. Feldolgozóipar fejlesztése. Állattenyésztés (rideg állattartás) sorvadásának megállítása. Mezőgazdasági géppark fejlesztése. TЭСZ, BЭСZ kialakítása. Mezőgazdasági PR tevékenység fejlesztése, kereskedelmi adatbázis létrehozása. Mezőőri szolgálat megszervezése.

Ha az ország jobb mezőgazdasági termeléssel magas hozzáadott értéket képviselő és versenyképesebb élelmiszereket kíván előállítani, akkor elengedhetetlen az **élelmiszerfeldolgozás** korszerűsítése.

Az **idegenforgalom** olyan tevékenységi terület, ahol a regionális és helyi különbségek lehetőségeket rejtenek magukban. A turisztikai helyszínek fejlesztését a marketing tevékenység javításával kell ötvözni. A helyi természeti és kulturális örökség előnyeinek kiaknázására befektetéseket kell alkalmazni. A vonzóbb idegenforgalmi helyszínek

kialakítását és a marketing-tevékenység támogatását a szálláshelyek, és szolgáltatásaik fejlesztésének kell kísérnie. Az ilyen jellegű integrált turizmusfejlesztés teljesebb, jobb minőségű szolgáltatásokat eredményez, amely emeli a szektor hozzáadott-érték teremtő képességét.

3. prioritás Korszerű tájhasználat

A környezetvédelmet és tájfenntartást szolgáló mezőgazdasági termelés, állattenyésztés, ezek szerkezetének átalakítása és a mezőgazdasági termékek termelésének és feldolgozásának fejlesztése regionális és kistérségi összhang biztosítása mellett. A tudatos erdőgazdálkodás meghonosítása és elterjesztése, amelyhez a kistérségben szintén kedvező feltételek állnak rendelkezésre. Az **erdőterületek növelése** az erdőszettel kapcsolatos egyéb tevékenységeket is fellendíti (fafeldolgozás, korszerű vadállat-gazdálkodás, vadászat, turizmus stb.). A termelés hatékonyságát az optimális birtokméret, megfelelő szervezeti háttér, gazdálkodói csoportok, termelői, értékesítési szervezetek is segíthetik.

A vízhálózatba bekötött lakások aránya, a villamos energia ellátás kiépülése magasabb az országos átlagnál. A telefon és a vezetékes gáz kiépített. A **szennyvízelvezetés és –tisztítás** a kistérségben – három település kivételével – megoldott. Az építési telkek kialakításához szükséges közművek biztosítása. A kistérség központjában is megoldásra vár a szennyvízelvezetés teljes kiépítése. A megfelelő mértékű, és minőségű csatornázottság, a fizikai, kémiai és biológiai tisztítóművel is ellátott szennyvíztisztító telepek kialakítása, eredményezheti a megfelelően tisztított szennyvizek újrahasznosítását, és felszíni vízbe történő elhelyezését.

A felszíni és felszín alatti **vizek minőségének** további romlását célzó intézkedések, általános környezetvédelem, környezetmegóvás, a felelősségteljes mezőgazdasági, erdőszeti tevékenység mellett a lakókörnyezeti feltételek (korszerű vízhálózat, közművek stb.) javítása, korszerűsítése (szelektív hulladékgyűjtés). Kiemelt feladat a térségi vízbázisok védelme, a potenciális szennyező források felszámolása, bevédése (hulladéklerakók).

A csapadékvíz elvezetése, csapadékvíz-elvezető árkok építése, felújítása. A **felszíni vizek** fenntartási, karbantartási munkálataihoz kapcsolódó technológia korszerűsítése. Vízitársulatok támogatása. Vízmegtartás kiépítése. A közművek, energiahordozók megépítése során a felszíni vízelvezetés építményeit megbontották és a helyreállítás nem mindig az eredeti állapotnak megfelelően történt.

A kistérség területén jelentős számú az illegális szemétklerakó, a felhagyott hulladéklerakók rekultivációja nem történt meg. Szükséges egy a kistérséget átfogó **hulladékgazdálkodási** terv készítése. Illegális hulladéklerakók felszámolása. Felhagyott hulladéklerakók rekultivációja. Szelektív hulladékgazdálkodási rendszer kiépítése.

A **zaj- és levegőszennyezés** mérséklése érdekében elengedhetetlen a gépjárműpark korszerűsítése, közlekedésszervezés fejlesztése, elkerülő utak építése. A meglévő tömegközlekedésben résztvevő gépjárműpark előregedett környezetszennyező. A településeken átmenő utak keskenyek, több helyen szabvány alattiak, és az átmenő forgalom jelentősen megnőtt. Lényeges szempont a mezőgazdasági utak por-mentesítése, mezőgazdasági haszongépjármű-park korszerűsítése, mezőgazdasági technológia korszerűsítése.

A térség gazdasági, és infrastrukturális fejlesztése annak érdekében, hogy biztosított legyen a vállalkozások működését segítő, valamint az élet- és munkakörülményeket javító megfelelő infrastrukturális háttér. A **talaj termőképességének megőrzése**, a degradációs folyamatok mérséklése. Az állandó vízborítottság, a csapadékvíz és talajvíz elvezető rendszer kiépítése. A szélérozióknak kitett termőföld, a mezővédő erdősávok telepítésével történő megvédése. A kis területre terjedő gyepesítés növelése. A helytelen tápanyag utánpótlás elkerülésére előtérbe kell helyezni a szerves- és hígrágyák használatát, ezzel is csökkentve az állattartó telepek környezetterhelő hatását.

A természet közeli élőhelyek, az **ökológiai folyosók fenntartása és kialakítása**, valamint a meglévő védett természeti értékek körének a kibővítése a **természet- és a tájvédelem** összekapcsolásával az életminőség jelentős javulását eredményezheti.

A tájsebek, megszűnt (homok, mészkő, dolomit és szén) bányaterületek, meddőhányók rekultivációja ill. újrahasznosítása. Az omlasztásos fejtési technológia alkalmazása során a föld alatt kitermelt szénösszlet helyére a felette található rétegek kerülnek, melynek hatására a felszínen 0-10 m közötti süllyedés alakult ki. A terület lesüllyedésével egyidejűleg több 10 m-es törések keletkeztek, melyek eléri a 1-2 m szélességet és akár a 10 m-t meghaladó mélységet is. Az így keletkezett törések veszélyesek a közelben haladó országos turista útvonalon közlekedő személyekre.

A kistérség lakosságának, valamint az ide látogatók kikapcsolódási, pihenési, tanulási feltételeinek megteremtése, bővítése, a kistérség természeti értékeinek gazdagítása. Helyi **táji értékek rehabilitációja**, a kistérség természeti értékeinek, látványosságainak kiépítése.

4. prioritás A térség felzárkóztatása

Az **idegenforgalommal kapcsolatos infrastruktúra fejlesztése** és hatékonyságának növelése alapvető fontosságú. Az infrastruktúrafejlesztés (pl. jobb tömegközlekedési kapcsolatok, a helyi utak és az útjelzések fejlesztése, összetett idegenforgalmi termékkínálat, karbantartott gyalogos és kerékpárutak) jobb kiszolgálást és a meglévő adottságok hatékonyabb kiaknázását teszi lehetővé. Az infrastruktúra fejlesztését ki kell egészítse a már létező látnivalók hatékonyabb kommunikációja és jobb karbantartása (pl. hagyományörző ösvények, a kulturális látnivalók védelme és magyarázata stb.).

Az **infrastrukturális beruházások** az infrastruktúra és a környezet integrált fejlesztése. A prioritás szükségességét az indokolja, hogy a kistérség lemaradásban van a közlekedési infrastruktúra terén, emellett a környezetvédelem is sok tekintetben elmarad. A két terület együttes kezelése azon felismerésen alapszik, hogy mindkettő elengedhetetlen az régió, a megye, valamint fejlődése szempontjából, és egymással szoros összefüggésben állnak. A két terület közös kezelése szavatolja, hogy a kistérség modernizációja – amelyben sarkalatos szerepet játszik a közlekedési infrastruktúra – környezeti szempontból fenntartható módon menjen végbe.

A gyorsforgalmi utak, autópályák hálózata még a gazdaság viszonylag kis méretéhez képest is alacsony, csak részben biztosítja a nemzetközi partnerekkel való összeköttetést és a belföldi igényeknek sem felel meg. Az úthálózat sűrűsége általában elfogadható, ám minősége annyira rossz, hogy nem képes a a megyéket, régiókat hatékonyan összekapcsolni, ezért azok nem képesek megfelelően kiaknázni potenciáljukat. A vasúthálózat is hasonló helyzetben van: sűrűsége megfelelő, ám minősége nem megfelelő. A légi közlekedést illetően a regionális repülőterek pedig szinte semmilyen szerephez nem jutnak, pedig Magyarország légi forgalma

nemzetközi összehasonlításban amúgy három ilyen jellegű repülőtér működését indokolná. A vízi szállítás terén a Duna nemzetközi közlekedési folyosóként történő hasznosítása elégtelen, ezért mindenképpen befektetésekre van szükség a helyzet javításához.

A **turisztikai úthálózat** kialakítása a falusi, a kerékpáros, a lovas, a horgász, a hobbi, a sport, a bor, az öko és a vadász turizmus kialakításának egyaránt kedvez.

A **mozgásokban korlátozottak** életminőségének javítása, a közintézmények megközelítésének a megoldása. Az akadálymentesítést, törvény az önkormányzatoknak kötelező feladatává tette. A helyi gazdaság fejlesztésében, a foglalkoztatáspolitikai problémák megoldásában az erre hivatott, illetve intézményesített szerveken túl, vagy azokkal együtt az önkormányzatok is jelentős szerepet tölthetnek be, hiszen a foglalkoztatáspolitikai, a munkanélküliség okozta feszültségek meghatározó része adott településeken, csapódik le. Jelenleg nincs térségi szinten összehangolt foglalkozáspolitikai fejlesztés a statisztikai kistérségünkben, különösen a nők és a hátrányos helyzetűek vonatkozásában.

A kistérség **információs rendszere**, a vidékfejlesztés közösségi feltételei jelenleg nem állnak rendelkezésre, hiányosak. Térségi kapcsolatrendszer fejlesztése. A lakosság aktivizálása, a fejlesztésekbe bevonása, a problémák felismerése, nyilvánossá tétele. A nők, a hátrányos helyzetűek esélyegyenlőségének biztosítása, aktív részvételük elősegítése a társadalom életében, távmunka.

A gazdaság növekedésével nem oldódnak meg automatikusan a humán tőkekészlet hiányosságai. A humán tőke fejlesztésére irányuló fejlesztések képesek áthidalni a képzettségbeli hiányosságokat.

Partnerség fejlesztése a szlovákiai **határ-menti térségekkel** gazdasági és társadalmi téren egyaránt. Közös lobbizási tevékenység folytatása fejlesztési ügyekben. Közös projektek generálása, együttes pályázatokotás. A párbeszéd kialakítása a területfejlesztés területén, együttgondolkodás térségi és térségek közötti szinten is, közös problémák közös megoldása. A közlekedésfejlesztés, logisztika, a turizmusfejlesztés, ipar- és vállalkozásfejlesztés.

Az Esztergom és Nyergesújfalu kistérség települései földrajzi fekvéséből adódóan a szlovák határ mentén találhatóak. Térségünkben több szlovák nemzetiségű település van, ahol a nemzetiségi oktatáson kívül igen élénk a civil kezdeményezések indulnak. Az identitástudat erősítésében nagy szerepe van a népi szokások, hagyományok ápolásának, nemzetiségi fesztiválok szervezésének, szlovák népzenei, táncalálkozók megrendezésének. A párbeszéd, az együttgondolkodás elengedhetetlen térségi és térségek közötti szinten is, hiszen a hasonló környezeti, társadalmi és gazdasági adottságainkból fakadó megoldásra váró problémáink is közősek. A közlekedésfejlesztés, logisztika, a turizmusfejlesztés, ipar- és vállalkozásfejlesztés területén partnereket kell találnunk a szomszéd országból ahhoz, hogy az egykori Esztergom vármegye egysége ismét a régi legyen, és hatékonyabban működjön a határ-menti régió gazdasági és társadalmi élete egyaránt.

A vidéki térségekből történő elvándorlás csökkentése, a vidéki életkörülmények javítása. **A vidéki települési kép és környezet javítása, az épített, természeti és kulturális örökség és identitás megőrzése és megújítása.**

Az intézményhálózat fejlesztése, lakótelkek kialakítása. Megfelelő infrastruktúrával ellátott és működő, a lakosság számára elérhető faluházak, szolgáltatóházak létesítése és fenntartása. Annak lehetővé tétele, hogy ezeket az egyes lakossági csoportok (vallási, etnikai, korosztályos, szakmai, mozgássérült stb.) a jó helyi közérzetük, komfortérzetük érdekében otthonosan vegyék igénybe. Műemlékek helyreállítása, falusi turizmus és az ahhoz kapcsolódó idegenforgalmi szolgáltatások bővítése. Helyi védelem megvalósításához

szükséges feltételek megteremtése. Kulturális szemlélet kialakítása. **Terület- és településrendezési tervek**, készítése, felújítása.

Humánerőforrás fejlesztése, életkörülmények, komfortérzet javítása, rekreációs lehetőségek bővítése. Az **egészséges életmód feltételeinek** a megteremtése szükséges. Ennek eszköz és humánerőforrás igénye egyaránt jelentkezik. Rekreációs programok szervezésére, az ehhez szükséges területek kialakítására, innovatív szolgáltatások bevezetésére és az elérhetőségük megteremtésére mentális, szociális és egészségügyi területen egyaránt nagy igény jelentkezik. Ezek a programok egyaránt hozzájárulnak az életminőség és az életkörülmények javításához, vonzóvá teszik az itt élők számára is a vidéki életformát. Az egészséges életmód feltételeinek a megteremtése szükséges. Ennek eszköz és humánerőforrás igénye egyaránt jelentkezik. Rekreációs programok szervezésére, az ehhez szükséges területek kialakítására, innovatív szolgáltatások bevezetésére és az elérhetőségük megteremtésére mentális, szociális és egészségügyi területen egyaránt nagy igény jelentkezik. Ezek a programok egyaránt hozzájárulnak az életminőség és az életkörülmények javításához, vonzóvá teszik az itt élők számára is a vidéki életformát.

A civil szervezetek térségi szintű együttműködésének elősegítése, az információáramlás megszervezése, a hátrányos helyzetű települések felzárkózásának ösztönzésére. A **térségi szemlélet elterjesztése**, valamint a közösségi gondolkodás, az együttműködés. A civil társadalom fejlesztése, érdekképviselés. Sportturizmus fejlesztési lehetőségeinek kihasználása, új jövedelemszerzési lehetőségek megteremtése a falusi lakosság számára.

3.6. Alprogramok prioritásonként

Prioritások	1. A civil társadalom fejlesztése	2. A gazdaság versenyképességének javítása	3. Korszerű tájhasználat	4. A kistérség felzárkóztatása
Alprogramok	I.1 Civil szféra erősítése I.2 A vidéki életmód vonzóvá tételéhez, az életkörülmények javításához szükséges fejlesztések I.3 Határmenti kapcsolatrendszer bővítése I.4 Esélyegyenlőség megteremtése I.5 Oktatás, képzés, pedagógiai rendszerfejlesztés I.6 Egészségügyi és szociális rendszer fejlesztése I.7 Összehangolt a munkaerő-piaci kereslet-kínálat I.8 Közművelődés	II.1 Iparszerkezet átalakítása II.2 Mezőgazdasági szerkezet átalakítása II.3 Idegenforgalom fejlesztése	III.1 Szennyvízkezelés megoldása III.2 Hulladékgazdálkodási rendszer kiépítése III.3 Zaj- és levegőszennyezés mérséklése III.4 Talajszennyezés III.5 Zöldfelület növelése ökológiai folyosók kialakítása III.6 Természetvédelem	IV.1 Infrastrukturális beruházások IV.2 Kommunikációs és közlekedési hálózatok fejlesztése IV.3 Kapcsolatépítés a szomszédos kistérségekkel IV.4 Helyi értékek védelme, felújítása, a természeti és építészeti örökség összhangjának biztosítása IV.5 Települések felújítása, a vidéki hagyományok és tájjellegű, vagy tárgyi értékek megőrzése IV.6 Kistérségi-tudat erősítése

3.7. A stratégiai program jövőképe

Társadalmi-gazdasági szempontból a népességmegtartó erő növelése, a lakosság jó közérzetének biztosítása, a munkanélküliség csökkentésének, a gazdaság fellendülésének lehetősége, a kis- és középvállalkozások, családi vállalkozások helyi boldogulása, a tervezett időszak végére piacképesse válásuk lehetővé tétele – az EU keretein belül. A gazdaság fellendülésével a szolgáltatások jelentős bővülését reméljük., ezzel a helyi lakosok mellett az idegenforgalom keretében hozzánk látogatók számának növelését, itt töltött napjaik számát is szeretnénk elérni. Bízunk abban, hogy a térség érdekeit szem előtt tartó külföldi befektetők is megtalálják itt a számításaikat.

A programban jelentős teret és hangsúlyt kap a **környezetvédelem**. Reméljük, hogy a tervezett időszak végére felszíni és felszín alatti vizeink sokkal tisztábbak, rendezettebbek lesznek, minimálisra csökkennek a környezeti szennyezések a veszélyes – és más kommunális stb. hulladékok helytelen kezeléséből eredően. A lakott területeken és kívül is több véderdő, nagyobb kiterjedésű erdősített terület lenne kívánatos. Bízva abban, hogy az állatvilág és növényzet egészséges környezetet talál élőhelyül. Mindez a lakosság egészségügyi állapotára is pozitívan hat.

A **humán erőforrás** gondos megbecsülése és fejlesztése is meg kell, hogy hozza a gyümölcsét. Abban reménykedve, hogy a vidéki élet vonzóvá válik, a nyugalomra vágyók számára. A vidékfejlesztéshez kapcsolódó képzési programok realizálása útján a kistérségben élők képessé válnak az uniós követelményekhez való alkalmazkodásra, a hazai és nemzetközi agrár- és vidékfejlesztési forrásokhoz való hozzájutásra. Biztosítva a fiatal szakképzett munkaerő letelepedését az agrárgazdaságban, a kiegészítő ipari, szolgáltatási területeken. A vidéki élet hátrányait az infrastrukturális, informatikai fejlesztések képesek gyors ütemben legyőzni.

A **partnerség** kialakulása és folyamatos alkalmazása a kistérségi programozásnak az egyik leggyorsabban ható intézménye. Megtanulva az együttgondolkodást, gazdaságosabbá és racionálisabbá téve a térségi terveket, beruházásokat. Tapasztalatcserével, konzultációkkal egymás terveit, törekvéseit megismerve, a térség fejlődése dinamikusabbá válik.

4. Operatív Program

Az alprogramok a területfejlesztési koncepciók alapján kidolgozott, szándékuk szerint középtávú cselekvési tervek, amelyek stratégiai és operatív programokra épülve tartalmazzák az adott időszakra tervezett fontosabb fejlesztési célokat és elhatározásokat.

A fejlesztési tervezés alapelve a nagyból, az általánosból a kisebb, a konkrét felé való folyamatos közelítés.

Ezek a tervfajták általában egy **elemzéssel** indulnak, mely SWOT analízissel zárul. Ezután a **stratégiai alapelvek** rögzítése történik, felvázolnak egy **jövőképet** (vízió), majd a jövőkép realizálása érdekében kitűzik a **stratégiai célokat**, (**stratégiai program**) megjelölik azokat a

mutatókat (indikátorokat), melyekkel mérhető a stratégiai célok teljesülése, és rögzítik azokat az **operatív programokat**, melyek szükségesek a stratégiai cél eléréséhez.

Az elérni szándékozott jövőkép érdekében több, de nem túl sok stratégiai cél jelenik meg, és egy stratégiai célhoz is több operatív program kötődik. A használt szakkifejezésekben, a szóhasználatban még van némi zavar, ami a fejlesztési tervezés hazai gyakorlatának állandó mozgására utal. A sok új terminus technicus egyértelmű használatát, belső tartalmának egyértelmű pontosodását az EU önmagában is változó, tervezési szisztémájának folyamatos átvétele is nehezíti. Az minden esetre már egyértelmű, hogy a stratégiai és az operatív programok között a különbség tartalmuk jellegében és részletezettségükben van. A stratégiai program, mint ahogyan neve is mutatja, a céloknak a koncepciónál bővebb kifejtésével foglalkozik, és a realizálásukhoz szükséges cselekvés-típusok kifejtését tartalmazza.

Az operatív program is közelít a gyakorlati megvalósításhoz, azaz az egyes projektek megvalósításának közvetlen előkészítője. Az operatív programra tehát jellemző a konkrét megvalósításhoz szükséges intézkedések rögzítése.

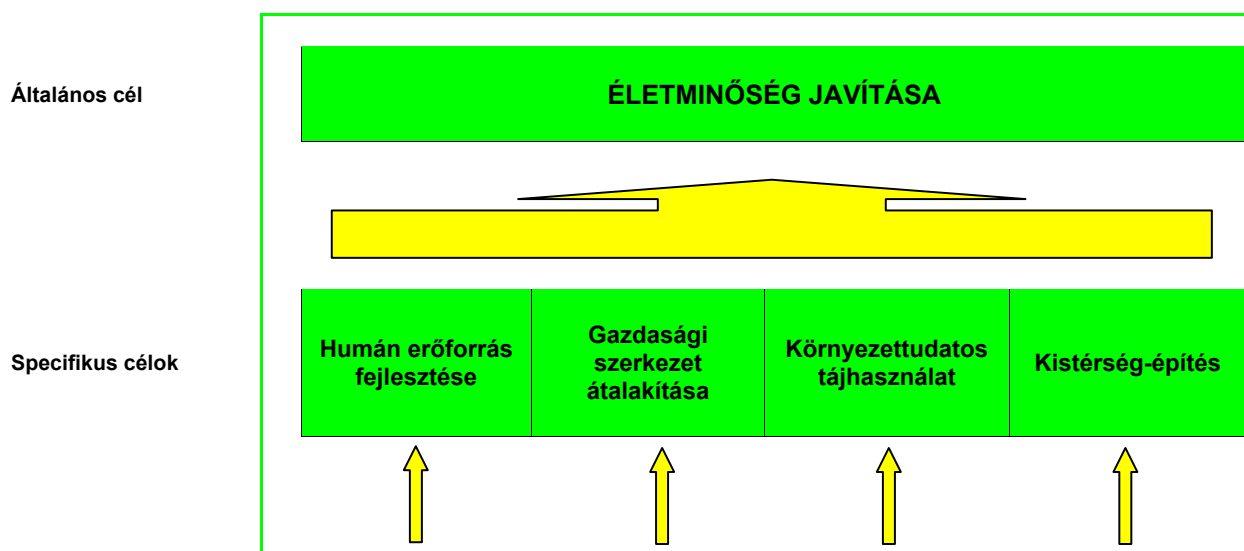
Az elemzési szakasz utolsó fázisában történik a kívánt eredmény eléréséhez szükséges stratégia kiválasztása.

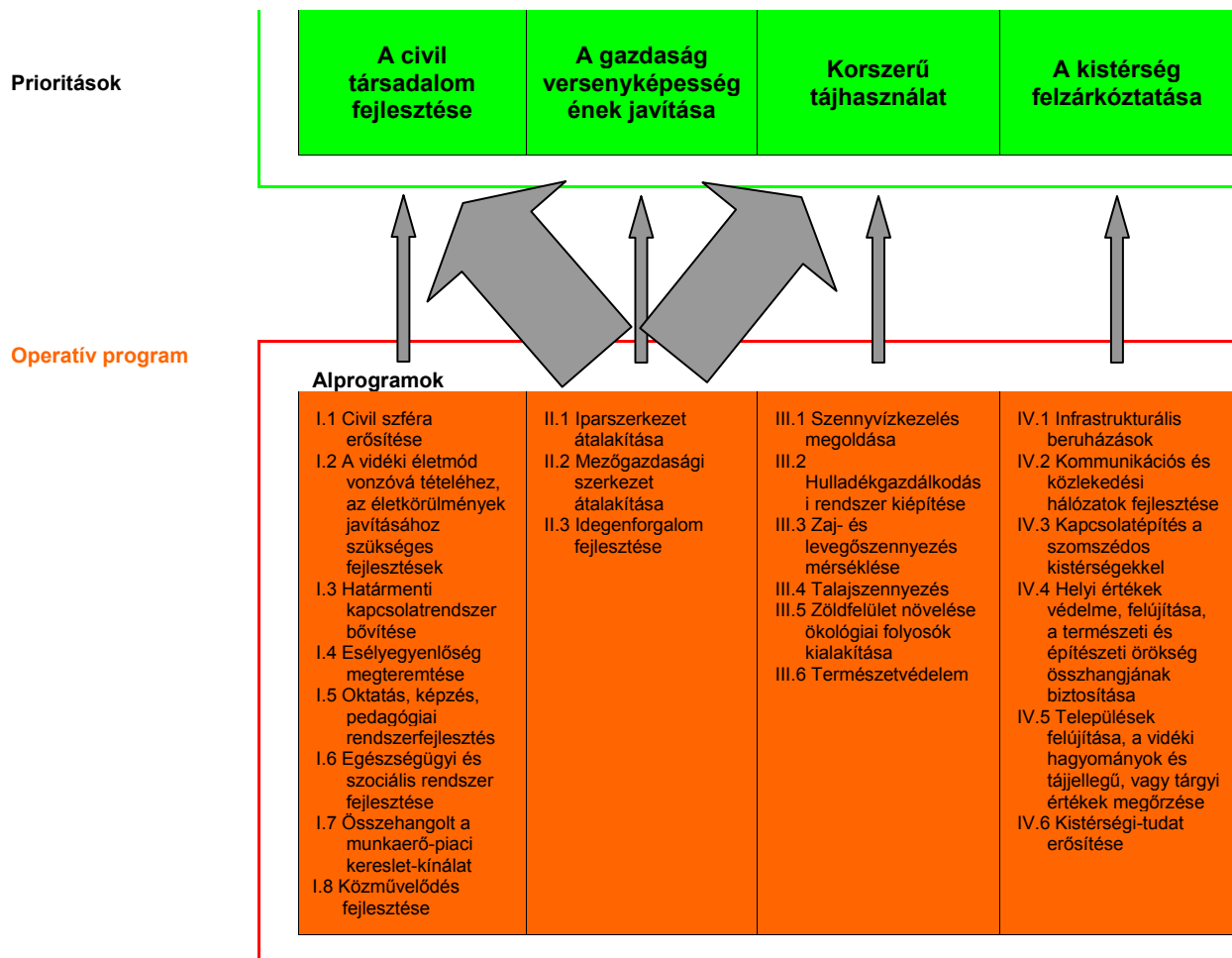
Az **alprogramok** a speciális célok megvalósítását szolgáló **tevékenységcsoportok**, nagyobb egységek, **amelyeket a megfogalmazott prioritások alá lehet csoportosítani.**

Az operatív program - a stratégiai programban rögzített – a következő alprogramokon, intézkedések és tevékenységek érvényesítésén keresztül szolgálja a kistérség célkitűzéseinek megvalósítását.

Az Esztergom és Nyergesújfalu Kistérség Területfejlesztési Konceptió céljai, prioritásai és operatív programja

Települések fejlesztéseik esetében tekintettel kell, hogy legyenek egymás rendezési terveiben foglaltakra.

4.1. Az operatív program tervezésének, megvalósulásának és hatásainak jellemzői

Az operatív program tervezésének alapja:

7. Társadalmi-gazdasági szempontból: a népességmegtartó erő növelése, a lakosság jó közérzetének biztosítása, a munkanélküliség csökkenésének, a gazdaság fellendülésének lehetősége, a kis- és középvállalkozások, családi vállalkozások helyi boldogulása, a tervezett időszak végére piacképesse válásuk lehetővé tételé az EU keretein belül. A gazdaság fellendülésével a szolgáltatások jelentős bővülését reméljük, ezzel a helyi lakosok mellett az idegenforgalom keretében hozzánk látogatók számának növelését, itt töltött napjaink számát is szeretnénk elérni. Bízunk abban, hogy a térség érdekeit szem előtt tartó külföldi befektetők is megtalálják itt a számításaikat.
8. Programunkban jelentős teret és hangsúlyt kap a környezetvédelem. Reméljük, hogy a tervezett időszak végére felszíni és a felszín alatti vizeink sokkal tisztábbak, rendezettebbek lesznek, minimálisra csökkennek a környezeti szennyezések, a veszélyes és más kommunális stb. hulladékok helytelen kezeléséből eredően. A lakott területeken és kívül is több véderdőt, nagyobb kiterjedésű erdősitett területet szeretnénk látni és látogatni. Bízunk abban, hogy az állatvilág és növényzet egészséges környezetet talál élőhelyül. Mindez a lakosság egészségügyi állapotára is pozitívan hat reményeink szerint.
9. A humán erőforrás gondos megbecsülése és fejlesztése is meg kell, hogy hozza gyümölcsét. Reménykedünk, hogy vonzó lehet a vidékiség, a nagyobb nyugalomra

vágyók számára. Ha a helyi oktatás színvonala, intézményi ellátottsága legalábbis lényeges mértékben nem kedvezőtlenebb, mint a nagy városokban, a szülők boldogulását látva a gyerekek is itt maradnak, itt alapítanak családot. Így biztosítva lenne a fiatal szakképzett munkaerő az agrárgazdaságban, a kiegészítő ipari, szolgáltatási területeken. Az elmaradottságot az infrastrukturális, informatikai fejlesztések képesek lesznek gyors ütemben legyőzni.

10. A partnerség kialakulása és folyamatos alkalmazása a kistérségi programozásnak az egyik leggyorsabban ható intézménye. Megtanuljuk az együtt gondolkodást, gazdaságosabbá és racionálissá tesszük a községhatárainkon kívüli terveinket, beruházásainkat. Megkapjuk, megismerjük egymás terveit, s ha jól gondolkodunk, segítjük a hasonló helyzetben lévő társközségeket, ha mással nem is, tapasztalatcserével, konzultációkkal. A csatlakozási dokumentumok kifejezetten elvárják tőlünk az együttműködést.

Megvalósulásának és hatásainak legfontosabb jellemzői:

A területi és regionális koncepcióból kiindulva a kistérség székhelyét, Esztergomot, mint térség-szervező központot, a kistérség iparfejlesztés centrumát és Lábatlant, Nyergesújfalu, és Dorogot ipari térség meghatározó tagjaként pozicionáljuk. Az Esztergom és Nyergesújfalu kistérség az infrastruktúrafejlesztést, táj- és természetvédelmet, valamint a mezőgazdaság, humán erőforrás fejlesztést, informatikai korszerűsítést előtérbe helyezi.

Ennek megfelelően - a helyzetfeltárásban taglalt földrajzi közelség a kistérség községeivel az egyes gazdasági- és életfolyamatok együttintézésének a mindennaposságát is jelenti. Amellett, hogy az együttéléshez a közlekedési infrastruktúrát megfelelő minőségben és biztonsággal meg kell teremteni és fenntartani, nem elhanyagolható a kistérségi városainak munkahelyként befogadó szerepe a 9 tagönkormányzat lakosai számára.

A térség gazdasági szerkezetének átalakításához, valamint a kistérségi kapcsolatokhoz, az árualap piacra jutás feltételeinek javításához szükséges az infrastrukturális és szervezeti háttér megteremtése.

4.2. Az alprogramok és projektek kiválasztásának szempontjai

Az operatív programozás a fejlesztési stratégia alapját szolgáló programok részletes megvalósulási terveit, intézkedéseit tartalmazza. Az alprogramok és intézkedések kiválasztását gazdasági, környezeti, társadalmi szempontból vizsgáltuk és osztályoztuk.

Az intézkedések kiválasztásánál ügyeltünk arra, hogy megvalósíthatók legyenek, a helyi, a kistérségi lakónépesség, a gazdálkodók életkörülményeik minőségi javulásához - saját erejükből - az első lépést megtegyék.

4.3. A megvalósítás érvényesítése

Az Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulás Területfejlesztési Koncepciójának és Programjának irányítása az Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulás felelősségébe tartozik. A Társulás felelős a program megfelelő és hatékony irányításáért és végrehajtásáért.

A fent megnevezett felelősségi köröknek megfelelően az Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulásnak a következő operatív feladatokat kell ellátnia:

11. biztosítja a titkársági feladatok ellátását, a pályázóknak a szükséges igazolások kiadását,
12. biztosítja a tájékoztatásra és a nyilvánosságra vonatkozó irányelvek érvényesülését,

13. gyűjti a program ellenőrzéséhez szükséges statisztikai és pénzügyi információkat,
14. működési szinten koordinálja a végrehajtásban résztvevő mentorokat és közreműködő csoportokat.

4.4. A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszere

A kistérség illetve települések **irányításával** kapcsolatosan fontos alapelv, hogy az irányítás legyen kellően fegyelmezett és tanúsítson tiszteletet az adott térség és település sajátosságai, történelmi múltja, várható fejlődési pályái stb. iránt.

A településirányítás tartalmilag nem más, mint az a tevékenység, amelynek révén elősegíthető, vagy elérhető az, hogy a település minél inkább megfeleljen a társadalom adott időszakban létező igényeinek. A térség és település irányításában a megújulás egyik fontos követelménye az, hogy többféle tudás ötvözete legyen jelen.

Létezniük kell azon szervezeteknek, vállalatoknak, hivataloknak, társulásoknak, amelyek arról gondoskodnak, hogy a település működjön, az igények és azok kielégítése összehangolt legyen.

A **településhálózat** fogalma azt a feltevést foglalja magába, hogy az egyes települések nem elszigetelten, egymástól függetlenül léteznek, hanem együttműködő rendszer elemeiként funkcionálnak s úgy kapcsolódnak egymáshoz, mint a háló csomópontjaihoz.

Nyilvánvalóvá vált, hogy ténylegesen egy olyan együttműködő rendszer az ország településállománya, amely a regionális kapcsolatok révén funkcionál jól. A településfejlődés mai szakaszában a településhálózatok átalakultak [kistérség], amelybe a korábbi merev összefüggések helyébe az összekapcsolódás, a munkamegosztás, a szellemi, intellektuális kapcsolatok lépnek.

Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulás önkormányzatai: Süttő, Lábatlan, Bajót, Nyergesújfalu, Tát, Mogyorósbánya, Esztergom, Pilismarót, Dömös.

A területfejlesztés forrásainak elemzése

A valós és működő területfejlesztés feltétele olyan pénzügyi források rendelkezésre állása, amelyek speciálisan és csak a település céljainak alárendelten használhatók fel.

Elemei:

7. Saját erőként működtethető elemek
8. Regionális, megyei szinten működő támogatási rendszer
9. Hitelnyújtás és a befektetői piacon megjelenő kockázati tőke

4.5. Források

A jelenlegi önkormányzati támogatási rend a **kistelepülések** fejlődését nem szolgálja kellőképpen. Az önkormányzati törvényben megfogalmazott kötelező feladatok ellátásához a normatív és feladatmutatóhoz (létszámhoz) igazított állami támogatás a kistelepülések intézményeinek működtetéséhez sem elegendő. Az állami támogatáson és a megosztott bevételeken felül a saját források mértéke is elenyésző, szinte csak az intézményi bevételekre korlátozódik. A társulás működésének költségeihez a társulás tagjai lakosságuk számának arányában járulnak hozzá, de a törvény lehetőséget biztosít a hozzájárulás kistérségi társulási megállapodásban történő szabályozásához.

Az Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulás saját forrásainak jelentős része, az önkormányzati befizetésekből tevődik ki.

A területfejlesztési, és központi állami pénzalapok elosztási elve: az Országgyűlés a helyi önkormányzatok, valamint a helyi kisebbségi önkormányzatok és a többcélú kistérségi társulások normatív állami hozzájárulásának és normatív részesedésű átengedett személyi jövedelemadójának jogcímeit és fajlagos összegeit a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséről szóló törvényjavaslat 3. számú mellékletében foglaltak szerint állapítja meg. Felhasználási kötöttséggel járó normatív állami támogatást állapít meg a helyi önkormányzatok és a többcélú kistérségi társulások részére az e törvény 8. számú mellékletében meghatározott feltételek szerint.

A **hitelnyújtás** és a befektetői piacon megjelenő kockázati tőke a fejlesztéseknek egyik kulcskérdése. E területen tapasztalható információhiány és együttműködési hiány. A fejlesztések jelentős hányadánál a támogatások és hitelek igénybevételéhez szükséges biztosítékok megteremtése súlyos terhet jelent a befektetőnek.

A jelenlegi szabályozás és a gazdasági körülmények akadályozzák azt, hogy a térségek, az önkormányzatok a – piac többi szereplőjéhez hasonlóan – hitelből gazdálkodjanak. Az Ötv. értelmében ugyanis az önkormányzat hitelt vehet fel, de annak fedezetéül állami hozzájárulás és önkormányzati törzsvagyont nem használható fel. Mindez azt jelenti, hogy csak a forgalomképes vagyontárgyakat és a saját bevételeket lehet biztosítékként felajánlani.

4.6. A területfejlesztés intézményrendszere

A települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról 2004. évi CVII. törvény a települési önkormányzatok önkéntes társulásának elve alapján határozza meg a többcélú kistérségi társulás létrehozásának és működésének részletes szabályait.

Meghatározza a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulása létrehozásának, szervezetének és működésének részletes szabályait. A létrehozott társulási forma sajátossága, hogy biztosítja a kistérségi együttműködés hosszú távú kialakítását, továbbá egyes térségi feladatok hatékony ellátását.

A törvény:

3. § (1) A többcélú kistérségi társulási megállapodás tartalmazza:

- a) a többcélú kistérségi társulás nevét, székhelyét és lakosságszámát;
- b) a többcélú kistérségi társulás tagjainak nevét, székhelyét és lakosságszámát;
- c) a társulás tagjai által a többcélú kistérségi társulásra átruházott feladat- és hatásköröket;
- d) a - meglévő vagy tervezett - közös fenntartású intézmények megjelölését, amelyek biztosítják a többcélú kistérségi társulás által ellátott önkormányzati közszolgáltatásokat;
- e) a társulási tanács tagjait megillető szavazatot;
- f) a társulási tanács szervezetére és működésére vonatkozó szabályokat;
- g) a költségek viselésének arányát és teljesítésének feltételeit;
- h) **a társulási tanács működésével kapcsolatos hivatali teendők ellátásának a módját, elkülönült munkaszervezet létrehozása esetén annak szervezetét, a munkáltatói jogok gyakorlásának rendjét;**
- i) intézmény, más szervezet közös alapítása esetén az alapítói jogok gyakorlására vonatkozó részletes rendelkezéseket;
- j) a többcélú kistérségi társulás gazdálkodására és beszámolási kötelezettségére vonatkozó rendelkezéseket;
- k) a többcélú kistérségi társulás tevékenysége és gazdálkodása ellenőrzésének a rendjét;
- l) a többcélú kistérségi társulás vagyonát és a vagyonátadás feltételeit, a tulajdonosi jogok és kötelezettségek gyakorlásának rendjét.

A társulási tanács állapítja meg a többcélú kistérségi társulás költségvetését, és munkaszervezete útján gondoskodik annak végrehajtásáról. Az Esztergom és Nyergesújfalu

Többcélú Kistérségi Társulás munkaszervezete, Esztergom Város Önkormányzatának Polgármesteri Hivatala.

4.7. A területfejlesztés hatékonysága

Meghatározó erejű és egymástól elkülöníthető tényezői a természeti, társadalmi, gazdasági, műszaki-építészeti, szerkezeti, irányítási. A tényezők fontossága, hatásaik erőssége az idők során jelentősen változik, a hatásintenzitás változása nemcsak időben figyelhető meg, hanem területileg is differenciáltan érvényesül.

A társadalmi-gazdasági integráció erősítésére hivatott intézmények, szervezetek közötti lehetséges verseny, az együttműködési készség esetleges hiánya, a szervezetek tevékenységében fellelhető párhuzamosságok, valamint hiányok egyaránt ronthatják a térség fejlődési esélyeit. E szervezetek minősítése, tevékenységük értékelése, kapacitásuk, hatékonyságuk, innovációs készségük feltárása, az együttműködés lehetőségeinek, a hiányzó elemeknek s a párhuzamosságoknak, átfedéseknek a meghatározása, funkciójuk tisztázása, összehangolt szerepük kialakítása nélkülözhetetlen a stratégiai célok megvalósításához.

4.8. Partnerség

A partnerség kialakulása és folyamatos alkalmazása a kistérségi programozásnak az egyik leggyorsabban ható intézménye. Megtanulva az együttgondolkodást, gazdaságosabbá és racionálisabbá téve a térségi terveket, beruházásokat. Tapasztalatcserével, konzultációkkal egymás terveit, törekvéseit megismerve, a térség fejlődése dinamikusabbá válik.

A partnerség fogalma magában foglalja a települési és területi közigazgatási egységek és a szociális, gazdasági, civil, stb. partnerek közötti együttműködést is. Ez a dokumentum elsősorban ez utóbbi folyamatra koncentrál az Esztergom és Nyergesújfalu Többcélú Kistérségi Társulás Fejlesztési Koncepciója [FK] készítése során.

A program felülvizsgálata során érvényesíteni kell az eltelt idő tapasztalatait, a csatlakozás után várható EU-s politikák által képviselt új szempontokat és forrásokat, valamint szükségszerű a jövőkép és a kitorési pontok újragondolása.

Az egyeztetési folyamat során az alábbi alapelvek érvényesültek:

- _ **Koordináció** – az FK társadalmi egyeztetése koordináltan, a vélemények fogadása meghatározott szempontrendszer szerint, az FK kialakításában résztvevő összes önkormányzati szerv bevonásával, strukturáltan történt
- _ **Dokumentáció** – az egyeztetés lépései, az abban résztvevő partnerek véleménye dokumentált
- _ **Folyamatosság** – az FK egyeztetése a prioritások kialakításától kezdve a végleges változat megvitatásáig folyamatosan zajlott
- _ **Visszacsatolás** – érdemi dialógus jött létre az észrevételek, javaslatok strukturált feldolgozása és megválaszolása során
- _ **Transzparencia** – az FK társadalmi egyeztetése az Internet nyilvánosság mellett zajlott
- _ **Esélyegyenlőség** – az FK egyeztetésének teljes folyamatában a nők és férfiak közötti esélyegyenlőség érvényesült

5. Projektek

5.1. Legfontosabb 3 térségi projekt

4. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

„Duna-menti Borút”

Süttő, Lábatlan, Bajót, Nyergesújfalu, Tát, Mogyorósbánya, Esztergom, Pilismarót

3 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Az Esztergom-Nyergesújfalui kistérség területének nagy része az Ászár-Neszmélyi borvidékhez tartozik, mely elsősorban száraz fehér borairól híres. A nemzetközi szinten is ismert borok népszerűsége a jó marketingmunka eredménye. Az adottságok és az elért eredmények viszont nincsenek kellően kihasználva a térségben. Egyedül Neszmélyen (tatai kistérség) és Keszthelyen (dorogi kistérség) várja két Borház folyamatosan vendégeit borkóstolásra. A helyi borosgazdák nem használják ki a borvidék és a természeti táj nyújtotta lehetőségeket, hogy plusz jövedelemszerzéshez jussanak akár mint őstermelő, magánszemély vagy vállalkozó. A méltán népszerű turisztikai ághoz kapcsolódó egyéb szolgáltatások letelepedése is nehézkesen és szervezetlenül valósul meg. Célunk ezen lehetőségek kihasználása, a fennálló problémák megoldása, feladatként való kezelése.

A szőlőtermő területek aránya viszonylag magas. Célszerű lenne bemutató gazdaságokat létrehozni, ahol a turisták megtekinthetnék a környéken termesztett szőlőfajtákat, esetleg **agroturizmus** keretén belül lehetőség nyílna a szüret idején arra, hogy a látogatók is részt vegyenek a termés betakarításában. Az ifjúság számára táborokat szerveznének a gazdák a mezőgazdasági munka fortélyainak elsajátítására, és diákmunkaként egy kis zsebpénzhez juttathatják a gyerekeket. A fiatalok kikapcsolódnak, új ismeretekkel gazdagodnak, fejlődik a közösségi életbe való beilleszkedési képességük, mozognak és jó levegőn vannak, mely hozzájárul az egészséges életmód elsajátításához, és megtanulják megbecsülni a kétkezi munkát. A nyári időszakban megnő a Dunakanyar közelsége miatt a turisták száma, mely újabb bevételi forrást jelenthet a gazdálkodók számára. Borkóstolás, vendéglátás szőlős, boros és helyi speciális ételekkel (**gasztroturizmus**), értékesítés. Minden étteremnek külön specialitása lenne, mely a térségi, történelmi vagy nemzetiségi hagyományokhoz kötődne. Ezek külön feltüntetve jelennének meg a promóciós kiadványokban. Mindez erősíti a projekt innovatív jellegét. Az új programlehetőség szélesebb programkínálatot eredményez, mely újabb turistákat vonz. Ezen tevékenységek megteremtésének alapja egyrészt a pincefaluk alap infrastruktúrával (víz, villany, csatorna, út) való ellátottsága és a szemlélet pozitív változása, vállalkozói készségek és a vendégfogadó készség fejlesztése. A meglévő pincék többsége minőségi fejlesztésre szorul. A **borturizmus** hatékony fejlesztése szervezeten kell, hogy történjen, vagyis a különböző szereplők egységes szervezetbe tömörítésével. Ez egyrészt segíti az adminisztrációs, koordinációs munkát, marketing tevékenységet, egységes promóciós anyagok megjelentetését, rendezvények szervezését stb. A kapcsolódó szolgáltatások közül kiemelendő a szállásadás és a személyfuvarozás. A szálláshelyek létesítésével hosszabb időre maradásra bírhatók a turisták, mely újabb bevételt jelenthet a térségnek. Az elsősorban térségen belüli személyszállítás pedig az alkohol fogyasztása miatt fontos, valamint kijánlott

programcsomagként a szervezett szállítás több szolgáltatás irányított igénybevételét (innovatív jelleg) is jelentheti, mely szintén a bevételek növekedésével jár. Lábatlanon új Borház építését tervezik, mely konferenciáknak, rendezvényeknek is helyet biztosít, bővítve a programlehetőségeket. Új szolgáltatásként jelenhet meg egy vízi borút, mely egy sétahajó segítségével valósulhatna meg. A projekt innovatív jellegét adja az újfajta megközelítése a bortúrának. A hajón szakemberek ismertetik a szőlő és bortermeles fortélyait, melyet egyes állomásokon, kikötők közelében egy bemutató gazdaságban meg is tekinthetnek a turisták. A hajón borkóstolásra is lehetőség nyílik, míg a vásárlás és étkeztetés szintén egy dunai kikötőben történne. A borturizmus koordinációs munkáit célszerű lenne Esztergomba helyezni, mivel itt van létjogosultsága egy turinform irodának, hiszen itt kaphat az idelátogató vendég legbővebb programkínálatot. Egy alközpont létrehozása a lábatlani Borházban valósulhat meg, mely speciális borászati ismeretekkel rendelkező szakembereket tömörít. Többféle, és célcsoportonkénti programcsomagok összeállítása elengedhetetlen a sikeres működéshez. A két szomszédos kistérséggel, valamint a szlovákiai határ menti területekkel való szoros együttműködést a táji adottságok is indokolják, ezért ennek a kapcsolatnak a kiépítése és fejlesztése újabb lehetőségeket teremt az idegenforgalom fejlesztésére.

Tevékenységenkénti ütemezés

Településenkénti szolgáltatások, megoldandó feladatok:

tatai kistérség:

Neszmély Borház, pincefalu, vendégfogadás

Kapcsolódó szolgáltatás: szálláshely

Dunaalmás pincefalu: vendégfogadás

Kapcsolódó szolgáltatás: vadászat, szálláshely

Esztergom-nyergesújfalui kistérség:

Süttő – pincefalu: vendégfogadás, pincefalu közterületi rendezése, parkolók kialakítása, parkbútorok kihelyezése stb.

Kapcsolódó szolgáltatás: vadászat, lovaglás, szálláshely, vízi sportok (terv készült rá)

Lábatlan Borház (konferencia terem, bormúzeum, étterem, vino-teka), pincefalu: vendégfogadás, pincefalu közterületi rendezése, parkolók kialakítása, parkbútorok kihelyezése stb.

Kapcsolódó szolgáltatás: múzeumok, szálláshely

Nyergesújfalu pincefalu: vendégfogadás, pincefalu közterületi rendezése, parkolók kialakítása, parkbútorok kihelyezése stb.

Kapcsolódó szolgáltatás: képtár, múzeumok, tanuszoda, íjászpálya, horgászat, lovaglás, kerékpározás, teke, squas, (kori park, turisztikai kikötő – tervezés alatt)

Bajót mintagazdaság kiépítése, a különböző szőlőfajták bemutatása, pincefalu: vendégfogadás, pincefalu közterületi rendezése, parkolók kialakítása, parkbútorok kihelyezése stb.

Kapcsolódó szolgáltatás: Milleniumi Ház szolgáltatásai, Péliföldszentkereszt: kálvária, lurdi barlang, szabadtéri színpad, Szalézi Szerzetesrend kolostora, szállás, lovaglás, horgászat, alkotó tábor, extrém sportolási lehetőségek

Mogyorósbánya-Tát-Tokod (Nagy-völgy, Prímás-völgy) helyi védelem alatt álló borospincék bemutatása, szálláshely kialakítása, pincefalu: vendégfogadás, pincefalu közterületi rendezése, parkolók kialakítása, parkbútorok kihelyezése stb.

Kapcsolódó szolgáltatás: kerékpározás, tájház, Alkotóház, horgászat, szállás, ifjúsági szálláshely, Római romok, táti szigetvilág - élőhely bemutatása

Mogyorósbánya pincefalú: vendégfogadás, pincefalú közterületi rendezése, parkolók kialakítása, parkbútorok kihelyezése stb.

Kapcsolódó szolgáltatás: Bányamúzeum, szállás, lovaglás, frízbi pálya

Esztergom központi funkciók: turinform iroda, specialitásokat kínáló étterem, rendezvények

Kapcsolódó szolgáltatás: vendéglátás, szállás, múzeumok, Bazilika, rendezvények, teleház szolgáltatásai, lovaglás, horgászat, vízi sportok, Élmenyfürdő, Kálvária, Szabadtéri Játékok, Szabad strand, hajózási lehetőség, bowling

Pilismarót pincefalú: vendégfogadás, pincefalú közterületi rendezése, parkolók kialakítása, parkbútorok kihelyezése stb.

Kapcsolódó szolgáltatás: szálláshely, vízi sportok, lovaglás

dorogi kistérség:

Keszölc Borház Étterem, Bemutató Borpalackozó, pincefalú: vendégfogadás

Kapcsolódó szolgáltatás: lovaglás, horgászat, Szlovák Tájház, szálláshely

Piliscsév pincefalú: vendégfogadás.

Kapcsolódó szolgáltatás: szálláshely, lovaglás, Alkotó Ház, Falumúzeum, moto-cross

Ütemezés tevékenységenként:

- ütem: Borút kijelölése (vízi és szárazföldi), kapcsolatfelvétel a szolgáltatást nyújtókkal, tájékoztatás, projektbe való bekapcsolódás, egységes szervezetbe tömörítés, tanfolyamok, képzések szervezése igény szerint
- ütem: infrastrukturális beruházások (tervek készítése, kivitelezés), pincék szolgáltatások minőségi fejlesztése
- ütem: információs táblák kihelyezése, marketingmunka megkezdése (többnyelvű promóciós anyagok készítése, terjesztése több csatornán).
- ütem: tangazdaságok, bemutató terek kialakítása
- ütem: „Vízi bortúra”: sétahajón történő borkóstolás, borvidék megismertetése
- ütem: csoportok szervezése, programcsomagok kiajánlása, bonyolítása. Rendezvényszervezés (borversenyek, Márton Nap, új bor ünnepe.....), táboroztatás
- ütem: Kapcsolatépítés a szlovákiai szomszédos borvidék szereplőivel, közös programok szervezése, egységes programcsomag készítése

Indokoltság

Kiváló turisztikai adottságokkal rendelkezik a térség. A Dunakanyar Ny-i kapuja, a Pilis és Gerecse hegláncainak változatos formavilága páratlan élményt jelent az idelátogató turisták számára. Mészkö alapon kialakult talaja, déli lankás hegyoldalai kedvező adottságot teremtenek a szőlőművelésnek és az ehhez kapcsolódó feldolgozóipar, borászat és gasztronómia fejlődésének. Az Ászár-Neszmélyi Borvidék része a kistérség településeinek többsége. A főleg fehér száraz borairól méltán híres borvidék nemzetközi elismerést vívott ki magának. A szőlő- és bortermelés hagyományai adottak pincefalú minden településen megtalálható. Élő borkultúra, nemzetiségi települések miatt az idegennyelv ismerete magasabb az országos átlagnál és egyre növekvő vendégfogadó készség segíti e turisztikai ág fejlődését. Budapest közelsége -mint a leglátogatottabb magyar város- kiváló lehetőséget teremt a vendégek idecsalogatására.

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

11. térség idegenforgalmi fejlesztése
12. vendégéjszakák növelése
13. turisztikai termékkála bővítése
14. programkínálat növelése
15. idegenforgalmi szolgáltatások minőségének fejlesztése

Specifikus célok:

- a gasztronómiai és a borturizmus fejlesztése
- pincefaluk turisztikai jellegű fejlesztése
- szálláshelyek bővítése
- programcsomagok kialakítása célcsoportonként
- alternatív jövedelemszerzési lehetőségek bővítése

Célcsoport

4. családok
5. hazai és külföldi turisták
6. borászok, borlovagok, szakértők
7. vendéglátásban tevékenykedők
8. őstermelők, boros gazdák
9. egyéb kiegészítő szolgáltatást nyújtó vállalkozások

Partnerek

Hazai Partnerek:

- Borlovag Rendek
- Falusi turizmus résztvevői
- Tevékenységében kapcsolódó civil szervezetek
- szomszédos kistérségek (tatai és dorogi)

Nemzetközi Partnerek:

15. Testvér települések
16. Szomszédos szlovákiai térség önkormányzatai, borászai

Hatások (közvetlen, hosszú távú) (multiplikátor hatás)

Hosszú távú hatások:

- Esztergom és vonzáskörzetének nő az idegenforgalmi potenciálja, ismertsége
- Idegenforgalmi bevételek növekedése
- elvándorlás csökken, bevándorlás nő
- életminőség javulása
- foglalkoztatottak számának növekedése
- szolgáltatások aránya nő

Közvetlen hatások:

10. Szálláshelyek száma nő
11. Térségbe látogató turisták száma nő
12. Vendégéjszakák száma nő
13. Térségbe látogató turisták száma nő
14. Programkínálat bővül
15. Borturizmus fejlődik
16. Népszerűbbé válik a borászat
17. Borospincék és a környékbeli földterületek felértékelődnek

Eredmény és hatás indikátorok

Eredmény indikátorok

3. létrejön egy vízi és egy szárazföldi BORÚT
4. új civil szervezet jön létre, mely tömöríti a projektben érintetteket
5. szálláshelyek száma nőférőhely
6. infrastruktúrával ellátott területek nagysága nő
7. tangazdaságok, bemutató terek jönnek létre ...db.m²
8. új sétahajó járat indul naponta.....tavasztól őszig
9. foglalkoztatottak száma nő.....fő
10. programcsomag készül, kiejánlható programok száma nő.....db.
11. többnyelvű promóciós anyagok készülnekdb.
12. Információs táblák száma nődb.
13. Rendezvények száma nődb.
14. Tanfolyamok indulnak db.

Hatás indikátorok

- ingatlanárak növekedéseFt
- vendégéjszakák száma nő
- látogatók száma nő
- elvándorlás csökken
- bevándorlók száma nő
- életminőség javul (személyautók száma....)
- vállalkozói és az önkormányzati bevételek növekednek
- térség ismertsége nő
- munkanélküliek száma csökken
- civil szféra megerősödik
- résztvevők felkészültsége javul a képzések által
- a gazdaságon belül a szolgáltatások aránya nő
- a kis falvak elszigeteltsége csökken

Multiplikátor hatás:

- A borturizmus fejlesztése a kapcsolódó szolgáltatások révén hatással van a turizmus minden ágának fejlődésére.
- Térség népszerűsítése, a kis falvak elszigeteltségének csökkenése
- foglalkoztatás növelése, új munkahelyek és alternatív jövedelemszerzési lehetőségek bővülése
- több nyelven és több információs csatornán történő tájékoztatás javítja a projekt kiterjedését

Fenntarthatóság

A jelenleg is meglévő pincék új idegenforgalmi funkciót kapva plusz jövedelemszerzési lehetőséget teremtenek, mely elősegíti minőségi fejlesztésüket, bővítésüket. A projekt fenntarthatóságát a jó marketing és szervezés biztosítja. A programok eladhatóságát növeli a célcsoportonkénti programcsomagok kiajánlása. A közterület fejlesztés, zöldfelület karbantartás, fásítás stb. önkormányzati feladatként és pályázati források lehívásával valósulhat meg. A Borházak üzemeltetését vállalkozások végzik. A Forgalom növekedése bevételeik növekedését eredményezi. A borkóstolásból és vendéglátásból adódó alternatív jövedelem kiegészítésből származó bevételek egy része remélhetőleg új, falusi szálláshelyek kialakítására fordítódik. A marketing tevékenységet a borturizmusban tevékenykedőkből létrejött civil szervezet, az önkormányzatok, kistérségi társulások és a turinform iroda végzi. Hazai és nemzetközi források lehívásával fedezhető a promócióra fordítható összeg.

5. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Helyi termékek bemutatása, értékesítése

Esztergom-Nyergesújfalui kistérség

3 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Helyi termékek (pl. méz, aszalt gyümölcs, lekvár, savanyú káposzta, faragott termékek, kerámia, csuhéj termékek stb.) felmérése. Kérdőívezés, személyes megkeresés előzetesen megszerzett információk alapján.

Helyi termékeket előállítók szervezetbe tömörítése. A falusi turizmus hatékony fejlesztése szervezeten kell, hogy történjen, vagyis a különböző szereplők egységes szervezetbe tömörítésével. Ez egyrészt segíti az adminisztrációs, koordinációs munkát, marketing tevékenységet, egységes promóciós anyagok megjelentetését, értékesítést stb.

Helyi termékeket sematikus térségi és településtérképen és szövegesen is bemutató (hol, mit lehet beszerezni) többnyelvű információs táblák kihelyezése a településeken.

Promóciós anyagok készítése.

Népszerűsítés több információs csatornán.

Későbbi ütemben kialakításra kerülne Esztergomban egy helyi termékeket értékesítő piac létrehozása, és a „Mesterségek utcája” kialakítása, ahol műhelyekben különböző mesterségeket elevenítenének fel a mesterek és egyben értékesítenék is termékeiket. A műhelyekben lehetőség nyílna arra is, hogy a látogatók kipróbálják a gyakorlatban is hogyan készíthetők el a bemutatott tárgyak, eszközök.

Tevékenységenkénti ütemezés

I. ütem: Helyi termékek felmérése

II. ütem: Helyi termékeket előállítók szervezetbe tömörítése

III. ütem: Helyi termékeket bemutató többnyelvű információs táblák kihelyezése

IV. ütem: promóció

V. ütem: Helyi termékeket értékesítő piac létrehozása Esztergomban

VI. ütem: „Mesterségek utcája” Esztergomban

Indokoltság

Kiváló turisztikai adottságokkal rendelkezik a térség. A településeken számos család állít elő helyi terméket, mely egyediségénél, térségi sajátosságainál fogva könnyen értékesíthető, jó marketinggel keresett terméké tehető. A méhészek tábora nagy a térségben és finom mézeik népszerűvé tehetik térségünket. A bogyós gyümölcsökből (málna, csipkebogyó stb.) remek lekvárok, apró házi sütemények készíthetők. A savanyú káposzta, aszalt gyümölcsök és egyéb élelmiszeripari termékek sok háztartásban többletként jelentkeznek és eladásra kerülnek. A térség leghíresebb helyi terméke a bor és származékai, melyek palackozása egyes pincéknél is megoldható. A mezőgazdasági melléktermékekből és az erdők fáiból is számos termék keletkezik. A faragott tárgyak, pipák, hordók, vagy a csuhéjból készült tárgyak keresett népművészeti termékek. A föld adta javakat is megmunkálják a gondos kezek. Az agyagból készült edények vagy a híres kőfaragók által készített szobrok, épületdíszítő elemek stb. méltán képviselik térségünk egykori mesterembereinek hagyományát. Egyes műhelyekben megtekinthetőek a mesterségek folyamatában is, pl. díszkovácsolás, patkolás stb.

A Gerecse Mészke alapon kialakult talaja, déli lankás hegyoldalai kedvező adottságot teremtenek a szőlőművelésnek és az ehhez kapcsolódó feldolgozóipar, borászat és gasztronómia fejlődésének. Az Ászár-Neszmélyi Borvidék része a kistérség településeinek többsége. A főleg fehér száraz borairól méltán híres borvidék nemzetközi elismerést vívott ki magának. A szőlő- és bortermelés hagyományai adottak pincefalun minden településen megtalálható. Élő borkultúra, nemzetiségi települések miatt az idegennyelv ismerete magasabb az országos átlagnál és egyre növekvő vendégfogadó készség segíti a turizmus fejlődését. Budapest közelsége -mint a leglátogatottabb magyar város- kiváló lehetőséget teremt a vendégek idecsalogatására.

Ezen adottságok indokolják a projekt létjogosultságát.

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

16. térség idegenforgalmi fejlesztése
17. vendégéjszakák növelése
18. helyi termékek népszerűsítése és eladhatóvá tétele
19. szemléletformálás (elsősorban a termékeket előállítók körében)
20. turisztikai termékskála bővítése
21. programkínálat növelése
22. idegenforgalmi szolgáltatások minőségének fejlesztése

Specifikus célok:

- a gasztronómiai és a falusi turizmus fejlesztése
- helyi termékek értékesítése
- bemutató műhelyek kialakítása, „Mesterségek utcája”
- helyi termékeket értékesítő piac kialakítása Esztergomban
- alternatív jövedelemszerzési lehetőségek bővítése
- civil szervezet létrehozása
- információs táblák kihelyezése
- promóció

Célcsoport

10. családok
11. hazai és külföldi turisták
12. térségi lakosság
13. helyi termékeket előállítók
14. vendéglátásban tevékenykedők
15. őstermelők, méhészek, boros gazdák, lovat tartók stb.
16. egyéb kiegészítő szolgáltatást nyújtó vállalkozások

Partnerek

Hazai Partnerek:

- Borlovag Rendek
- Falusi turizmus résztvevői
- Tevékenységében kapcsolódó civil szervezetek
- szomszédos kistérségek (tatai, szentendrei és dorogi)

Nemzetközi Partnerek:

17. Testvér települések
18. Szomszédos szlovákiai térség önkormányzatai, helyi termékeket előállítók

Hatások (közvetlen, hosszú távú) (multiplikátor hatás)

Hosszú távú hatások:

- Esztergom és vonzáskörzetének nő az idegenforgalmi potenciálja, ismertsége
- Idegenforgalmi bevételek növekedése
- elvándorlás csökken, bevándorlás nő
- életminőség javulása
- foglalkoztatottak számának növekedése
- szolgáltatások aránya nő
- őstermelők megélhetése javul

Közvetlen hatások:

- 18.
19. Térségbe látogató turisták száma nő
20. Vendégéjszakák száma nő
21. Térségbe látogató turisták száma nő
22. Programkínálat bővül
23. turizmus fejlődik
24. Népszerűbbé válnak a helyi termékek
25. a jelenleg hobbiként üzemeltetett tevékenységek felértékelődnek

Eredmény és hatás indikátorok

Eredmény indikátorok

26. létrejön egy helyi termékeket értékesítő piac
15. megépül a „Mesterségek utcája”

16. új civil szervezet jön létre, mely tömöríti a projektben érintetteket
17. foglalkoztatottak száma nő.....fő
18. többnyelvű promóciós anyagok készülnekdb.
19. Információs táblák száma nődb.

Hatás indikátorok

- ingatlanárak növekedéseFt
- vendégéjszakák száma nő
- látogatók száma nő
- elvándorlás csökken
- bevándorlók száma nő
- életminőség javul (pl. személyautók száma....)
- vállalkozói és az önkormányzati bevételek növekednek
- térség ismertsége nő
- munkanélküliek száma csökken
- civil szféra megerősödik
- a kis falvak elszigeteltsége csökken

Multiplikátor hatás:

- A helyi termékek értékesítése a kapcsolódó szolgáltatások révén hatással van a turizmus minden számos ágának fejlődésére.
- Térség népszerűsítése, a kis falvak elszigeteltségének csökkenése
- foglalkoztatás növelése, új munkahelyek és alternatív jövedelemszerzési lehetőségek bővülése
- több nyelven és több információs csatornán történő tájékoztatás javítja a projekt kiterjedését

Fenntarthatóság

A jelenleg is meglévő pincék, műhelyek új idegenforgalmi funkciót kapva plusz jövedelemszerzési lehetőséget teremtenek, mely elősegíti minőségi fejlesztésüket, bővítésüket. A projekt fenntarthatóságát a jó marketing és szervezés biztosítja. A borkóstolásból és a helyi termékek értékesítéséből adódó alternatív jövedelem kiegészítésből származó bevételek egy része remélhetőleg visszaforgatódik a turizmusba. A marketing tevékenységet a helyi termékeket előállítókból létrejött civil szervezet, az önkormányzatok, kistérségi társulások és a turinform iroda végzi. Hazai és nemzetközi források lehívásával fedezhető a promócióra fordítható összeg. A piac létrehozását és működtetését Esztergom városa vállalja, akár csak a „Mesterségek utcája”-nak létrehozását. A megvalósítás után értékesítésre kerülnek az üzletként is funkcionáló műhelyek, melyek fenntartása és működtetése a vállalkozó tulajdonos kötelessége.

3. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Térségi Szociális Ellátó Rendszer

Esztergom-Nyergesújfalui kistérség

1 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Idős, nehezen közlekedő, vagy mozgássérült betegek nappali ellátása. Térségi szervezőmunkával naponta kiválasztásra kerülnek azok a gondozásra és segítségre szoruló idős betegek, akik távol laknak a rendelőintézettől, önállóan nem tudnának eljutni az alapszolgáltatásokhoz, orvosi rendelésekre stb. Ezen személyek számára egész napos program biztosítása, leszerzése, mely során eljuthatnak az orvosi rendelésekre, fodrászhoz, gyógyszertárba, tájékoztatást kaphatnak a gyógyászati segédeszközökről és beszerzik azokat számukra a gondozók igény szerint, érdekképviselői tanácsadáson vehetnek részt stb. Az egész napos program miatt napközben ebédet is kapnak az ellátottak, míg a nap végén hazaszállítják őket lakóhelyükre. A feladat ellátását célszerű a szomszédos dorogi kistérséggel közösen megoldani, hiszen Dorogon működik a geriátriai, gerontológiai és krónikus belgyógyászati rehabilitációs és ápolási feladatokat ellátó Dorogi Szent Borbála Szakkórház, mely az idősbeteg ellátás központja térségünkben.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: Térségi szociális ellátórendszer műszaki háttérének kiépítése: 2 speciális (kerekes széket is befogadó) mikrobusz beszerzése, nyugdíjas klubokba egy db. számítógép beszerzése településenként és a központi helyen 2 db. számítógép beszerzése, hálózatba kötése
- II. ütem: Térségi Szociális Ellátó Központ létrehozása vagy kijelölése egy meglévő intézmény keretein belül Esztergomban
- III. ütem: 8 fő foglalkoztatása (2 fő sofőr, 1 fő programszervező, 4 fő kísérő gondozó, 1 fő vezető)
- IV. ütem: képzés szervezése a rendszerben résztvevők számára (6 (1 fő programszervező, 4 fő kísérő gondozó, 1 fő vezető) + 9 fő a nyugdíjas klubokban dolgozó szakemberek közül településenként 1 fő)
- V. ütem: programok szervezése folyamatosan, tájékoztatás

Indokoltság

Az idős és nehezen mozgó embereknek nem megoldott az ellátó intézményekbe való eljutása. A meglévő intézményrendszer és érdekképviselő nem elég rugalmas és ezért sok -a célcsoport számára fontos- információ nem jut el az érintettekhez, és számos beteg nem tudja igénybe venni a működő szolgáltatásokat sem. Az ellátás minőségi javulása és az ellátottak számának növekedése megelőzheti a költségesebb kórházi ellátást és növeli az idősek elégedettség érzését. A meglévő ellátó rendszerek jobb kihasználtsága hatékonyabbá teszi a prevenció programot. Az ellátottak mozgatása egy hiányzó szociális láncszemmel kapcsolja össze az egészségügyi és szociális ellátás hálóját. Az indokoltságot támasztja alá az is, hogy sok munkahelyen a munkaidő rugalmatlan, és 8 óránál több, ezért az időseket gondozó fiatal családtagok nehezen tudják megoldani mozgásukban korlátozott rokonaik gondozását anélkül, hogy állásukat ne kockáztassák. A rendszer hatékony működésével teljesebb körű ellátásban részesülhet. Az esélyegyenlőség javulása a projekt újszerűségét erősíti.

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- térség szociális ellátórendszer fejlesztése
- életminőség javulása
- szociális szolgáltatások bővítése
- hatékonyabb tájékoztatás
- szociális szolgáltatások minőségének fejlesztése

Specifikus célok:

- elégedettség növelése
- meglévő szolgáltatások igénybevételének, ellátottak számának növekedése
- prevenció

Célcsoport

- térségben élő 60 év feletti
- térségben élő mozgáskorlátozottak
- Nyugdíjas Klubok munkatársai

Partnerek

- Vaszary Kolos Kórház
- Szent Borbála Kft.
- Szent Borbála Egészségügyi Kht.
- Máltai Szeretetszolgálat
- Nyugdíjas Klubok
- Nyugdíjas Egyesületek
- Mozgássérültek Egyesülete

Hatások (közvetlen, hosszú távú) (multiplikátor hatás)

Hosszú távú hatások:

- betegségek megelőzésével az idős emberek életének minőségi javulása
- közvetett módon a szolgáltatások bővülése csökkentheti az elvándorlást
- életminőség javulása
- szolgáltatások aránya nő
- Nyugdíjas Klubok feladatellátása bővül, jelentőségük nő

27. Szociális és az egészségügyi szféra fejlődik a hatékony közös munkavégzés során

Közvetlen hatások:

- 28. Szociális ellátottak száma nő
- 29. Tájékozottság nő
- 30. térségi szinten szervezett, és korszerűbb ellátási forma jön létre
- foglalkoztatottak számának növekedése
- Nyugdíjas Klubok informatikai fejlesztése
- betegszállítás minőségi javulása, bővülése

Multiplikátor hatás:

- esélyegyenlőség javulása
- több információs csatornán keresztül történő tájékoztatás javítja a projekt kiterjedését
- a szociális ellátás fejlesztésén keresztül javul az alapellátás és az életminőség színvonala is

Eredmény és hatás indikátorok

Eredmény indikátorok

20. létrejön egy új, szociális szolgáltatás
21. létrejön egy Térségi Szociális Ellátó Központ
22. 8 új munkahely jön létre
23. 15 fő részesül képzésben
24. betegszállítási rendszer javul és bővül
25. ellátottak száma nő%-kal
26. beszerzésre kerül 9 számítógép, 2 speciális mikrobusz
27. 1 db. tanfolyam

Hatás indikátorok

- a prevenció következtében a ,megbetegedések száma csökken%-kal
- Nyugdíjas Klubok ismertsége javul, szolgáltatásaik igénybevétele nő
- életminőség javul (pl. személyautók száma....mutatók)
- munkanélküliek száma csökken ... fő
- résztvevők felkészültsége javul a képzések által (minőségi munkavégzés)
- a gazdaságon belül a szolgáltatások aránya nő
- a kis falvak elszigeteltsége csökken

Fenntarthatóság

A többcélú kistérségi társulások közösen ellátott feladatainak folyamatos bővülése hozzájárulhat a rendszer hatékony működtetéséhez, normatív állami támogatások megszerzéséhez. Az OEP támogatásokból esetlegesen ezen feladatra fordítható pénzügyi források is segíthetik a fenntartást. A működtetés önkormányzati bevételekből finanszírozható, egészíthető ki, mely létszamarányosan, vagy az ellátottak számaként osztható szét településenként. Külön intézmény létrehozása nem célszerű. A feladatellátás kapcsolható egy már működő intézményhez, pl. a Vaszary Kolos Kórházhoz. A szolgáltatás településenkénti megszervezése is a már működő Nyugdíjas Klubok segítségével történhet.

5.2. 22 középtávú projektötletek

4. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Duna part karbantartása

Süttő, Lábatlan, Nyergesújfalu, Tát, Esztergom, Pilismarót, Dömös

1 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Az Északdunántúli Vízmű Rt.-vel közösen valósítható meg az alábbi projekt. Térségi közmunkaprogram keretében megvalósítható a Duna-part folyamatos karbantartása. Ez elsősorban a kommunális hulladék összegyűjtését és elszállítását, valamint a zöldfelület karbantartását, gyommentesítését jelenti. Esetlegesen árvízvédelmi munkálatok, vagy a magasabb ár hullámok levonulását követő fertőtlenítési és rendezési feladatokat végeznék el az alkalmazottak. 100 fő felvétele és folyamatos foglalkoztatása a munkanélküliségi probléma megoldását is elősegíti. Kht. formájában működőképes projekt valósítható meg.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: eszközbeszerzések
- II. ütem: közmunkások felvétele, betanítása

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- élhetőbb környezet
- életminőség javulása
- foglalkoztatás növelése, munkanélküliség csökkentése
- turisztikai fejlesztések megvalósítása a Duna parton
- egészségmegőrzés a gyommentesítés révén
- tájlesztettkai értéknövelés
- Duna part látogatottságának növelése

Specifikus célok:

- rendezett Duna part fenntartása
- közterületek karbantartása, zöldfelület gondozás
- rekreációs tér kialakítása
- településképp javítása
- környezetvédelem
- 100 új munkahely teremtése

5. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Kerékpárút építése Mogyorósbánya-Tát, Bajót-Nyergesújfalu és Pusztamarót, Esztergom-Esztergom- Kertváros és Esztergom- Búbánat-völgy között

Bajót, Nyergesújfalu, Tát, Mogyorósbánya, Esztergom

Rövid tartalmi összefoglaló

A Duna-menti kerékpárút a térség két falvából jelenleg nem elérhető, így a Gerecsében lévő turisztikai szempontból kiváló adottságokkal rendelkező települések elzártsága, leszakadása fokozódhat jelen infrastrukturális beruházás megvalósítása nélkül. A kerékpáros turizmus fejlesztésével nőhet a községek ismertsége, látogatóinak száma. Az aszfaltos út a helyi közlekedést is segíti és a szemléletváltást, és kapcsolódik az életmód programhoz is. Mivel Bajót és Mogyorósbánya is 5 km-re fekszik a szomszédos Duna-parti településtől, így a mindennapi közlekedési lehetőségeket is bővíti a megvalósuló beruházás.

Az Esztergom-Esztergom Kertváros közötti kerékpárút létjogosultságát a település két, egymástól távolabb eső településrésze és a Pilisi medence felé eső csatlakozás indokolja. A kerékpárutat főleg nyáron a Palatinusz-tó szabad strandjára látogató fiatalok használnák nagy számban. A Búbánat-völgybe vezető kerékpárutat is a tavakhoz igyekvő horgászok és kirándulók számára építené meg a település elsősorban, illetve így kívánja népszerűbbé és elérhetőbbé tenni a csodálatos kirándulóhelyet új programlehetőséget nyújtva a helyi lakosokon kívül a turisták számára is.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: tervekészítés
- II. ütem: kivitelezés

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- térség kerékpáros közlekedésének fejlesztése
- életminőség javulása
- egészséges életmód, kerékpározás kultúrájának elterjesztése
- egyes települések és település részek elzártságának csökkentése
- kerékpárturizmus fejlesztése

Specifikus célok:

- kerékpárutak hálózatának bővítése
- új közlekedési lehetőség feltételeinek megteremtése

6. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Pilismaróti vízi sportcentrum

Pilismarót

4 év

Rövid tartalmi összefoglaló

A Dunai öböl kiváló lehetőséget biztosít a különböző vízi sportok és szabadidős tevékenységek letelepítésére, feltételeinek kialakítására. A beruházás több ütemben és több Partner közreműködésével valósítható meg. Sportversenyek lebonyolítására is alkalmassá tehető a vízpart és környezete, ehhez azonban komoly infrastrukturális beruházások szükségesek. Teljes közművesítés, az ellátó épületek, lelátók és kiszolgáló helyek építése elsődleges feladat. Országos és nemzetközi versenyek lebonyolításához fejleszteni kell a háttér infrastruktúrát is, mely a környékbeli településeket is érinti (Esztergom, Dömös), pl. szálláshelyek bővítése, minőségi fejlesztése és a kínálat sokszínűbbé tétele. Ehhez kapcsolódóan Vízi edzőtábor létesítése ajánlott, mely gazdasági társasággal működtethető leghatékonyabban.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: kármentesítés az egykori hulladéklerakó helyén
- II. ütem: alap infrastruktúra kiépítése az öböl beruházásra szánt partszakaszán (tervek készítése, kivitelezés. Víz, villany, csatorna.
- III. ütem: öböl mederalakítása szükség szerint (tervkészítés, kivitelezés: kotrás, földmunkák)
- IV. ütem: tervek készítése, kikötő, csónakházak, parkoló építése, parkosítás, parkbútorok, szeméttároló edényzet kihelyezése, vizes blokk, lelátó építése
- V. ütem: intenzív marketingmunka elkezdése
- VI. ütem: tervek készítése, kiszolgáló épületek építése (iroda, öltözők, recepció, büfé stb.), üzemeltető kiválasztása, épületek bérbeadás egyéb kapcsolódó szolgáltatások számára, vagy befektető keresése a komplexum kivitelezésére, működtetésére
- VII. ütem: rendezvények szervezése, promóciós anyagok készítése több csatornán, folyamatos propaganda
- VIII. ütem: vízi edzőtábor helyének kijelölése, területvásárlás, befektető keresése, értékesítés
- IX. ütem: vízi edzőtábor feltételeinek megteremtése, befektető keresése a komplexum kivitelezésére, működtetésére (szálláshely, egyéb sportlétesítmények építése)
- X. ütem: egyéb kapcsolódó szabadidős tevékenységek megvalósítása pl. játszótér, horgász stégek építése, strandröplabda pálya, tollaslabda pálya, kugli, sakk, szabadtéri teke stb.

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- vízi sportok népszerűsítése
- életminőség javulása
- turisztikai szolgáltatások bővítése
- foglalkoztatás növelése
- önkormányzati és vállalkozói bevételek növelése

- térség népszerűsítése

Specifikus célok:

- látogatók számának növelése
- vízi turizmus fejlesztése
- tájrehabilitáció
- infrastrukturális fejlesztés az öböl környékén
- rekreációs tér kialakítása
- vízi sportversenyek és egyéb rendezvények szervezése, népszerűsítése

7. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Lovas túraútvonal kijelölése

Esztergom-Nyergesújfalui kistérség

1 év

Rövid tartalmi összefoglaló

A lovas turizmust több térség (tatai, Esztergom-Nyergesújfalui, dorogi és zsámbéki) együttes összefogásával célszerű fejleszteni. A Zsámbéki-medencétől (Töktől) kiindulva és attól északra, a Dunáig eső területek a Központi-, és K-Gerecse lankás hegyoldalai kiváló adottságokkal bírnak e természetközeli szabadidős tevékenység számára. A térség lovas hagyományai egy egységgé kovácsolják a fent említett területe. A lovas túraútvonal nyomvonalának kijelölése és tájékoztató táblákkal való ellátása kapcsolódik a pihenőhelyek és lőtartók felkutatásához, és a programba való bekapcsolásához. Lovas táborok szervezése korosztályonként hozzájárulna a térség népszerűsítéséhez. Célszerű egy közös szervezet létrehozása, mely az adminisztrációs és marketing feladatokat átvállalja és koordinálja a programokat. A túralovaglás alap feltétele a lovak tartása és bérbeadása. Nyergesújfalun a S modell keretében gyógylovaglás is igénybe vehető, mely egészségügyi, rehabilitációs szolgáltatásként kapcsolható a projekthez. Célszerű lenne átgondolni egy militari pálya kialakítását is a Gerecsében, mely a Pilisi Parkerdővel indított közös alprojekt lehet.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: Lovas túraútvonal kijelölése (tervkészítés), kapcsolatfelvétel a szolgáltatást nyújtókkal, tájékoztatás, projektbe való bekapcsolódás, egységes szervezetbe tömörítés, tanfolyamok, képzések szervezése igény szerint
- II. ütem: szolgáltatások minőségi fejlesztése
- III. ütem: információs táblák kihelyezése, marketingmunka megkezdése (többnyelvű promóciós anyagok készítése, terjesztése több csatornán).
- IV. ütem: csoportok szervezése, programcsomagok kiajánlása, bonyolítása. Rendezvényszervezés (lovas napok, lovas íjász találkozók, fogathajtás, lóversenyek.....), táboroztatás

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

23. térség idegenforgalmi fejlesztése
24. vendégéjszakák növelése
25. turisztikai termékkála bővítése
26. programkínálat növelése
27. idegenforgalmi szolgáltatások minőségének fejlesztése

Specifikus célok:

- a lovas turizmus fejlesztése
- lovas túraútvonal és militari pálya kijelölése
- gyógylovaglás népszerűsítése
- lovardák turisztikai jellegű fejlesztése
- szálláshelyek bővítése
- lovas táborok szervezése
- programcsomagok kialakítása célcsoportonként
- alternatív jövedelemszerzési lehetőségek bővítése

8. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Térségi felszíni vízrendezés

Esztergom-Nyergesújfalui kistérség

2 év

Rövid tartalmi összefoglaló

A jelenleg készülő tervek alapján az abban foglaltak megvalósítása.

Felszíni csapadékvíz elvezetés megoldása elsősorban belterületen, és annak elvezetése. Az erózió megakadályozása, környezetvédelem. Partfalak megerősítése, vízelvezető rendszerek kiépítése és folyamatos karbantartása, a meglévők felújítása, kitisztítása. Felszíni vízfolyások karbantartása.

Tevékenységenkénti ütemezés

I. ütem:

II. ütem:

III. ütem: karbantartás

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- életminőség javulása
- környezetvédelem
- erózióveszély csökkentése

Specifikus célok:

- korszerű felszíni vízelvezetés
- értékvédelem, balesetmegelőzés
- patakok mederkotrása, partjának kaszálása
- belterületi csapadékvíz elvezetés megoldása a meglévő rendszerek felújításával, vagy újak létesítésével

9. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Bajóti zenei „edzőtábor” és fesztivál

Bajót

1 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Bajót- Péliföldszentkeresztben lévő Szalézi Szerzetesrend kolostora kiváló lehetőséget nyújt komolyzenei „edzőtábor” létesítésére, és zenei fesztivál rendszeres megrendezésére. A jelenleg is meglévő szálláshely, étkeztetési lehetőség adott, a szervező munka hatékony megoldása és a program és rendezvény népszerűsítése sikeres projekt megvalósítását eredményezheti. Budapest közelsége előnyt jelent a zenekarok térségbe történő invitálása során. Több napos zenekari próbákat tarthatnak a kiváló akusztikájú templomban és egyéb helyiségekben csendes, nyugodt környezetben. A közvetlen környék és a térség számos programlehetőséget nyújt a próbák közti kikapcsolódásra. Fontos feladatnak tartjuk az utánpótlás nevelést is, vagyis a fiatalok nyári próbáit, táborait. A térségi Zeneiskolák növendékeinek próbáit az önkormányzatok is támogatják.

Az egy hetes zenei fesztivál szabad téren is megrendezhető nyáron a csodálatos természetvédelmi területen. A Lurdi barlangnál kialakított terület alkalmas a szabadtéri koncertek számára. A fesztivál távlati céljai között szerepel, hogy nemzetközi művészek is fellépjenek a rendezvényen.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: Szervező iroda felállítása a Milleneumi Házban Bajóton, szakemberek felvétele
- II. ütem: szervezés
- III. ütem: promóció

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

28. térség idegenforgalmi fejlesztése
29. vendégéjszakák növelése
30. turisztikai termékkála bővítése
31. programkínálat növelése
32. idegenforgalmi szolgáltatások minőségének fejlesztése

Specifikus célok:

- a zenei és ifjúság turizmus fejlesztése
- zenei fesztivál szervezése
- próbák, zenei táborok szervezése
- programcsomagok kialakítása célcsoportonként

10. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Természetvédelmi oktatóbázis

Esztergom-Kertváros

1 év

Rövid tartalmi összefoglaló

A projekt helyszíne az Esztergom-Kertvárosban lévő Duna-Ipoly Nemzeti Park helyi központja. A központ nem csak előadások helyszíne lehet, hanem a Strázsa-hegyi tanösvényen keresztül bemutató hely, a gyakorlati ismeretek hatékony elsajátítása is lehetővé válik. Oktatási segédanyagok készítésével a Nemzeti Alap Tantervhez igazodva újfajta megközelítésből juthatnak a diákok új ismeretekhez.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: szervezés
- II. ütem: promóció

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- szemléletformálás
- természetvédelem
- turizmusfejlesztés

Specifikus célok:

- oktatási segédanyagok készítése
- ismeretek átadása
- környezeti nevelés
- rendezvényszervezés (pl. „Zöld jeles napok” alkalmával)
- zöldturizmus fejlesztése

11. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Frízbi pálya létesítése

Mogyorósbánya

1 év

Rövid tartalmi összefoglaló

A falu futballpályája mellett lévő 2ha-os területen kerül kialakításra a frízbi pálya, mely télen szánkó pályaként is funkcionálhat egy felvonó megépítésével. A frízbizés igen népszerű sportág a nyugat európai országokban. A projekt innovatív jellegét adja, hogy Magyarországon ez lehet az első frízbi pálya. Előnye, hogy kortól és nemtől függetlenül bárki űzheti, sőt mozgáskorlátozottak is. Kis befektetést igényel és a család összes tagja űzheti egyszerre. A pályán bizonyos távolságra kosárlabdapalánk szerű akadályok vannak, melyekbe bele kell dobni a frízbit. Aki hamarabb teljesíti a pályát, az nyer. A pálya versenyek lebonyolítására is alkalmas. A futballpályánál viszont célszerű lenne a kiszolgáló egységek (vizes blokk, öltöző,, eredmény kijelző, büfé) műszaki infrastrukturális fejlesztése. A dimbes-dombos terület kiváló szánkópálya a havas napokon. A pálya mellett célszerű felállítani egy kisebb felvonót, mely segíti a feljutást a pálya elejére.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: frízbi pálya kijelölése, megépítése
- II. ütem: kiszolgáló egységek infrastrukturális fejlesztése
- III. ütem: felvonó építése
- IV. ütem: promóció
- V. ütem: rendezvényszervezés

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- frízbi sport elterjesztése, népszerűsítése Magyarországon
- életminőség javulása
- turisztikai szolgáltatások bővítése
- foglalkoztatás növelése
- egészséges életmód elterjesztése
- önkormányzati és vállalkozói bevételek növelése
- térség népszerűsítése

Specifikus célok:

- látogatók számának növelése
- sport turizmus fejlesztése
- frízbi pálya létesítése
- kiszolgáló létesítmények infrastrukturális fejlesztése
- rekreációs tér kialakítása
- frízbi sportversenyek és egyéb rendezvények szervezése, népszerűsítése

12. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

„Kori Park”

Nyergesújfalú

1 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Funkciók, szolgáltatások

19. „Kori Park” (skatepark), kerékpáros centrum

- Fedett görkorcsolya, gördeszka és MTB (mountain bike = hegyikerékpár) pálya (mobil palánkkal, változtatható pályakialakítással)
- „Kerékpár depó” (műhely, szerviz, kerékpáros csomópont /információ, internet, térképek és egyéb kerékpározással összefüggő szolgáltatások, szálláshelyek stb./)
- falmászás

A kialakítandó épület helyet biztosítana akadálypályák kialakítására, melyet a görkorcsolyázók, gördeszkások és a hegyi kerékpárosok is használni tudnak. Elhelyezhetők itt falmászó pályák is. A mobil palánkok miatt a terem alkalmas fedett sport és kulturális rendezvények (koncert, bál, települési, vállalati rendezvények, konferenciák, lakodalmak) megtartására is. A pályák versenyek megrendezésére is alkalmasak.

Kiszolgáló helyiségek: vizes blokk, öltöző, szertár, büfé, kifelé is nyitott szauna, fodrász, kozmetika, szolárium stb.

A „kerékpár depó” a Gerecsében kialakítandó tematikus, hegyi kerékpáros túraútvonal egyik állomása lenne. Itt egyrészt műhelyként funkcionálna, másrészt információs pontként.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: épület kialakítása, üzlethelyiségek kiejánlása vállalkozók részére
- II. ütem: palánkok beszerzése, pálya felállítása
- III. ütem: promóció
- IV. ütem: rendezvények, sportversenyek szervezése

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- kerek sportok népszerűsítése
- életminőség javulása
- egészséges életmód elterjesztése
- önkormányzati és vállalkozói bevételek növelése
- térség népszerűsítése
- foglalkoztatás növelése
- kerékpárturizmus fejlesztése

Specifikus célok:

- új, aktív szabadidő eltöltési lehetőség biztosítása, rekreációs tér kialakítása
- „Kori Park” létesítése

- „Kerékpár depó” létesítése
- sportversenyek és egyéb rendezvények szervezése, népszerűsítése
- látogatók számának növelése

13. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Sánc-hegyi történelmi emlékhely kialakítása

Nyergesújfalu

2 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Crumerum néven egykoron római castrum állt a mai Sánc-hegy tetején az egykori limes részeként és a későbbi korokban is legfőképp katonai erődítményként funkcionált a hegytető. A kuruc-kori sáncok maradványai még ma is látszanak és ezek alapjain valósítható meg egy történelmi emlékhely kialakítása. A terület kiválóan alkalmas kulturális rendezvények, programok, helytörténeti bemutatók megrendezésére, a hegy tetejéről gyönyörű kilátás nyílik a Dunára, a környékre és északi szomszédunkra, Szlovákiára. Pihenőhelyek, sétautak, padok tájékoztató táblák kialakításával, a Duna felőli oldalon tetszetős védőkorlát létesítésével népszerű pihenőhely alakítható ki e helyszínen.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem:
- II. ütem: régészeti leletek bemutatása
- III. ütem: promóció
- IV. ütem: rendezvények szervezése

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- hagyományőrzés
- életminőség javulása
- tudatformálás
- önkormányzati és vállalkozói bevételek növelése
- térség népszerűsítése
- foglalkoztatás növelése
- turizmus fejlesztése

Specifikus célok:

- új szabadidő eltöltési lehetőség biztosítása, rekreációs tér kialakítása
- régészeti emlékek bemutatása, egykori események felelevenítése
- történelmi emlékhely kialakítása
- rendezvények szervezése, népszerűsítése

- látogatók számának növelése
- ismeretterjesztés

14. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Pusztamaróti rekreációs központ kialakítása

Nyergesújfalú

1 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Pusztamaróton jelenleg tábor és panzió működik. A természetvédelmi terület közepén fekvő turisztikai központ fejlesztése indokolt a kerékpárúttal való összekapcsolás és a természeti adottságok miatt is. Jelenleg ifjúsági turizmus, erdei iskola működik a tábor területén, melynek infrastrukturális fejlesztése szükséges, hogy megfelelő minőséget tudjon produkálni az idelátogató vendégek számára. A terület alkalmas szabadtéri sportlétesítmények kiépítésére, hegyi kerékpáros állomás kialakítására és további szálláshely építésére.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: jelenlegi tábor infrastrukturális fejlesztése
- II. ütem: szabadtéri sportlétesítmények kialakítása
- III. ütem: promóció
- IV. ütem: rendezvények, táborok, erdei iskola program szervezése

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- szemléletformálás
- életminőség javulása
- ifjúságuturizmus fejlesztése
- önkormányzati és vállalkozói bevételek növelése
- térség népszerűsítése
- foglalkoztatás növelése
- kerékpárturizmus fejlesztése

Specifikus célok:

- új szabadidő eltöltési lehetőség biztosítása, rekreációs tér kialakítása
- szabadtéri sportlétesítmények kialakítása
- rendezvények, táborok, erdei iskola program szervezése, népszerűsítése
- látogatók számának növelése
- ismeretterjesztés
- környezeti nevelés

15. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Levegő immissziós monitoring rendszer kiépítése

Nyergesújfalu vagy Lábatlan

1 év

Rövid tartalmi összefoglaló

A térség ipari jellege miatt a levegő szennyezettségének mérése célszerű lenne nem csak Dorog, Esztergom és Párkány környékén, hanem Lábatlan vagy Nyergesújfalu térségében is. Konténer (fix mérőállomás) kihelyezésével folyamatos mérési eredmények állnának rendelkezésünkre, mely egy számítógépes rendszer segítségével rögzíti a bejövő adatokat, és a közterületen kihelyezett digitális kijelzőn keresztül bárki láthatja az aktuális adatot és a megengedett határértéket. A kijelző meteorológiai adatokat is közöl a helyi lakosság számára.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: tervek készítése, engedélyeztetés
- II. ütem: mérőállomás felállítása
- III. ütem: számítógépes rendszer beüzemelése
- IV. ütem: digitális kijelző közterületre való kihelyezése

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- levegőtisztaság védelem
- életminőség javulása
- egészséges életmód feltételeinek megteremtése
- szemléletformálás

Specifikus célok:

- mérőállomás felállítása
- digitális kijelző kihelyezése közterületre
- a lakosság folyamatos tájékoztatása
- monitoring

16. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Balesetmegelőzési rendszer kiépítése

Esztergom-Nyergesújfalui kistérség

3 év

Rövid tartalmi összefoglaló

A térség nagy forgalmat bonyolító 10-es számú főútja a települések központját is érinti. A vezetők gyakran a megengedett sebességhatárt jelentősen túllépik, és sokszor balesetet okoznak. Ennek megelőzését szolgálja a digitális kijelzők kihelyezése, melyek napelemmel működnek és jelzik az arra közlekedők számára azok sebességét, figyelmeztetve ezzel őket a sebességhatárok betartására. A szabálysértéseket is dokumentáló megfigyelő rendszer, mely bírság kiszabását is lehetővé teszi a gyorsajtók felé, hatékony eszköze lehet a közlekedési szabályok betartásának, a balesetek megelőzésének.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: tervek készítése, megvalósíthatósági tanulmány készítése
- II. ütem: napelemes kijelzők felállítása a kritikus helyeken
- III. ütem: megfigyelő rendszer kiépítése, mely a szabálysértéseket is dokumentálja

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- balesetmegelőzés
- életminőség javulása
- szemléletformálás

Specifikus célok:

- napelemes kijelzők felállítása a kritikus helyeken
- az autóvezetők figyelmeztetése, tájékoztatása a sebességükről
- megfigyelő rendszer kiépítése
- balesetek számának csökkenése

17. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Réz kori falu - élménypark

Süttő

3 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Páratlan réz kori leletekre bukkantak Süttőn. Egy terveben foglalták össze a leletegyüttes jelentőségét. Az előkerült eszközök és egykori falu és temető romjai szinte sértetlen állapotban találhatók meg. A település célja, hogy bemutassa az egykor itt élt emberek életét, életterét, eszközeit. Az élménypark egész napos elfoglaltságot biztosít egy család számára. Aktívan mutatja be a réz kori falut és annak életét. Játékos formában ismerkedhetnek meg az ide látogatók az egykori mesterségekkel, a mindennapi életben használt eszközökkel, dísz és szent tárgyakkal, gazdasági és lakóépületekkel és berendezéseikkel. Az „élő faluban” tavasztól nyárig számos rendezvény várna a turistákat. A bemutató tér skanzenként működne és több embernek biztosítana munkahelyet. A község számára kitörési pont lehetne az egyedi régészeti leletegyüttes, melyhez kapcsolódva a vízi turizmus és a borturizmus lehetőségeit is

kihasználva népszerűsíthetnék a települést és a térséget. A projekt innovatív jellegét adja, hogy nem az uralkodók, hanem a köznép életét eleveníti fel és teszi kézzelfoghatóvá egy élménypark jellegű bemutatással. Későbbi ütemben egy kilátó építésével csodálatos panoráma nyílik a Gerecsére, így a turisták gyönyörködhetnek a hegyek látványában. is

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: terület kisajátítása
- II. ütem: régészeti leletek feltárása
- III. ütem: infrastruktúra kiépítése, kiszolgáló egységek felállítása
- IV. ütem: régészeti leletek bemutatása
- V. ütem: promóció
- VI. ütem: rendezvények szervezése
- VII. ütem: kilátó építése

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- hagyományörzés
- életminőség javulása
- tudatformálás
- önkormányzati és vállalkozói bevételek növelése
- térség népszerűsítése
- foglalkoztatás növelése
- turizmus fejlesztése

Specifikus célok:

- új, egész napos, sajátos szabadidő eltöltési lehetőség biztosítása
- régészeti leletek feltárása
- infrastruktúra kiépítése, kiszolgáló egységek felállítása
- régészeti emlékek bemutatása, egykori események felelevenítése
- élménypark kialakítása
- kilátó építése
- rendezvények szervezése, népszerűsítése
- látogatók számának növelése
- ismeretterjesztés

18. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Kernstok Ház – képzőművészeti centrum

Nyergesújfalu

2 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Az egykori „Nyolcak” vezéregyénisége, Kernstok Károly (1873-1940) Nyergesújfalun élt és alkotott, a jelenleg is az ő nevét viselő Kernstok-villában. A város főutcáján álló villa olyan vendégeknek adott otthont egykor, mint Ady Endre, Csinszka, Feszty Árpád, Jókai Róza, Jászy Oszkár, Márrfy Ödön vagy Czóbel Béla. Az egykori pezsgő kulturális és művészeti élet újjáélesztésének eszköze lehet, valamint képzőművészeti centrum, állandó és időszakos kiállítások otthonává válhat az egykor patinás villa.

Tevékenységenkénti ütemezés

I. ütem:

II. ütem:

III. ütem: promóció

IV. ütem: rendezvények, kiállítások, alkotó és művész táborok szervezése

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- szemléletformálás
- életminőség javulása
- ifjúságturizmus fejlesztése
- művészet népszerűsítése
- térség népszerűsítése
- foglalkoztatás növelése

Specifikus célok:

- művészeti centrum kialakítása
- rendezvények, kiállítások, alkotó és művész táborok szervezése
- látogatók számának növelése
- ismeretterjesztés
- művészeti nevelés

19. projekt

Államhatáron átvezető turistaútvonalakon turisztikai céllal történő államhatárátlépés feltételeinek megteremtése

Süttő, Lábatlan, Nyergesújfalu, Esztergom

2 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Szlovákia és Magyarország az idegenforgalom és a turizmus területén kialakított együttműködés további elmélyítésének szándékával Süttő, Lábatlan, Nyergesújfalu, Esztergom határ menti települések és a velük szemben lévő szlovák települések között határon átvelő turistaútvonalak mentén átkelőket létesítését engedélyezi egy kormányrendelet alapján. Ezen településeknél vízi járművel (csónak) kelhetnek át a turisták annak érdekében, hogy a lehető legszélesebb körben hozzáférhessenek a határ közelében lévő kulturális és természeti értékek, kirándulóhelyek turisztikai látványosságaihoz, valamint meglátogathassák a kulturális és sportrendezvényeket.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: tájékoztató táblák kihelyezése
- II. ütem: promóció

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- turizmus fejlesztése
- rendezvények látogatottságának növelése
- térség népszerűsítése

Specifikus célok:

- tájékoztató táblák kihelyezése
- határátkelő hely népszerűsítése

20. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Vallási és zarándok turizmus fejlesztése

Bajót-Péliföldszentkereszt, Esztergom, Lábatlan

1 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Bajót- Péliföldszentkeresztben lévő Szalézi Szerzetesrend kolostora kiváló lehetőséget nyújt ökomenikus ifjúsági találkozók, lelki gyakorlatok megszervezésére. A jelenleg is meglévő szálláshely, étkeztetési lehetőség adott, a szervező munka hatékony megoldása és a program és rendezvény népszerűsítése sikeres projekt megvalósítását eredményezheti. A Kálvária zarándokhelyként számos látogatót vonz tavasszal. A csendes, nyugodt környezet segíti az elmélyülést, elmélkedést. A közvetlen környék és a térség számos programlehetőséget nyújt. Esztergom mint a katolicizmus magyarországi fellekvára számos programlehetőséggel várja a vallásos embereket. A Bazilika, a Keresztény Múzeum Kálvária, templomok stb. Esztergom szálláshelyben, vendéglátó egységekben bővelkedik, gazdag programokkal várja az ide látogató turistákat. Lábatlanon zsidó temető található, melyhez gyakran zarándokolnak el a vallás követői. Református temploma egyedülálló, Árpád kori alapokra épült műemlék.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: programcsomagok összeállítása, kiajánlása célcsoportonként
- II. ütem: lelki gyakorlatok, ökomenikus ifjúsági találkozók, rendezvények szervezése
- III. ütem: promóció

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

33. térség idegenforgalmi fejlesztése
34. vendégéjszakák növelése
35. turisztikai termékkála bővítése
36. programkínálat növelése
37. idegenforgalmi szolgáltatások minőségének fejlesztése

Specifikus célok:

- a vallási és zarándok turizmus fejlesztése
- lelki gyakorlatok, ökumenikus ifjúsági találkozók, rendezvények szervezése
- promóció
- programsomagok kialakítása célcsoportonként

21. projekt

Erdei turistaház a Gerecsén

Süttő

2 év

Rövid tartalmi összefoglaló

A Gerecse hegység legmagasabb pontján, a Gerecsén a Süttöi önkormányzatnak van egy területe, mely korábban az orosz laktanya része volt. A területen lévő építmények felújításával kialakítható egy turistaház, mely csodálatos környezetben várhatná látogatóit. A természetvédelmi terület közepén fekvő parányi turisztikai központ fejlesztése indokolt a hegyi kerékpárúttal való összekapcsolás és a természeti adottságok miatt is. Elsősorban az ifjúsági turizmus, erdei iskola program számára nyílik kiváló lehetőség a területen. A hely infrastrukturális fejlesztése szükséges, hogy megfelelő minőséget tudjon produkálni az idelátogató vendégek számára. A terület alkalmas hegyi kerékpáros állomás kialakítására és csillagász táborok szervezésére, megfigyelő állomások létesítésére.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: jelenlegi épület felújítása, infrastrukturális fejlesztése
- II. ütem: hegyi kerékpáros állomás kialakítása
- III. ütem: promóció
- IV. ütem: ifjúsági és tematikus (pl. csillagász) táborok, erdei iskola program szervezése

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- szemléletformálás
- életminőség javulása
- ifjúságturizmus fejlesztése
- térség népszerűsítése
- foglalkoztatás növelése

- kerékpárturizmus fejlesztése

Specifikus célok:

- hegyi kerékpáros állomás kialakítása
- ifjúsági és tematikus (pl. csillagász) táborok, erdei iskola program szervezése, népszerűsítése
- ismeretterjesztés
- környezeti nevelés

22. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Közép-európai golf oktató központ létesítése

Pilismarót

2-3 év

Rövid tartalmi összefoglaló

Pilismaróton hazánkban és Közép-európában egyedülálló beruházás valósul meg legkésőbb 2008-ig. A 145 hektáros területen kialakítandó 27 lyukú golfpálya a hozzá kapcsolódó 300 szobás 4 *-os szállodával, klubházzal, étteremmel és egyéb kiszolgáló egységével a Dunakanyar turisztikai kínálatának meghatározó eleme lesz. A komplexum szerves részeként strand és egy 300 lakásos lakópark is létesül.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: tervek készítése, engedélyezési eljárások lefolytatása
- II. ütem: golfpálya építése
- III. ütem: szálloda, klubház, étterem, strand és egyéb kiszolgáló egységek építése
- IV. ütem: lakópark építése, értékesítés
- V. ütem: promóció, programok, oktatás szervezése

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

38. térség idegenforgalmi fejlesztése
39. új munkahelyek teremtése
40. vendégéjszakák növelése
41. turisztikai termékkála bővítése
42. programkínálat növelése
43. idegenforgalmi szolgáltatások minőségének fejlesztése
44. lakásállomány növelésével elvándorlás mérséklése

Specifikus célok:

- sport, és aktív turizmus fejlesztése
- programcsomagok kialakítása célcsoportonként
- nemzetközi versenyek szervezése

- Dunakanyar népszerűsítése nemzetközi szinten
- a sport útján az üzleti élet figyelmének felkeltése a térség iránt, befektetés ösztönzés

23. projekt

Címe, megvalósítás helye, időtartama

Dobogókő-Pilismarót libegő

Pilismarót, Dömös

2 év

Rövid tartalmi összefoglaló

A páratlan szépségű Dunakanyar festői környezetének bemutatása madártávlatból. A projekt keretében egy 12 km hosszú kabinos rendszerű kötélpályán közlekedne a libegő. Az útvonal tartalmazna egy leágazást Dömös felé is, a végállomás a Pilismaróti golf oktató központnál lenne.

Tevékenységenkénti ütemezés

- I. ütem: tervek készítése, engedélyezési eljárások lefolytatása
- II. ütem: libegő építése
- III. ütem: promóció

Célok (átfogó, specifikus)

Átfogó célok:

- a térségben egyedülálló turisztikai látványosság megteremtése
- turisztikai kínálat szélesítése
- új munkahelyek létesítése
- életminőség javulása
- térség népszerűsítése
- a Dunakanyar és a térség vonzerejének növelése

Specifikus célok:

- új szabadidő eltöltési lehetőség biztosítása
- látogatók számának növelése
- vendégéjszakák növelése
- a térség madártávlatból történő bemutatása

Felhasznált irodalom

1999

45. MTESZ - Az Esztergom és Nyergesújfalu Kistérség Területfejlesztési Konceptiója

2001

46. Seprenyi Rita - Hummel Rudolf Esztergom és Nyeregesújfalu Kistérség Környezeti állapot felmérése

2002

47. Esztergom Város Környezetvédelmi Programja
48. Esztergom-Párkány logisztikai központ megvalósíthatósági tanulmány
49. Esztergom Város logisztikai központ kialakításának koncepciója
50. Esztergom Város gyarapodási programja: Közlekedési fejezet

2003

20. Ister-Granum Eurorégió idegenforgalmi koncepciója
21. Esztergom Város idegenforgalmi koncepciója
22. Esztergom-Párkányi teherkomp megvalósíthatósági tanulmányterve

2004

31. Esztergom Város gyarapodási programja: turizmus koncepció

32. Partner Mérnöki Iroda Kft. Az Esztergom és Nyergesújfalu Kistérség
Közlekedéshálózat - fejlesztési Programja

1. Esztergom és Nyergesújfalu Kistérség Térségi Vidékfejlesztési Programja

Települési Rendezési Tervek

KSH Évkönyvek

internet (KEM, KDR, települések honlapja stb.)